August Strindberg

Klokkeren på Rånø

Skærgårdsfortællinger

August Strindberg

Klokkeren på Rånø

Skærgårdsfortællinger

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af August Strindberg: *Klokkeren på Rånø* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden, når undtages fortællingen *Pigernes kærlighed*, som er oversat til denne udgave. Oversætteren har givet tilladelse til distribution af hans oversættelse under samme Creative Commons-licens som resten af bogen:

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of August Strindberg: *Klokkeren på Rånø* is based upon sources in the public domain worldwide, except the story *Pigernes kærlighed*, which is translated for this edition. The translator has consented to the distribution of his translation under the same Creative Commons-license as the rest of the book, namely:

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Indledning

Stockholms skærgård, hvorfra jeg har hentet sceneriet og motiverne til denne bog, har stedse haft en særlig tiltrækning for mig, måske fordi min fødeby Stockholm og dens omgivelser selv udgør en del af skærgården. Mälaren var jo oprindelig en havarm, som stod i forbindelse med havet gennem Vasdragene ved Södra Tälje og Stocksund ved Stockholm. Og Kedjeskär, den nuværende Riddarholm, minder ved navnet om, hvad det engang var: et skær, ligesom man endnu ved en tur over Mälaren med dens tusinder af øer og holme mindes om det landskab, denne blanding af land og vand, som østenfor hovedstaden strækker sig henved syv mil ud til havet.

Hele denne sønderrevne kyststrækning hviler for største delen på urformationen: gnejs, granit og jernmalm. Det sidstnævnte har man kun fundet tilstrækkelig jernholdigt til grubedrift på Utö. Granitarten pegmatit optræder undertiden i så stor mængde, at man udbytter den for feltspattens skyld, der anvendes ved porcelænsfabrikationen.

Fraværelsen af de yngre formationer med deres horisontale aflagringer i lyse, lette farvetoner, giver skærgårdslandskabet dette vildhedens og dysterhedens præg, som ledsager urformationen. Landskabskonturerne bliver af de løsrevne, rå, uregelmæssige blokke, kam- eller bølgeformede på højderne og flade og knudrede, hvor havet har udført sit slibningsarbejde. Gnejsens delvise skiferholdighed udsætter desuden strandklipperne for isens sprængninger, hvorved grotter, huler og dybe revner forøger det vilde i landskabets karakter, som derved aldrig bliver ensformig, således som tilfældet er med

kalk- eller sandstensstrandbankerne på den franske nordkyst. Denne vildhed afbrydes dog brat af den fede jord fra kvartærperioden med morænegrus og glacial-lerarter, skælsand, mosemuld og tangforvandlinger, hvis frugtbarhed ofte forøges ved årtusinders fiskeaffald, der på opgrundinger viser sig som rigt dynd, og længst ude på klippeholmene ved søfuglenes guano. På dette jordlag vokser fyrren og granen; men skønt fyrren er den hårdføreste og vokser længst ude i havbrynet, hvor den bugter og vrider sig på de sidste klippeaffald efter de herskende vinde, giver dog granens gotik den indre skærgårdsnatur dens mest fremtrædende karakter.

I dalstrøgene bliver engbunden overordentlig pragtfuld af oversvømmelsernes dyndede bundfald, og den naturlige eng frembyder en rig blomsterflora med alle det midterste Sveriges vilde pragtvækster, af hvilke måske orkideerne og den blå primula er de mest ansete. Ved stranden stråler kattehaler og lysinger, i skoven trives blåbær, på de åbne skrænter tyttebær, og i moserne træffes ofte brombærret. Lavtliggende øer med god muldjord antager en særlig smilende karakter ved deres rigdom på løvtræer og buske. Her oplives nåletræslandskabet af egen med dens helt lyse løvværk og bløde linjer; og skovmarken, denne nordens ejendommelighed, en krydsning af skov, krat og eng, udgør noget af det skønneste, man kan se, når hasselbuskene, blandet med birk og fyr, danner løvtag over kørevejen, som her kaldes "drag". Det er et stykke af en engelsk park, man spadserer igennem, indtil man støder på strandklippen med dens graner og fyrre og den hvide mosbund og nedenfor havbugtens sandoplag med tangbæltet. Skyder en

bugt fra fjorden længere ind i landet, er den altid smukt kantet med elletræer og en rig sivvækst.

Det er denne afveksling af mørkt og smilende, af fattigt og rigt, af yndefuldt og vildt, af indland og kyst, som gør Sveriges østlige skærgård så fængslende. Og dertil kommer, at den som oftest stenede strand holder vandet så rent, så gennemsigtigt; og selv der, hvor sandet går ud i havet, er det så tungt og så rent, at en badende ikke behøver at væmmes, som tilfældet er ved den franske nordkyst, hvor et havbad er et dyndbad. Man er her befriet fra de fleste ubehageligheder, der følger med det åbne hav, og nyder samtidig de fleste af indlandslivets fordele, hvilket giver den østlige skærgård et fortrin frem for den forhuggede, øde vestkyst.

Den vilde dyreverden indeholder ingen rovdyr af foruroligende natur. Ræven, lossen og lækatten er de mest blodtørstige. Ypperlig jagt indbyder elsdyret til; det er flygtet herud og har opslået sit standkvarter i de større øers kær og skove. Grævlingen, haren, odderen og sælen ofrer også her deres skind; harejagten på Biskopsö er berømt. Af skovens fugle er årfuglen og tjuren meget talrige, men jages ikke af de indfødte, som savner de til denne jagt nødvendige hunde, og udelukkende giver sig af med søfuglejagten, helst ved hjælp af lokkefugl; den omstrejfende edderfugl skånes ikke, hvorimod den liggende beskyttes med den ømmeste omhu, skønt et og andet af dens æg nok går med til provianten på en længere jagttur. Borttagning af æg udøves mest mod fiskeanden, som tålmodigt finder sig i at behandles som lægge-høne.

Kødet af edderfuglen bliver godt, når det fede skind flås af, og fuglen lægges i mælk natten over. Den smager da som

rensdyrkød. På samme måde behandles også fiskeanden, den toppede skallesluger og fløjlsanden, som derved bliver særdeles spiselige, især når de ligesom anden spækkes med lidt persille. Skærgårdens værste rovfugl er fiskeørnen, som anretter ødelæggelse blandt gedderne i det sivbevoksede grunde vand. Havørnen ses sjældnere og jages helst ude ved de yderste skær i havbrynet. Ubehagelige og undertiden farlige er de talrige hugorme, som træffes både blandt blåbærrisene og ved stranden – næsten over alt, og hugormens mod ude på de yderste skær er så stort, at man har set den rejse sig på halen og med hug søge at hindre fiskerne i at komme i land. Befolkningen skåner den heller ikke, skønt den tror, at ormen suger gift ud af jorden, og nogen ærbødighed for denne i andre egne tilbedte snog, viser skærboen ikke.

I denne vandomflydte provins lever nu en befolkning, som efter formueforholdene kan deles i tre klasser: de, der udelukkende lever af agerdyrkning på de store øer, de, der dyrker jorden og fisker eller middelklassen, og endelig de virkelige skærboer, som mest lever af jagt og fiskeri, men ved siden af dette kan føde en ko, et får og nogle høns.

Jordbruget, hvor det kan drives, er på ingen måde dårligt. Prægtige lerjorde giver god hvede, og selv den mindre bonde har altid noget spelt til husbehov. Skærgårdsgræsningen er berømt, og smørret bliver udmærket af strandgræsset, som er kali- og natronholdigt, og fårenes kød bliver fast og lækkert af det korte græs på hårbundsengene ved stranden, ligesom det franske *pré salé* på lignende marker.

Når hertil kommer et forholdsvis mildt klima, som er vidt forskelligt fra indlandets på samme længdegrad, idet foråret

undertiden kommer fjorten dage senere end i Stockholm, så at landliggerne kan opleve to løvspring i samme år, og høsten indtræder senere, fordi havet da er opvarmet og gør tjeneste som varmeleder. For øvrigt anker man mod skærgårdens klima med hensyn til agerbruget, at forsommeren er tør og eftersommeren fugtig, hvorfor sånings- og væksttiden lider under tørke og høsttiden af regn.

Et særlig mildt klima har Nynæsegnen, hvor den vilde vedbend overvintrer og vindruer ofte modnes på espalier.

For fiskeren eller den egentlige skærbo er naturligvis havets frugter af størst betydning, og hovedfiskeriet består af østersøsilden, som fanges i uhyre net, der opankres på dybtliggende grunde om forår og høst. Ellers tages gedder og aborrer med vod, gedden tillige på stangkrog og aborren i almindelige garn. Flynderen, som er af mindre værdi, fanges i garn, ålen stanges med lyster eller lokkes i ruse og tene. Ålekvabben hugges om vinteren, når fiskeren gennem klar is kan se den slimede grimrian ligge på søbunden. Emden er genstand for en ganske særegen sport, som kaldes badefiskeri. Når vandet om eftersommeren bliver varmt i indskæringerne, går nemlig emden op i disse for at bade, som det kaldes. På denne tid holdes der udkig fra trætoppe, og når udkigsmanden mærker, at der er "liv i vandet", varskor han kammeraterne, som kommer listende i deres fladbundede pramme med åretollene omviklede med uldstrømper, for at fisken ikke skal skræmmes. Og så spændes garnet tværs over vigens munding.

Befolkningen i denne isolerede, godt gemte lille verden uden regelmæssige kommunikationer, synes i flere henseender at være meget blandet. Det har nemlig altid været skik, at den

intelligenteste del af ungdommen har udskilt sig fra den øvrige og er gået til flåden, til lods- eller toldvæsenet. De tilbageblevne, stationære, roligere gemytter har fortsat fædrenes gerning, er gået til Stockholm eller har søgt tjeneste ude i landet, for skærgården har ikke været et sikkert sted, hvor der var anledning til at stifte familie og samle jordejendom, da landet har ligget åbent for fjenden, og liv og ejendomsret kun har nydt ringe beskyttelse af den fjerntboende håndhæver af lov og ret. Der savnes derfor spor af lokalpatriotisme, skønt den indvandrede har de sædvanlige vanskeligheder at bekæmpe.

Det forekommer mig også, at dømme efter stednavne, typer og sædvaner, som om skærgården havde været et slags tilflugtssted for en del folk inde fra fastlandet, som af en eller anden grund har søgt ensomhed. Noget egentligt bygdemål mærker man ikke noget til, men en blanding af mange; og mange sæder og retsbegreber fra naturstadiet tyder på, at herude, langt borte fra samfundet, er en samling af uselskabelige for ordnet samliv utilgængelige friluftselskere, eller simpelthen praktiske modstandere af ordnet krigstjeneste og toldvæsen truffet sammen. Adkomsthistorien til visse øer synes også mest at dreje sig om kaperi, mærkelige søbedrifter samt privattjenester, der er ydet kongelige personer, og jordebøgerne skal på sine steder ikke være rigtig pålidelige med hensyn til hartkornsbeskatningen.

Andre tegn findes også, som tyder på indvandringer eller måske kun strandhugst af finner, estlændere, russer og lignende "østerlændere". Særlig har man endnu den dag idag en afgjort uvilje mod estlænderne, disse skyggefigurer, som, selv grå, lusker sig spøgelsesagtigt frem i deres grå fartøjer,

sammentømrede af gamle gistne planker og med nogle lappede kulsække til sejl. Når en sådan flyvende hollænder går i land på et skær, ror fiskerne gerne bagefter ud og ser efter, om ilden er blevet rigtig slukket, og de anvender hellere brændevinsflasken end bøssen mod disse havets løsgængere, som for øvrigt beskyldes for at smugle salt til Rusland.

Der findes formuende skærboer, men mange står på grænsen af armod, og nogle er så fattige, at de om vinteren må leve af saltlage, sildehoveder og kartofler. Fiskerens håndtering, som ligner spillerens, foranlediger ikke til sparsommelighed. Et godt kup gør ham en dag formuende og troen på lykken opstår så straks med dens farlige følger. Langt borte fra retfærdighedens håndhævere, som han er, har han i nødværget sin egen lynch-lov, og af økonomiske grunde frikender han hellere end domfælder, vel også i håb om selv at blive frikendt, når ulykken engang rammer ham. Og overbærenheden med andres forbrydelser har jeg ikke hørt udtrykt kønnere, end da naboerne talte om: at en morder havde begået et "fejltrin" engang, da han druknede sin hustru.

Skærboen er eneboer; han har langt til tinghuset, langt til kirken, langt til naboer og langt til byen. Badestedet er hans nærmeste civilisationscentrum, men der lærer han kun luksus og misundelse mod mennesker, som han ser holde fest i tre måneder, for han ser ikke det arbejdende individ i byen.

I ensomheden kunne han blive tænker, hvis han havde nogen ledning, men i stedet for bliver han fantast. Og hvor flink han end kan være til sin håndtering, hvor klartseende til hverdagslag, bliver han let et rov for sine subjektive indtryk, bliver "fremsynet", underlig, ligesom klokkeren på Rånø, og han

drager fejlagtige slutninger, som oftest forvekslende årsag med virkning; når således fiskeriet er godt, efter at femøren er lagt under stenen, så er femøren den mægtige årsag. Han er overtroisk, og hedenskabet sidder så fast indgroet hos ham, at den kristne kirkes symboler endnu for ham er det samme som signekunst, "læsning" og trolddom.

Familien bygges på gammel sædvane og naturens enkle krav, hvor ikke muligvis økonomisk beregning optræder som faktor. Forholdet mellem kønnene er utvungent, og ægteskabet indgås sædvanligvis, når barnet kommer til verden, hvis pigen da viser sig ordholdende og har lyst til at grundlægge familie. Er dette ikke tilfældet, opstår der undertiden alvorlige forviklinger, som kan ende med barnets fuldstændige forsvinden og andre ubehageligheder, der kommer til hele verdens kundskab med undtagelse af sognefogedens, og denne øvrighedsperson kan jo for øvrigt intet gøre ved en sag, i hvilken der ikke kan skaffes vidner.

Begynder familiebåndene at skørne langt borte fra naboer, og lægges stærke lidenskaber længe under tvang, så indtræffer undertiden uhyggelige udbrud af naturkræfterne, under hvilke den med død og ødelæggelse fortrolige skærbo ikke tager det så nøje med midlerne. Så opføres derude tavse sørgespil, om hvilke man kun får antydninger at høre, og som jeg har småsnakket noget om i et par af disse fortællinger. Så brister blodets bånd, der springes over hegn, som ikke må overstiges, naturen griber med hård hånd, hvad den kan komme til, og for hungeren og kærligheden eksisterer der ikke længere hverken hensyn eller love.

Det lyse, leende i skærboens liv, når dette former sig lyst, har jeg gengivet i "Skærgårdsliv" *(På dansk måske bedre kendt som "Folkene på Hemsö" eller "Hemsöboerne". Red.anm.)*; i denne bog har jeg tegnet halvskyggerne; muligvis kan jeg senere, under lysere forhold for litteraturen, komme til at skildre selve slagskyggerne, som må findes for at gøre billedet fuldstændigt.

Holte, september 1888.

Forfatteren.

Klokkeren på Rånø

Første kapitel

Augustmånen stod over Vester Storgade i Trosa en aften i halvtredserne, da de forsinkede bondekærrer rumlede ud ad porten i købmandsgården, hvor de havde haft standkvarter. I butikken var den første kommis endnu i færd med at betjene byens tjenestepiger, som i sidste øjeblik søgte at mindes, hvad de behøvede til den næste dag. Men oppe på kvistkammeret af det lille enetages træhus ind imod gården sad den yngste kommis ved det åbne vindue med hånden under kinden og betragtede månen, som skinnede på taget lige over for og præsenterede skorstenenes røghætter i en række fantastiske fremstillinger, der skiftede form, alt eftersom den milde søbrise drejede dem. Et øjeblik antog den store pladehætte skikkelse af en gammel heks med sort kabuds, det næste stak vindfløjens slangehoved frem af hendes kåbe og viste tænder og den fremstrakte brod, og så svingede den runde skive frem og viste sig som sikkerhedsventilen på en dampmaskine, og heksene dansede rundt med dragerne om den firkantede skorstenspibe, ud af hvilken røgen boltrede sig som fra et Skt. Hansblus. Den sværmende unge handelsbetjent vendte snart sit ydmyge ansigt bort fra de mørke billeder på tagryggen og betragtede månens fulde runddel med dens lyse verdenskort tegnet på lys bund, og han følte sig roligere, da han så den som et venligt, stort ansigt med et bredt, godmodigt smil, titte ned til sig, som samme aften skulle forlade den stille skærgårdsby og de små forhold i den ubetydelige handelsbod for at rejse til Stockholm og

uddanne sig til organist og skolelærer ved det musikalske akademi og ved seminariet.

Han lod derpå hovedet synke, tog albuen fra vindueskarmen og vendte sig ind imod kammeret, hvis simple møblement bestod af tre senge, en kommode og et barberspejl, ved hvilket et tællelys med en stor tyv i tannen stod og osede. I en af sengene lå vadsækken af tæppetøj færdigpakket med åbent gab som en stor padde, der har forslugt sig på et dusin uldstrømper og en rulle noder, der stak frem mellem de jernbeslåede kæber.

Den unge mand stod et øjeblik i miltsyge betragtninger over sin tømte kommodeskuffe, hvis bund var tildækket med et par numre af "Svenska Tidningen", da en stemme hørtes gennem talerøret ved døren:

– Er Lundstedt der?

– Ja, husbond! svarede den unge mand, hvorpå røret atter lod høre fra sig:

– Nu er jeg alene!

På sin runde skruestol nede i butiksværelset sad principalen og bladede i reskontraen, da kommisen trådte ind og ærbødigt afventede, hvad herren havde at meddele.

– Sid ned, Lundstedt! begyndte købmanden.

Den forknytte unge mand vovede ikke straks at sætte sig, dels fordi dette stred imod skik og brug, dels fordi han befrygtede et eftersmæk for nogle mulige fejl i bogførelsen. Men principalens rolige, runde ansigt og velvillige blik mindede netop nu om månens, så at han fattede mod, da husbonden atter tog til orde:

– Lundstedt har været en tro tjener og har ført sin kladde ordentligt. Fortsætter han på samme måde, vil det gå ham godt i livet, og hertil vil jeg ønske ham held, når han nu rejser op til

Stockholm, hvor fristelserne er større end her ude på landet. Jeg vil nu give Lundstedt sin løn – det er tredive rigsdaler og seksten skilling – hvortil jeg vil lægge ti rigsdaler som dusør for den af Lundstedt udviste redelighed og iver i forretningen. Se her: Værs'god og lykkelig rejse!

Lundstedt tog rørt imod de store, smukke, grønne sedler og trykkede principalens hånd, idet han ville sige noget, som han ikke kunne få frem. Købmanden skød ham imidlertid sagte ud ad døren:

– Det er godt! Det er godt! Gå nu og sig Farvel til fruen og kammeraterne, jeg tror, at Svärdsbron, som han skal køre med, længes efter at komme hjem.

Lundstedt gik ud, steg op ad den lille trætrappe og bankede på døren til beboelseslejligheden. Her modtoges han af fruen med et tællelys i hånden:

– Men, er det ikke Lundstedt! – jeg sad just og pillede sylteløg – åh Herre Gud, jeg tror, jeg har tårer i øjnene endnu. Ja så, Lundstedt skal tage fra os og rejse op til Stockholm; der får han meget at se, som han aldrig har drømt om. Gud være med ham da, og hav øjnene med sig, nu da han skal ud i livet. Gud være med ham, og gid han må trives i det ny!

Fruen tørrede øjnene med en snip af forklædet og rakte hånden til afsked, hvorpå Lundstedt gik baglæns ned ad trappen, hele tiden hilsende og bevægende læberne uden at kunne få dem til at frembringe et forståeligt ord.

Nede i butikken stod allerede Svärdsbroen med en gennemtygget Cuba i den ene mundvig og med knæene støttet mod disken, kastende interesserede blikke på vægtskålen, mens kommisen vejede kaffe til ham, og hans hoved fulgte

balancevægtens vuggende bevægelser op og ned, så at han til sidst blev svimmel og famlede med den venstre hånd efter noget at holde sig fast i. Og med den krummede pegefinger greb han så fat om det nedhængende sejlgarn, mod hvilket han ville støtte sig, hvoraf følgen blev, at rullen i loftet løb rundt og vandt sejlgarnet af, så at Svärdsbroen sank i knæ og lagde sit trætte hoved med cigaren i munden på disken.

– Hvad fa'en, tænker han på at gå til alters en lørdag aften! udbrød handelsbetjenten, som så den grå skikkelse synke ned og straks efter rejse sig med et mistænksomt blik op imod sejlgarnsrullen.

– Nåda, sætter man nu også fiskesnører i urteboden? brummede bonden og gav slip på sejlgarnet, som havde lagt sig i bugter over hans madkasse.

– Vist pokker gør man det! Ved han ikke, at der går grådige fisk uden for disken?

Bonden missede med øjnene og søgte en lang tid efter svaret, som han ikke fandt hjemme, hvorfor han syntes at beslutte sig til at fordre en forklaring:

– Skal det være en finte til mig?

– Vær så artig og tag tiltakke, svarede den slagfærdige kommis og skubbede kaffeposen hen til bonden, som endnu behøvede en god stund til at komme ud af den tidligere tankegang og ind i den ny, men ikke nåede så langt, førend handelsbetjenten begyndte på en frisk:

– Det er lige fireogtyve skilling banko; pengene på disken! Kom nu her med snusdåsen, så skal han få lidt af den grove blanding.

Dette var meget for hurtigt og meget for langt for Svärdsbroen, som efter at have opgivet "fisken" endnu var ved kaffeposen. Han tog varen i hånden og stod og vejede på den.

– Fireogtyve skilling banko; frem med pengene, lille ven, for, her gives ikke kredit! Og så dåsen! Eller vil du ha' snusen i kæften med det samme?

Nu var bonden nået til pengespørgsmålet og havde fået næven i bukselommen, efter at det højre frakkeskøde omhyggeligt var brættet op:

– Fireogtyve skilling rigsgæld, var det ikke?

– Nej, banko du, kaffe er steget!

– Ja, men da jeg var dreng … så kostede det ikke mere end tolv skilling.

– Ja, ser du, det er længe siden, hvis jeg skal tro, hvad din kone siger!

– Konen! Hvad fa'n siger konen?

– Hun siger, at du skal betale kaffen straks, for ellers drikker du pengene op!

– Dr … ikker jeg?

– Nej på ingen måde! Jeg har aldrig set dig ta' en dram! Men skynd dig nu og vis, at du er ædru, når Lundstedt kommer, for ellers får du nok ingen dram af ham. Nu skraber den sorte efter dig!

– Lundstedt! Hvad har jeg med Lundstedt at gøre … Trr! Ptrr! Stå da stille din S… Satan!

– Husker du ikke, at Lundstedt skal med dig til Svärdsbro; han tager til Stockholm i aften.

– Stockholm! – Trr! Trr! Hvad går der ad dig, kamel!

Den sorte skraber gadestenene af utålmodighed, og byfogdens pige kommer ind, snublende over tømmerne, som bonden har bundet ved dørkrogen.

– ih, god aften, lille Line, hvorledes har vi det på en sådan måneskinsaften!

– Uf, vi har det slet ikke … Væk med hånden – ellers … Hvorledes går det med Dem, Kindgren!

– Det går brillant! Men hvad behager Line så sent på dagen?

– Hun behager et halv lod kardemomme!

– Så, skal I have fremmede i morgen … nåda, op med pengene, Svärdsbroen, og stå ikke der og ophids dine ædlere følelser ved at kigge på pigebarnet.

Svärdsbroen har begge hænderne i bukselommerne, cigaren stukket tilvejrs som en klyverbom og står gyngende med krumme knæ og omfavner den sirtsesklædte tjenestepige med sine store blakkede øjne, idet han af og til sender blikket i vejret, som om han talte knækkebrødene på loftstangen.

– Hør nu! Hør nu! Hm! Trr! Trrr! står du ikke stille!

I det samme kommer Lundstedt ind:

– Er han ikke færdig endnu til at køre? Klokken bliver jo ti, inden vi kommer afsted!

– Klokken ti!

– Ja, jeg skal til dampskibet i Södertälje i morgen tidlig klokken ni.

– Södertälje! Åh, kom ikke med den!

Line er blevet rød i hovedet og Lundstedt har lagt mærke til hende:

– God aften, Line! De kom lige tilpas til, at jeg kan sige farvel til Dem.

– Nej da, skal De rejse!

Mens Line og Lundstedt går ud i butiksdøren for at se på måneskinnet, får Svärdsbroen endelig portemonnæen frem og begynder at tælle skillingerne op på disken.

– Der har vi, lad os se, tolv skilling.

– Og så møder du med sådanne gamle bankoskillinger med huller i; dem kan du gemme til kirkebøssen … fjorten og seksten, tyve … toogtredive. Kom nu hit med fire skilling til.

– Fire skilling t… il! Nej! Det er meget for dyrt! Ho–a! Ho–a! min tøs, hoa!

Købmanden kommer nu ind i butikken, og Svärdsbroen retter knæene og rykker frem med pengene, som om han havde set sin husbonde.

– Nå Svärdsbro, er du færdig til at køre? spørger købmanden.

– Jo, straks!

Og med en kraftanstrengelse sætter han arme og ben i bevægelse og går ud til vognen, tager tømmer og pisk og kryber op på hjulet for at inspicere læsset og se, om Lundstedt er der.

– Stå ikke på hjulet, dit tossehoved, råber Kindgren fra butiksdøren, du falder jo ned, hvis krikken trækker til!

– F… alder jeg?

Den sorte trækker virkelig til i et anfald af hjemvé, og Svärdsbroen, som har hænderne fulde, kommer hovedkulds ned af hjulringen.

– Hoa! Hoa! råber han i sin nød, og Lundstedt, som har stået under gadelygten med Line, springer til og standser den sorte, som endnu har muleposen om halsen og derfor ikke har så megen lyst til at løbe, især da Svärdsbroen har bremset forhjulet med sin venstre skulder.

– Mon der er nogen, der tror, at vi kommer afsted i dag? udbryder Lundstedt med et mildt anstrøg af utålmodighed. – Stig nu op, Svärdsbro, så kører vi.

– Nåda, byder han da på en genstand?

Lundstedt lover at give noget ud, det første bedested, de kommer til, men Svärdsbroen vil ikke give kredit. Han er blevet lidt ædru efter sit fald og mindes nu den lovede snustobak, hvorfor han trænger ind i butikken med pisk og tømmer samtidig med, at han efter købmandens bortgang fatter nyt håb om at kunne prutte på kaffen, hvilken omstændighed leder hans tankegang tilbage til mindet om et skældsord, som stod i forbindelse med sejlgarnet, men som han ikke kan huske, hvorpå den sorte gør et nyt forsøg på at komme hjem, hvilket besvares af bonden med en halen i de medførte tømmer, hvoraf følgen bliver, at hesten presser vognen ind mod glasdøren, som går i stykker, mens kusken stadig råber hoa! uden anden virkning, end at butikskarlen kommer ind og giver Svärdsbroen et nakkedrag, så at cigaren kryber baglæns ind i munden på ham, og den halvkvalte ryger kommer ud på gaden i samme stilling som en græshoppe. Hermed betragtes diskussionen som afsluttet, og efter at køretøjet atter er bragt i orden, løftes Svärdsbroen op på læsset, tømmerne overgives til Lundstedt, som veksler håndtryk med de tilstedeværende, og ledsaget af alles velmente ønsker sættes den sorte nu i bevægelse.

Lundstedt har afleveret køretøjets ejermand i Svärdsbro efter at have banket hans bekymrede ægtehalvdel op, og uden at benytte lejligheden til at gøre hendes nærmere bekendtskab går han hurtigt til kroen for at bestille skyds til Södertälje. Da der

fandtes heste hjemme, sad han snart på en lille tohjulet kærre og rumlede afsted nordpå mod sine længslers mål. Månen var gået lavere, og færden gik gennem sorte granskove, som susede tungt i nattevinden, under blinkende stjerner med Karlsvognen øverst oppe. Vejen lå så lige som en keglebane, lang og lys som et lagen på blegen, når måneskinnet faldt på det tørre støv. Undertiden rejste der sig i det fjerne en hvid sky, opdrevet af et mødende køretøj, og når hestens hoved dukkede frem og den sølvagtige sky nærmede sig, skimtedes straks efter nogle mørke skikkelser, der i forbifarten smed et Godaften til Lundstedt, som man smider en skilling til en leddreng. Ved vejkanten følger telegrafstolperne med deres syngende takkel, en endeløs eskadre af enmastere uden stænger og ræ, ligesom fartøjer, der er lagt op om vinteren.

Så kom et led og en sovende hytte med æbletræer, hvis frugter har et guldskær ligesom appelsiner, og så smældede leddet til, kærren rullede afsted igen og den ensformige rumlen dyssede den unge rejsende i søvn.

Og så drømte han, at han sad på Syvstjernerne og kørte op ad himmelhvælvingen, hvor han hørte klangen af en violin, som havde strenge så lange som landevejen med stillepinde så høje som mastetræer, og stolen var af hvidt porcelæn, og nordenvinden var buen, hartset med islag. Violinen frembragte melodier i nye tonearter med trefjerdedelstoner i stedet for halvtoner, og her fandtes både "eis" og "his", hvis fraværelse, da Gud lod mennesket opfinde klaveret, Lundstedt aldrig havde kunnet forstå. Men vejen var stejl, og han mærkede, hvor det værkede i ryggen, når han hældede sig tilbage; han følte den kolde blæst i halsgruben, og han hørte en hund gø og en ugle

skrige, og da han vågnede rigtigt op, mærkede han ikke længere den dumpe orgellyd fra granskoven, men det dirrede og sitrede, som om der spilledes på violiner med fireogtresindstyvendes takt i applikaturet, og kærren var standset i en birkelund, som afsluttede højlandet, der nu sænkede sig og forvandledes til et stort, fladt agerland. Og i firspring gik det nu ned ad bakken, ned på sletten, hvor rugkærverne stod i afdelinger og kolonner, karreer mod rytteri og bataljoner med skyttegrave mellem sig. Uendeligt og som en valplads bredte kornmarken sig, som herfra sås gennemskåret af en å, hvis strandbred syntes bevogtet af rugnegenes tiraljører; hist lå hele rækker omblæste og dækkede jorden med døde og sårede, her sad negene på stænger og så ud som lansenerer fra Trediveårskrigen med aksenes lange fjerprydelser flagrende for vinden. Og nye tropper fortsatte stadig defileringen, forstærkninger rykkede frem, og nede i lavningerne lå tågen som kanonrøg efter dagens kamp.

Hr. Lundstedt, hvis drømmende sind vi ovenfor har antydet, morede sig, for at fordrive tiden, med at lege, at han var Napoleon, som nu på en slæde ilede fra det brændende Moskva, der forestilledes af den nedgående måne bag ved et klokketårn i det fjerne, og han hilsede nu og da med et nik og et mørkt blik sine tapre tropper, som syntes stadig at være i opmarch på begge sider af vejen uden nogensinde at komme frem, førend kærren allerede var forbi.

Mens den store armé defilerede uden ophør – og hr. Lundstedt vidste nok, at han kunne køre lige op til Norrland uden at se nogen ende på det – havde det begyndt at lysne i øst, og træt af at lege soldat med rugkærve faldt Lundstedt i en let

morgenslummer, af hvilken han vågnede med en kuldegysning og med solen lige i øjnene og lærken over hovedet. Og nu var valpladsen dækket med heste og vogne, som landboerne havde sendt ud for at opsamle faldne og sårede, der førtes til de store røde ambulancer nær og fjern.

Men nede ved en nu synlig fjord, som syntes at savne strand og skære sig ind under elle- og piletræer, lå et hvidt slot med rød- og hvidstribede markiser for vinduerne. Dér boede greven eller excellencen eller kammerherren, digtede hr. Lundstedt, og derinde fandtes oliemalerier og marmorbilleder, portrætter af Lennart Torstenson og Karl den Niendes anden gemalinde; og dér inden for balkonvinduerne stod sikkert et flygel, som van Boom havde spillet på, og en harpe, som grevinden havde arvet efter sin bedstemoder, der havde været hofdame hos Gustav III; og dér i fløjen sov frøknerne som små Guds engle under sengetæpper af rødt silke og skulle snart have kaffe med hvedebrød på sengen – og Gud var god, at han lod nogle mennesker blive rigtig lykkelige. Så stillede der sig en lund af birketræer foran trylleslottet, og en lang tid sås der intet andet end birkeløv og birkebark, indtil der skimtedes et stort blåt vand, og skydsdrengen pegede med piskeskaftet på et kirketårn og sagde, at der var Södertälje.

Nogle timer senere stod hr. Lundstedt på den rødmalede dampbåd "Hermoders" fordæk, efter at Kungshatt og Store Essingen var passeret, og man endelig ud for Marieberg fik det første glimt af Stockholm at se. Morgenen havde været trykkende varm, solen havde skinnet på lette skymasser i vest, og senere var den ene skyvogn efter den anden kørt op på

himlen, hvor de gjorde holdt og tog stilling som en artilleripark. Og når så hele batteriet var samlet, blev der givet ild: lynet fo'r i zigzag over kirketårne og tagrygninger, og tordenen hørtes, inden man kunne tælle til fem; luften sukkede, bølgerne larmede og dampskibet rystede; nye tordenvogne rykkede frem, prossede af, og så kom det ene glatte lag efter det andet. Endelig brast de sorte skyer, og da dampskibet passerede Skinnarvikshøjderne, lå den store stad pletvis i solskinsbelysning og pletvis beskygget af tordenskyerne; og i en kreds af lys, ligesom under en lampeskærm, lå Riddarholmskajen med dens dampskibe i alle mulige farver: søgrønne med zinnoberrøde vandgange, strålende med blanktpoleret messing og forzinket jern, med sorte skorstene og kobberrøde damprør. Der var den gamle "Gripen" og "Kommandørkaptajnen", den lange smalle "Aros" med ror og forstævn i begge ender, "Prins Gustaf" og "Upland", og længst henne ved svømmeskolen den lille "Tessin"; over master, skorstene og flagstænger viste sig de tohundredårige lindetræers grønne kupler, under hvilke ligbærerlaugets medlemmer i sin tid fandt skygge, og dér, bagved gymnasiets gamle facade og højt over alt andet: Riddarholmkirkens jerntårn. Efter at "Hermoder" havde losset sit jerngods ved den sædvanlige losseplads og var løbet ind til kajen for at fortøje, følte hr. Lundstedt sig beklemt, og da han havde afleveret billetten ved landgangen og gik i land med sin vadsæk, var han nær ved at kvæles ligesom en nybegynder i svømmeskolen, når han mærker lugten af søvandet. Husene var så store og menneskene så mange; trillevognene raslede på de ujævne gadesten, så at det gjorde ondt i hovedet; hundene gøede, høns

i bure, som nylig var blevet losset, kaglede, grise, der lå på trækvogne, skreg, og op ad den bakkede gade hastede alle køretøjer med landmandsprodukter under politiets inspektion, for Riddarholmen og havnen skulle afspærres.

Hr. Lundstedt fulgte med folkestrømmen, uden at vide hvor den drev hen; da han kom til torvet, så han en stor tribune beklædt med sort og sølvkroner, og indgangen til Riddarholmskirken bevogtedes af to rækker drabanter med bjørneskindshuer. Folkemassen forøgedes, og på broen blev der trængsel, for en afdeling af garden i pikkelhuer og med hvide krydsbandolerer rykkede frem med afdæmpede trommer i sørgeflor; hestene stejlede, hunde blev trådt på, så de hylede, og kællingerne skreg, og så begyndte klokkerne at kime i ét tårn, i to tårne, og til sidst ringede klokkerne over alt, hvor man kom hen, for kongen skulle begraves i dag.

På Riddarhustorvet fik hr. Lundstedt oplysning om, at han kunne tage med færgebåden over til "Klara", hvor han skulle bo hos en kammerat fra Nyköping, og efter lang venten kom han til sidst til Rødeboder. Da han skulle til Nørre Kirkegade, tog han sigte på Klara kirke og gik over kirkegården, indtil han kom til den port, som efter hans beregning måtte føre nordpå, og her lå en gade, der endte neden for en bakke, i det fjerne lukket af en mængde grønne træer, som stak frem over et plankeværk.

Med lettere hjerte gik han videre for at finde nummer treogfyrre, som måtte ligge på venstre side, eftersom det var et ulige tal, og da han nåede derhen, skulle han igennem en buldrende port for at komme ind i gården. Her søgte han efter en klokkestreng eller noget lignende, på hvilket han kunne give sin utålmodighed efter at komme under tag luft. Men han så

kun lutter små brune døre med trappetrin foran, og han bankede på dem, den ene efter den anden, uden at få noget svar. Han gik ind på en trappegang, bankede igen på tre døre, hvoraf en var gennemboret som et hyttefad eller et sold og som sandsynligvis førte til et fadebur. Han gik op på første sal og dundrede på, så det gav genlyd i trappegangen, uden at nogen åbnede, gik så en etage højere og stødte på loftsdøren. Det var åbenbart, at alle beboerne var ude i anledning af begravelses-højtidelighederne.

Noget nedslået gik hr. Lundstedt igen ned i gården og ledte efter en siddeplads. Midt i gården var en lille have med et grønt stakit om, overskygget af en brandmur med ankerjern, der var smedet i form af bogstaverne X og I; og inde i haven lå et lysthus med et tag som en pikkelhue, og som vagt stod to pæretræer, mellem hvis indskrumpede løv der endnu sås hængende nogle tilbageblevne frugter i solnedgangens farver. På rabatterne stod dahlier og i bedene voksede porre og selleri. Desværre var lågen aflukket med hængelås, hvorfor hr. Lundstedt måtte blive stående uden for lysthaven på den ujævne stenbro. For at fordrive tiden gik han så omkring og kiggede ind gennem vinduerne i stueetagen, hvilket dog havde sine vanskeligheder, da misundelige jalousier hindrede udsigten. Til sidst kom han til et fag, hvis ene vindue stod på klem, fastholdt af en stormkrog, så at han uhindret kunne se ind i værelset. Dér rådede en vis hyggelig uorden. På et gulvtæppe, som mere bestod af huller end tøj, sås en afbleget gondol, i hvilken der sad en herre og en dame fra riddertiden, og længere borte under sengen opdagede man et palads, som kunne forestille Venedig, da der fandtes kanaler under det;

huset var grønt og rødt, men et par støvler og en potte afskar al udsigt til en bro, som måske kunne være Sukkenes. Et rundt elletræsbord skrævede med tre ben over gondolieren, som om det havde danset tretrinsvals efter ridderens lut, og tæt derved stod en tom punscheflaske og seks glas. Over gyngestolen hang et par grå bukser og i vindueskarmen fandtes et blækhus og en fjerpen samt en bog med hvidt omslag om bindet, hvorpå der stod skrevet et navn. Hr. Lundstedt, hvis nysgerrighed var vakt, stak to fingre ind ad vinduesåbningen og fik bogen drejet således, at han kunne læse navnet, og hans glæde blev ubeskrivelig, da han læste sin gamle skolekammerats, Frans Oskar Lindboms, navn i store prentede, angelsaksiske bogstaver af samme slags som dem, med hvilke dagbladets titel var trykt.

Uden at betænke sig, løftede han stormkrogen af og praktiserede vadsækken og sig selv ind i kammeret, trak støvlerne af og gjorde sig det bekvemt på udtrækssofaen, hvor han snart faldt i en dyb og styrkende søvn efter en gennemvåget og gennemrystet nat.

Andet kapitel

Den påfølgende dag gik hr. Lundstedt ved halvottetiden nede i den Kirsteinske have og ventede med hjertet i den venstre armhuling på, at klokken skulle blive otte og Akademiets porte åbnes. Han havde endnu hovedpine efter nattens samtaler med kammeraten, som var kommet hjem klokken ti om aftenen og som ikke havde ladet den af rejsen medtagne landsmand være i fred, førend denne havde omtalt alt, hvad der var foregået i Trosa i de tre år, de havde været adskilt, fortalt om sin moders

død, om sin faders, fiskerens, små bekymringer, om sine egne læreår ved handelen og endelig om sin uovervindelige tilbøjelighed for musik, som nu skulle gøres frugtbringende ved det musikalske akademi.

Gennem stakittets tremmer så han, at der begyndte at komme folk; ældre herrer med håret ned over skuldrene, formodentlig professorer, unge mænd med solbrændte ansigter, der så ud, som om de kom fra landet, unge piger og ældre mamseller med lokker bagpå og musiktasker foran. Han blev bange, da han så disse masser, med hvilke han skulle konkurrere, og støttede sig til stakittet, mens han med fingrene gennemløb det stykke, han havde indøvet hos organisten i Trosa på kirkens orgel om søndageftermiddagene, efter at han i ugens løb havde repeteret det hjemme på købmandens klaver. Hans lærer, som selv var udgået fra Akademiet og kendte professorens smag, havde, som en klog karl, tilrådet eleven at lægge bånd på sin romantiske tilbøjelighed for smuk musik og svor ved sin sjæls frelse, at Lundstedt skulle bestå prøven med glans, hvis han mødte med en fuga af Bach, og skønt disciplens følelser rejste sig mod dette aritmetiske problem, havde han dog bøjet sig og adlydt mesterens råd.

Da nu klokken slog otte i tårnet, og gasværket havde pebet til frokost, lysfabrikken lukket dampen ud, og vaskerkonerne begyndte at trække op fra Klara-sø med deres tøj og redskaber, mente hr. Lundstedt, at tiden var kommet, og med usikre skridt styrede han ind ad den store port, gennem hvilken så mange kaldede var trådt ind før ham, men som så få udvalgte ville komme ud af igen. Allerede på den store trappe hørte han lyden

af to pianoer og mindst tre violiner, og da han kom op i salen, hvor orgelet stod ved siden af et flygel, var prøven i fuld gang.

Professoren, som sad på en stol ved siden af instrumenterne, havde et højst bevægeligt ansigt, det var ligesom man så skafterne i en væv skifte i det: i samme øjeblik det udtrykte tilfredshed formørkedes det og blev fortrukket af raseriets krampe, uden at man kunne udlede årsagen dertil. Lige da Lundstedt sneg sig frem bag ved den sidste række, sad en ung mand ved flyglet, hvor de, der endnu ikke havde spillet på orgel, fik lov til at prøve, og med smægtende blikke på loftets stukkatur fremlokkede han "Jomfruens Bøn". Hans lange hvide fingre strøg tangenterne på ryggen, som om han kløede kattekillinger; når han fra tid til anden slængte hovedet tilbage, rystede han sit polkahår, og med foden på pedalen, så at alle tonerne sang i kor, skulle han lige til at bytte hænder for "at krydse", da professoren ikke kunne holde sig længere, men sprang op og slog instrumentets låg til, så det knaldede i salen. Han ville samtidig sige noget, men kun læberne bevægede sig, og hovedet nikkede, hvorpå han satte sig igen og hørte på Jungmanns "Havfrue", Abts "Aftenklokkerne", og sonater af Clementi og Kalkbrenner, mens hans ansigt viste tegn på usigelige lidelser. Klokken blev både ti og elleve, inden Lundstedt kom op. Men da han slog sig ned ved orgelet, blev professoråsynet lysere, og den lange med Jomfruens Bøn blev sendt hen for at træde bælgene. Lundstedt stillede sit hæfte på nodestolen, trak nogle stemmer ud, halede op i sine sorte bukser for at komme til pedalen og begyndte.

Da han havde spillet nogle takter af temaet, og den første repetition i underkvart begyndte, følte han en hånd klappe sig

på den venstre kind og et prustende åndedræt ved sit øre; men af frygt for at gå i stå, vovede han ikke at vende hovedet, men fortsatte uforfærdet gennem modharmonien og genslaget; og *dux* eller temaet kom igen, gik undertiden forlæns, undertiden baglæns, nu på fødderne, så på hænderne som en badutspringer, et øjeblik vendte det mølle, det næste gik det krebsegang, skrævede, slog kolbøtte og blev borte, efterladende en hel sky af tonestumper og akkordstykker på valpladsen, og så stak det frem igen ledsaget af *Comes*, og så brødes de, spændte ben, bakkede, slæbte og rykkede, stod og surmulede, løb efter hinanden, sprang buk over hinanden og sluttede til sidst med en lang omfavnelse, som fremstilledes ved et alt forsonende orgelpunkt.

– Wundervoll! Prachtvoll! lød det fra professoren, der smilede som til et barn. – Hvad hedder den unge mand?

– Alrik Lundstedt, svarede den forlegne unge mand og rødmede over sit skælmsstykke, for han følte, at han havde været falsk overfor læreren, da han mod sin overbevisning havde lagt an på professorens velkendte smag for de efter hans formening utålelige fugaer.

Da navnet var skrevet op, tog professoren Lundstedts hånd og bød ham velkommen samt viste ham hen til sekretærens værelse, hvor han skulle indskrives og få lektieskemaet udleveret.

Efter at dette var besørget, vendte Lundstedt glædestrålende tilbage til sin beskytter, som omfavnede ham, strøg håret fra hans pande for at se, hvor høj den var, lagde hans hænder op på bordpladen for at undersøge, om de kunne nå oktaverne, og til sidst beså professoren hans støvler for at se, om fødderne

passede til pedalerne, og Lundstedt befandtes at have "store skønne fødder", der lovede godt for fremtidige fugaer.

Lundstedt måtte nu love at møde næste søndag på orgelpulpituret i Jakobskirken, hvor professoren residerede som organist, og da han bukkede for at tage afsked, tog professoren hans arm og trak ham med sig hen i en vinduesniche, hvor Akademiets præses stod, til hvem han halvhviskede: Et kæmpesnille!

Da Lundstedt endelig kom ud på gaden, syntes han, at der skinnede mindst syv sole på himlen, og at livet på ingen måde var så mørkt, som onde mennesker påstod. Han ville synge på Rødbotorvet og kunne have danset over Norrbro, hvor vagtparaden netop trak op, men han lagde bånd på sine følelser og stak af ned til Storkyrkobrinken, hvor han gik ind i en butik for at købe sig den blå kasket med guldlyren på fløjlsranden. Og da butiksjomfruen passede den til på hans hoved, følte han sig, som om skønheden bekransede den ædle kunstner. Og da han kom ud på gaden, var det for ham, som om der strålede ild og lys fra panden, hvor den gyldne lyre sad; menneskene blev varme om hjertet ved at se hans ansigt, kæmpesnillets, som skulle gøre dem bedre og lykkeligere med tonekunstens vidunderbalsam. Overfyldt af salige følelser, der kæmpede for at komme til udbrud, gik hr. Lundstedt gade op og gade ned, og alt hvad han så og hørte, iklædte han samme toneart som hans egen indre jubel: vagten ved rådhuset blev råbt til gevær klokken tolv for at hylde ham med skuldring og trommehvirvler, klokkerne ringede i anledning af hans triumftog, kanonerne på Skeppsholmen tordnede til hans ære, og folket hilste på ham, når de tog til hatten. Men som han nu

gik og gik, kom han ind i en smal mørk gade, hvor husene så ud, som var de fra Gustav Vasas tid, med stenfigurer over portene og små blysatte ruder med skiftende farver som perlemor; og i vinduerne lå skønne jomfruer, borgerdøtre og rådsherrers fruer i røde silkedragter med bare halse efter datidens skik; de nikkede venligt til sejrherren, vinkede med lommetørklæder og bød ham ind. Hr. Lundstedt gik stolt som rigets marsk sin lige vej, lettede på huen og modtog damernes hyldning, som efterhånden, han skred frem, ytrede sig i form af pengetilbud. – Fireogtyve skilling, seksogtredve skilling, – lød det fra vinduerne, og hist og her lokkede en kaffekedel af nyskuret kobber. Det var en fortryllet gade; aldrig havde Lundstedt som på denne dag været beundret af skønne fruer, og idet han legede, at han var i Venedig derhjemme på gulvtæppet med ridderen og damen, stod han stille ved hjørnet for at læse gadens navn. Han havde imidlertid næppe nået at stave sig igennem "Tyske Præstegade", førend der blev hældt et vandfad ud gennem et af vinduerne, så indholdet stænkede op på ham. Uden at afvente nogen forklaring over denne kedelige misforståelse, vendte hr. Lundstedt atter sine skridt mod Storkyrkobrinken, satte i en gondol over til Rødeboder og søgte hen til urtekræmmerbutikken i Klarabergsgränden, hvor han ville udøse sit hjerte for kammeraten. Men butikken var fuld af kunder, principalen var til stede, og da der således ikke her kunne blive noget afløb for de overstrømmende følelser, gik hr. Lundstedt hen til restaurationen "Solen" for at spise til middag. Her satte han sig tæt ved disken, hvor buffetjomfruen stod, og bestilte stegt flæsk med brune bønner. Men han måtte tale om sin lykke, give sine følelser luft og meddele en varmhjertet

kvinde førstegrøden af sin begejstring. Mens han mekanisk rørte om i sennepskrukken, overtænkte han, hvad han ville sige.

Men han kunne ikke komme til afgørelse, om han skulle begynde med at tale om vejret, spørge om jomfruen havde været til kongens begravelse, få rede på, om jomfruen holdt af musik, om det var dyrt at leve i Stockholm eller sådan noget helt uskyldigt, indtil han pludselig, lige da han var i færd med at beslutte sig til kongens begravelse, fo'r sammen og til sin ikke ringe forfærdelse og i en tone, som om han havde bedt om at låne penge, spurgte, hvad klokken var.

Den adspurgte, som tilhørte arten Jomfru Næsvis, svarede med et blik hen til en taknemmelig tilhører ved vinduet, at hendes klokke var hos onkel. Hr. Lundstedt, som ikke ville røbe sin uvidenhed, og som troede, at svaret passede fuldstændig til spørgsmålet, takkede med en let Trosa-bukning for oplysningen, hvilket havde til følge, at tilhøreren ved vinduet, som spiste kold ribbensteg med tyttebær, fik noget i den forkerte hals, en tydelig opmuntring for jomfruen til at spørge hr. Lundstedt, hvad kartoflerne kostede.

– Seks skilling ottingen kostede de i Trosa, da jeg tog derfra, svarede hr. Lundstedt, taknemmelig over, at det dog til sidst blev til en samtale, skønt han behøvede at anstrenge sit kendskab til harmonilæren til det yderste for at finde en overgang fra kartoffelprisen til det musikalske akademi og kæmpesnillet.

Jomfruen, som var med på noderne og holdt af at sige det, hængte sig hårdnakket fast ved emnet, som interesserede hende lige så meget som tilhøreren ved ribbenstegen, og genoptog spørgsmålet:

– Nå, men så er det vel rosinkartofler, siden de koster seks skilling!

Hr. Lundstedt ledte efter i sin af formiddagens triumfer forplumrede hukommelse for at finde vejledning til bedømmelse af en sådan ukendt kartoffelart og blev urolig, da han ikke kunne finde et passende svar. Til alt held rejste ribbenstegsspiseren sig og bad om at måtte betale, hvilken forretning han udførte bøjet tværs over disken og over alle de på denne stående fade, der indeholdt prøver på alt muligt lækkert, lige fra hårdkogte æg til krebs og frikadeller.

Hr. Lundstedt, som nu var overladt til sig selv, følte sig noget ilde berørt ved at høre en hvisken, hvis betydning han ikke forstod, og efter at have drukket sin egen skål i en halv bajer, rejste han sig også for at gå. Da han dog ville afrunde sit farvel, søgte han efter et venligt ord, men fandt det ikke og klappede i stedet for gæstens rottehund, idet han spurgte, som om han gjorde manden en tjeneste med sin nysgerrighed:

– Hvad kaldes den slags hunde?

– Det, svarede gæsten, det er en sennepshund.

– Jaså! Hm, ja, der findes jo så mange racer, som jeg ikke kender. Adjø, lille frøken! Adjø, min herre!

Og så gik han hjem.

Men eftersom han dog måtte have noget afløb for sine følelser, satte han sig ved vinduet for at skrive til sin gamle fader og fortælle ham om sin lykke. Og efterhånden som han skrev, opildedes han både af øllet, han nylig havde drukket, og af sit letbevægelige sind, og så fik indbildningskraften overtaget. Han legede, at han var en mægtig og rig mand, som i medgangens solskin ikke kunne glemme, at han havde en

gammel, fattig fader, som havde skænket ham livet, og som nu sad i tarvelighedens skygge. Han mindedes sønnens første pligt mod sit ophav, besvor faderen, at han straks måtte sælge sin hytte og sin ko, sine net og sin båd og komme til Stockholm for at bo sammen med sønnen. Af frygt for ikke at se dette ønske virkeliggjort gav han et stærkt farvet billede af hovedstaden, af dens mærkeligheder: gader, torve, bygninger, butikker og restaurationer, skildrede sit logis med dets venetianske gulvtæppe, haven med lysthuset og pæretræerne, samt sluttede med indtrængende at besværge faderen ikke at stå i vejen for sin egen lykke, men straks at bryde op og tage direkte til Stockholm med damperen. Han måtte ikke spare på skillingen, men tage kahytsplads, spise en bøf og drikke sig en porter, så at han kunne være frisk og rask, når han kom til målet.

Da brevet var færdigt, lagde hr. Lundstedt det sammen i firkant, forseglede det med en oblat og bragte det hen til urteboden, glad over at have betalt en gæld, kvitteret en regning, som han ikke behøvede at tænke mere på.

Tredje kapitel

Søndagmorgen stod hr. Lundstedt på trappen, der førte op til orglet i Jakobskirken, og ventede sammen med en sværm af skoledrenge på professorens ankomst, da ingen måtte komme ind på pulpituret, førend vogteren af helligdommens musikalske allerhelligste selv kom til stede. Klokkerne havde ringet anden gang, da mesterens trin hørtes nede på trapperne; den ungdommelige skare åbnede ærbødigt rækkerne, indtil professoren nikkende til højre og venstre var nået hen til døren, hvor han standsede og kastede et blik ud over hoben, som om

han var frelseren, der bød stormen lægge sig; derpå fremtog han en perlestukken nøglepung, åbnede den med en højtidelighedsfuld mine, som om han var St. Peder og havde Himmeriget på den anden side af døren, stak nøglen i hullet, men vendte sig derpå hurtigt ud mod den utålmodige, nådehungrige skare for at se, om han skulle forkaste nogen. Og meget rigtigt, der var virkelig nogle verdslige sind, som ikke gav sig tid til at følge nådeordenen, men ville bryde ind og derfor blev taget i kraven og bortvist. Nu åbnedes døren, og sagte indlodes sangerkoret forbi den mønstrende dørvogter, som med hævet finger og streng mine stod rede til at styrte ulydige ånder ud af paradiset, for at de kunne lære at kende sandheden af, at mange er kaldede, men få udvalgte. Da Lundstedt passerede den strenge portner, lyste dennes ansigt op, han drog ham ud af rækken, stillede ham ved sin højre side som den, i hvilken han havde behagelighed.

Hr. Lundstedt, som aldrig før havde set en så stor kirke, følte sig betaget af det vældige rum, hvor jætter kunne have gået oprejst og sat salmenumrene op ovenfor søjlehovederne, men han fik ikke tid til at lege længe med sine tanker, for professoren tog ham i lommeklappen og trak ham med sig for at vise ham instrumentet. Vandringen begyndte opad en lille trappe og standsedes først ved bælgene, som lå dér ligesom jættens lunger, rede til at stønne, når foden sattes på brystet. Så gik de højere op, forbi rosetvinduet over portalen, tittede ind gennem en bræddedør og så ventilkassen, på hvilken principalstemmerne stod på rad med kontrabasunens toogtredive fod høje pibe som fløjmand; højere og højere steg de, indtil de kunne se ind i hele skroget, rummeligt som

brystkassen på en hval, hvor man så ribben, sener, muskler, luftrør, knokler, blodkar og nerver repræsenteret af alle disse piber, koblinger, abstrakter, registre, vinkelhager, vipper, veller, ventiltråde og antræk: en gigantisk organisme, som har behøvet et tusindår til at vokse op med nogle alen hvert hundredår, sættende en blomst hvert sekel ligesom aloetræet, ydende ét frø i en menneskealder, skydende en gren, et blad hvert decennium; et menneskeværk uden opfinder ligesom katedralen, uden bygmester ligesom pyramiden, et uhyre samarbejde af hele kristenheden, som har arvet grundtanken fra hedenskabet. Nu steg den stejlt op som et fjeld af stalaktit eller drypsten, og disciplen snappede efter vejret, da mesteren førte ham op på spidsen, hvor de havde hvælvingerne kun en håndsbred fra hovedet og pludselig så sig stå i halvmørket omgivet af nøgne menneskekroppe med vinger på ryggen, børn i overnaturlig størrelse, der blæste på basuner, og kvinder, som slog harper og cymbler. Og da de havde trængt sig frem og så ned i kirken, hvor små mennesker kravlede ind i båsene med bøger i hænderne, grebes disciplen af svimmelhed, så han måtte tage fat i armen på en kerub; men mesteren lo som fristeren på bjerget, da han viste sin skønne verden for menneskets søn. De stod et øjeblik deroppe i halvmørket, og da disciplen havde fattet sig, pegede fristeren ud under de sværtede spidsbuer, hvor mørket kæmpede med lyset nedefra, så det så ud, som om de blandede sig sammen ligesom den kolde og den varme luft over agrene, når vårsolen brænder. Og da øjet havde vænnet sig til omgivelserne, brød en stor, lys sky igennem; skyen delte sig, farver fortættede sig, antog faste former og blev til Kristus og hans to disciple, som i

forklaringens øjeblik svævede gennem dunkelheden på alt det lys, som blev lukket ind gennem højkorets vældige vinduer. I det samme hørtes et drøn over deres hoveder, en let skælvning føltes under fødderne, og nu var alle tårnets klokker i gang til sammenringning, så at orglets trætag bevægede sig, og den smalle trætrappe knagede, da de to vandringsmænd steg ned. Og disciplen havde følelsen af at have været oppe i Himlen blandt englene og at have set Kristus i forklaret skikkelse og lysets sejr over mørket.

Nu, da han nedefra så det store musikværk, som ikke lignede nogen anden ting i naturen eller kunsten og derfor gjorde ham urolig, trykkede ham og forårsagede, at han følte sig som stående på et lavere standpunkt end dette menneskehåndens værk, som dog først blev levende under en menneskehånd, ville han gøre sig rigtig klart, hvad han så, føre dets former tilbage til andre og kendte og derved komme det nærmere, få det ned til sig og blive rolig. Kirken var han allerede på det rene med: den var urskoven, i hvilken hedningerne ofrede mennesker, pillerne var træer og hvælvingerne grene, men orgelet var orgel. Det var ingen plantevækst, intet dyr – hvis det ikke var en koral – ikke bygning – hvis det da ikke kunne henføres til en mængde hængetårne fra ridderborgene – disse toureller med facadepiberne, af hvilke en del var blevet stumme og ubrugelige, men var blevet siddende som overleveringer fra den ældre tid. Hver afdeling småpiber kunne ligne Pans rørfløjte, som nok har været grundformen, men de store fremspringende hjørnetårne mindede om en våbensamling uden dog at ligne den, og ornamentikken i forgyldt træ fra det forrige århundrede med skævmundede konkylier og spiralformede

blomster som kineserne bruger, overklippede straks tanketråden, der ville sammenbinde forskellige dele af dette virvar af former, i hvilket en mere dannet ånd end den unge handelsbetjents ville have kunnet læse instrumentets hele historie fra den latinske hednings rørfløjte, gennem den keltiske barbars sækkepibe, den byzantinske kejsers vandorgel med fremdragning af, ganske vist, dunkle minder fra middelalderkirkens emforer, triforer, klokketårne, alterskabe og tabernakler; fra det sachsiske rokokoporcelæn og det første kejserdømmes romerske våbensmag.

Professoren havde sat sig ved manualen med dens tre etager tangenter, havde trukket principalstemmen ud og givet disciplen et vink om at tage plads ved siden af. Bælgene stønnede og knagede, og nu sang frontpiberne præludiet enstemmig, snart intonerede fløjten, og harmonierne svulmede; gambaen overtog i næsetone en solo for baryton, trompeten skingrede, og bordunen brummede; derpå tav de en efter en, og da det til sidst blev stille, hørtes kantorens stemme synge den første strofe af jubelsalmen, og efter at han langt om længe havde givet slip på den sidste tone, brusede orgelet ud med fuldt værk, mens menigheden faldt ind i sangen. Og med koblet pedal og alle toogfyrre stemmer udtrukne holdt orgelet sin symfoni med alle orkestrenes instrumenter lydig under én mands hænder og fødder. Da præsten senere henne ved alteret gav sig til at messe, lød hans stemme, som om en uvedkommende havde givet sig til at tale højt under en koncert, og da han endelig nåede til prækenen, satte professoren sig med ryggen mod orgelet og lukkede øjnene, lydeligt tilkendegivende, at han mente at være blevet forstyrret. Men da

så gudstjenesten var forbi, alle salmer sungne, og ordet var frit, som professoren kaldte det, når han kunne spille postludiet, så måtte hr. Lundstedt sidde ved siden af og passe registrene, mens den store fuga rullede frem. Så spillede mesteren for denne sin eneste tilhører foruden bælgtræderen, for når endelig den sidste salme var sunget, stod kirken tom. Det så professoren i sin reflektor, men han var vant til det, nød det og skulle være blevet vred, hvis hele publikum var blevet og havde givet sig udseende af at forstå det, han alene forstod at skatte.

Hr. Lundstedt forlod kirken med et indtryk af at have set noget overordentlig stort, at have hørt noget overnaturlig skønt og var nu fuldstændig overbevist om, at selv om han endnu ikke rigtig kunne nyde fugalmusik, så var det, fordi han var udannet, men han var stolt i håbet om, at han engang skulle tilhøre de få udvalgte, som kunne det.

Fjerde kapitel

Hr. Lundstedt havde tilbragt et halvt år i Stockholm. Tiden var gået i en fart, for der var meget at gøre, og det mindste blev orgelspilning. Seminariet tog nemlig den største del af tiden, og på det musikalske akademi dreves hovedsagelig kun harmonilære og sang, da professorens timer var meget eftersøgte, og der var mange elever. Dertil kom, at pengekassen var næsten tom, og at hr. Lundstedt derfor, som så mange andre, måtte synge med i koret på operaen, synge ved begravelser og fortjene sig en tolvskilling på sanglektioner med handelsbetjente, som ville lave kvartetter, hvilket dengang var på mode.

Men som en virkelig hviledag i alt dette arbejde var søndagen, når han fik lov til at sidde på orgelpulpituret ved siden af professoren og hjælpe ham med registrene. Så følte han sig som den næstvigtigste person i kirken, orgelets majestæt løftede ham, gjorde ham større, ligesom føjede et stykke til hans sjæl. Han elskede det store værk som noget, der var stærkere end ham selv; og så sad han og legede, at luften kom fra hans lunger, tonerne fra hans strube; professoren blev kun en del af mekanikken, som overflyttede hans musikalske ønsker på pedal og manual, og han vænnede sig til at tro, at de tusind mennesker nede i kirken *måtte* synge det, han ville, at præsten blev tvunget til at tie, når han spillede.

Den lange præken hørte han på med utålmodighed eller hørte den slet ikke. En søndag fik han oppe på pulpituret øje på en ung pige, med klar teint og fine klæder, og som så ud som en frøken. Han så hende hver søndag på den samme plads og blev til sidst vant til at betragte hende som sin tilhører, der kom for at synge til hans akkompagnement (som professoren spillede), og han troede at have lagt mærke til, at hun hele tiden så hen til orgelet. Skønt det ikke var vanskeligt at få at vide, hvad hun hed, ved at se efter på navnesedlen i stolen, syntes han, at det var morsommere ikke at vide det, han ville hellere selv give hende et smukt navn og kaldte hende Angelika efter Malmstrøms digt. Men han skulle også have et efternavn til hende, og efter langvarig søgen hittede han endelig på De la Gardie til minde om, at kirken var blevet bygget af en greve med dette navn. På juledagen så han hendes fader og moder, og faderen, som havde hvide, tandbørsteagtige moustacher ligesom de franske marskalker, besluttede han at udnævne til

generalløjtnant, den højeste militære rang, han kendte. Og Angelika havde to søstre, som han kaldte Fanny og Gurli. Da han så syntes, at de havde været venner og bekendte længe nok, gav han sig til at fri, hvilket gik til på den måde, at han slog en salme op i salmebogen for at se, om nummeret var lige eller ulige; hvis det var lige, havde hun sagt Ja. Nu manglede der kun faderens bifald, og for at udfinde dette talte han orgelpiberne i principalstemmen. Men det blev et bestemt Nej, lige da præsten bad Fadervor, og man derfor skulle holde hånden for øjnene. Hr. Lundstedt forsøgte så at titte ud mellem fingrene og talte om igen bagfra, men det blev alligevel Nej. Nu havde han fået en sorg; det var en skøn følelse som den stille lidelse, den uforskyldte, der forædler mennesket og renser sindet for egenkærlighed. Men søndagen efter besluttede hr. Lundstedt at lade lyse for sig og sin elskede uden forældrenes samtykke, og da præsten oplæste lysningen, men ikke nævnede Angelikas og Alriks navne, valgte hr. Lundstedt sig to andre, som han kaldte deres pseudonymer, og betragtede sig derefter som forlovet pseudonymt. Og mandagmorgen, da han gik fra seminariet til akademiet, gik han hen til en juvelerbutik i Dronninggade og udså sig to ringe, men da forlovelsen var pseudonym, gik det ikke an at have glatte ringe, især da ingen sådanne lå i vinduet, hvorfor han valgte to med rosenstene.

Angelika var nu hans, og han var lykkelig. Han sang om hende på akademiet, sang til hende i kirken, på seminariet og ved serenaderne, men brylluppet ville han udsætte, indtil han blev noget stort og mægtigt. Og da han havde sparet sammen næsten et hundrede rigsdaler, besluttede han at tage direktøreksamen og blive professor og ridder. Men inden han

havde nået at tage det første skridt på denne glimrende bane, indtraf noget uventet, som for en stor del tilintetgjorde drømmene.

Det var nemlig en søndagaften i april, da hr. Lindbom havde arrangeret et sangkalas hjemme i Norragade. Blandt de indbudte sås anden tenor, sadelmageren, og første bas, kagebageren, som ikke var nogen anden end manden med sennepshunden fra beværtningen "Solen", som siden aldrig undlod at fortælle historien om rosinkartoflerne og sennepshunden, ved hvilke lejligheder hr. Lundstedt ydmygt bøjede sit hoved under latteren og erklærede, at han selv aldrig plejede at lyve og derfor også troede, at andre mennesker talte sandhed, en lærdom, han havde fra sine forældre.

Imidlertid havde man nu sunget til langt ud på aftenen og drukket temmelig tæt, hvorfor man brød op for at gå til "Solen" og spise til aften. Selskabet var netop færdigt hermed, havde fået punsch på bordet og stod i begreb med at fortsætte sangen, da døren åbnedes, og ind trådte en gammel mand med bøjet ryg, en pose over skulderen og en tung stok i hånden.

– Ud med sig, her giver vi ingenting! var den modtagelse, opvartningspigen gav den gamle, inden han havde fået tid til at hilse og komme frem med sit spørgsmål: om han traf Alrik Lundstedt her.

Da denne hørte sit navn, rejste han sig fra sangerkredsen og gik hen imod den gamle, uden dog at åbne sine arme (hvilket aldrig havde været skik på Rånø uden mellem standspersoner), men snarere med en langsomhed og den slags forlegenhed, man erfarer ved synet af mindre bemidlede slægtninge.

– Nu er jeg her, hilste den gamle uden at give hånden. Kan du nu give mig noget at spise, for jeg har ikke fået noget ordentligt i livet, siden jeg forlod Kalmar.

– Kalmar? Hvad har fa'r gjort i Kalmar? spurgte Alrik med blikket hæftet på faderens dårlige ydre.

– Herre Je! Det er en lang historie, lad mig først komme til at sidde ned, svarede den gamle.

Hr. Lindbom, som havde hørt på samtalen og i sin letbevægede stemning havde følt sig grebet af et så uventet møde mellem fader og søn, tog nu lejligheden i agt til at give det overmål af følelser luft, som ikke havde nået at få afløb i sang, nærmede sig den gamle med et forekommende buk, bød ham armen og talte:

– Dette er hr. Lundstedt, hører jeg; min ungdomsvens kødelige fader, vor fortræffelige vens ophav, om jeg så må sige, tillad os unge, som endnu ikke har mistet humøret, her i vort glade lag at se den gamle som vor gæst, vor højt agtede æresgæst, for hvem jeg beder sangerbrødrene tømme deres bægere med et firdobbelt hurra!

Hurraråbene udbragtes, og Lundstedt den Ældre måtte lægge posen og stokken fra sig og lade sig bænke oppe i højsædet, som den skindbetrukne sofa kaldtes.

– Hr. Lundstedt kommer direkte fra Kalmar, var jeg så fri at høre, fortsatte hr. Lindbom, genoptagende konversationen, da både fader og søn syntes at have tabt mælet over den storartede modtagelse. – Rejsen var behagelig? Vejret godt? Ingen eventyr?

– Jo, det må jeg sige! Det var en tur!

– Se så, se så! afbrød hr. Lindbom, som holdt meget af at høre eventyr. – Fortæl, fortæl! – Hvorpå han gjorde en

bevægelse med hånden, som om han indbød kammeraterne til noget, han selv havde lavet.

Men den gamle var ikke fortæller og meddelte kun i få ord, at han i Nyköping var taget med et forkert dampskib og var kommet til Kalmar i stedet for til Stockholm, og at han nu var gået vejen til fods, da pengene var sluppet op, mens han lå de otte dage og ventede på dampskibet.

– Hør, hør! afbrød hr. Lindbom og fremkom med små spørgsmål om enkeltheder for at få lidt kolorit på eventyret, men uden at det lykkedes, for da gamlingen havde sagt, hvorledes det forholdt sig, var den vise ude. Ved opfordringen til at drikke punsch viste han sig meget ligegyldig, men kastede samtidig blikket rundt i stuen, som om han søgte noget, og da kagebageren mindedes fordums dage, da også han havde brugt et sådant blik til at udtrykke den samme trang, rakte han den sultne en hjælpende hånd og hviskede et par ord til Lundstedt den Yngre, som straks rejste sig og indbød den gamle til at komme hen til disken for at gøre et udvalg af herlighederne. Blændet ved synet af så mange lækre sager på én gang blev gubben stående hensunken i dyb overvejelse, som til sidst måtte afbrydes af Alrik, der tog en tallerken og lagde et stykke af hver sort på den, så at det hele tog sig ud som en kolossal sildesalat, satte en brændevinskaraffel og en flaske hvidtøl foran ham og lod ham mætte sig.

Da dette var gjort, gik bakkanalet løs igen; og så sang man for den gamle "Mit Liv er en Bølge" og undlod ikke ved strofen om "de bugnende tov og stormens kamp" med nikning og stærk betoning at gøre forståeligt, at dermed hentydedes til den profession, som Alriks fader tilhørte.

Derpå blev der drukket, og hr. Lindbom holdt tre taler i et køre: den første om alderdommen, om dennes fortrin og uomtvistelige rang i sammenligning med ungdommen, den anden om havet, dets storartede naturskuespil og dermed forbundne farer. Lindbom indflettede her en fortælling om sin første sejlads over havnen og sin dermed forbundne kæntring og redning og gik derpå blidt over til fiskerens hårde liv (hvilket sadelmageren antog for et ordspil og råbte Bravo!), idet han efter forholdene i Mälaren afmalede garnenes udlægning og bjærgning og vodtrækningen i Norrstrøm, hvorpå han kastede sig lige ind i skålen for havets søn, vikingesindet, jernviljen, den stormbetvingende, hvortil der som illustration føjedes sangen: "Hvor med vældigt Raseri Stormens Torden ru-u-u-u-u-uuller!" hvilket gav kagebageren lejlighed til at brillere med sin bas-solo, på stående fod tilegnet Rånø-boen. Den sidste tale bestod af en deklamation af Malmstrøms Angelika, i hemmelighed rettet til Alrik, som, da talen var endt, hævede sit bæger og med tårer i øjnene og en betydningsfuld mine udtalte det ene ord: Angelika!

Hvilket indtryk denne gentagne hyldest gjorde på Lundstedt den Ældre, ville det have været vanskeligt at afgøre for selv en øvet iagttager, for den gamle syntes fuldstændig indesluttet i sig selv og lod kun sit grå hoved følge sangens takt, hvorimod man ikke kunne spore tegn på dybere forståelse, sympati eller taknemmelighed. Men hr. Lindbom, som med pokkers vold og magt ville presse nogle eventyr, lidt interesse ud af denne havets søn, krystede ham med sine venskabsfulde henvendelser, formelig malkede ham, men den ufølsomme rullede sig sammen som et pindsvin og forblev urørlig. Til sidst

indskrænkede hr. Lindbom sig til i krybende udtryk at anmode om, som den største æresbevisning, at få lov til at benytte det ikke ganske ualmindelige tiltaleord "farbror", hvilket, det forsikrede han højt og helligt, ville adle ham, som selv var et folkets barn, og han ville derved føle sig mere værdig til at være "bror" med et kæmpesnille som Alrik Lundstedt. Og efter at farbrorskålen var drukken, tilbød den varmhjertede unge mand at overlade sin seng til ophavsmanden til denne uforglemmelige aften.

Så brød man op, og hjemad gik det under sangens toner, hvorpå selskabet skiltes, og de to kammerater indførte æresgæsten med pose og stok i det lille kammer. Lindbom slog sit sengetæppe til side og bad gæsten tage tiltakke. Selv tog han en vadsæk, smed sig på gulvtæppet med gondolen, rev frakke og bukser af samt lagde sig, som han bemærkede, ved siden af ridderens kone, og sagde godnat.

Den gamle blev længe siddende på sengekanten og funderede. Sønnen derimod, der hele aftenen havde vist en høj grad af tilbageholdenhed, som om han frygtede for ubehagelige nyheder, tog nu mod til sig og fremstødte spørgsmålet:

– Nå, fa'r, har du solgt huset og redskaberne?

– Ja vist, svarede faderen, ganske som du skrev til mig.

– Og pengene? hørtes Alriks hendøende stemme.

– De er gået med!

Tilfredsstillet ved dette kølleslag lige i planeten lagde den unge Lundstedt sig ned og lod, som han sov. Sove gjorde han dog ikke den nat; han tænkte, tænkte på, hvad han skulle gøre med den gamle, som han havde lokket ud i verden, og hvorledes

han skulle forsørge ham, tænkte på sin direktøreksamen, på professuret og på sin Angelika.

Mens nattens timer forløb på denne måde, afbrødes stilheden nu og da af hr. Lindbom, hvis varme hjerte havde fået tid til at afkøles i trækken fra gulvet, og hvis savn af den varme sang gav sig luft i afbrudte ord, der slyngedes ud på må og få. Og ved femtiden, da det var blevet lyst, rejste den barmhjertige samaritan sig fra sit hårde leje i et miserabelt humør, kom i bukserne i en fart, fik fat i en særlig nøgle og løb ud i gården.

Da han var kommet ind igen, lukkede han vinduerne op, satte sig i gyngestolen og talte i mørke udtryk med sig selv om fattiglovgivningen, løsgængeri og befolkningens skrøbelige opdragelse, ikke så meget hvad angik boglige kundskaber, som med hensyn til anvendelse af almindelig menneskeforstand. Til alt held var hr. Lindboms veltalenhed meget for dybsindig til, at kernepunktet i den kunne opfattes af hans halvsovende tilhørere, og da klokken blev halv syv måtte den dystre taler gå, hvilket han gjorde med et blik, fuldt af uendelig foragt, på den gamles klæder, og smældende døren i efter sig, så huset rystede.

Fader og søn vågnede derved, og så fulgte en rådslagning om, hvad der skulle gøres, og resultatet blev, at sønnen afleverede sine femogfirs rigsdaler til faderen og opfordrede ham til at rejse hjem, da fiskeriet ved hovedstaden stadig gik tilbage. Den gamle, som havde drømt om et behageligt Stockholms-liv, men ikke reflekterede videre over, hvad der skete, fandt sig i at få en pengesum at råde over, og lovede at bryde op, så snart han havde beset alle byens

mærkværdigheder; derpå skiltes de for senere at mødes på "Solen" ved middagsmaden.

Da Alrik kom på "Solen", var den gamle ikke der, men da han kom hjem om aftenen, lå faderen i Lindboms seng, og da sengens ejer indfandt sig henad klokken ti, fængede dennes varme hjerte ild, og røgen syntes at kvæle den følelsesfulde, for han blev stum, så stum, at han ikke besvarede hilsener. Først efter at han havde sparket støvleknægten op på kakkelovnen og spyttet en hel mængde energiske føj, tvi! løsnedes hans tunges bånd, men for at hævde sin dannethed og belevenhed gav han sine følelser luft på det fremmede sprog, han var nogenlunde mægtig. Og uforstået af sine omgivelser holdt han sin enetale:

– Der alte Schlingel stinkt wie ein Aas, und der kleine Bube ist ein blödsinniger Schmarotzer.

– Er du i dårligt humør, Lindbom? spurgte unge Lundstedt, som sad og skrev harmoni ved sit bord.

– Jeg! Nej! På ingen måde! Tværtimod!

– Du kan jo ligge i min seng, så tager jeg gulvtæppet!

– Nå ja, da du endelig ønsker det, så lad gå! Men jeg vil forresten sige dig noget: jeg synes ikke, det er høfligt at lade en langvejs rejsende have det så ubekvemt; du, som har penge på lommen, kunne da gerne have lejet et værelse til din gamle fader.

Lundstedt den Yngre indvendte, at gamlingen snart skulle rejse, og at det derfor ikke var værd at gøre noget postyr. Og derved blev det.

Det var imidlertid forbi med Alriks ærgerrige drømme; han måtte nu i al hast tage en almindelig organist- og skolelærereksamen, for faderen, som havde slået sig ned på

"Solen", tænkte ikke længere på at rejse, og hr. Lindbom, som var blevet ked af at bo sammen med familien Lundstedt, sagde en skønne dag farvel, efter at have opsagt både farbror- og brorskabet, og tog sig et andet værelse.

I løbet af otte dage havde gubben spist og drukket alle pengene op i selskab med en kreds af venner, som han snart havde fået samlet ved sit bord, og som alle, hvor forskellige samfundsklasser de end tilhørte, led af en strygende appetit og en uudslukkelig tørst.

Det varede derfor ikke længe, førend Alrik var i betryk og omtrent i samme situation, som faderen til et vanartet barn; den gamle gjorde ham virkelig fortræd; han dukkede op som fredsforstyrrer alle steder, hvor man mindst kunne vente ham. Stod Alrik om aftenen i operaen oppe på Alperne i "Wilhelm Tell" og ventede på at skulle ind, så han den gamle stå på den anden side af scenen oppe i skyerne med et tov i hånden, i færd med at hejse op; gik han over Norrbro, og en folkestimmel stod ved rækværket og tittede ned i strømmen, så han gubben sammen med nogle rorsbetjente sidde i en båd og fiske smelt; og en søndag fandt han faderen skifte med bælgtræderen oppe i selve Jakobskirken. Han var over alt, syntes at gå gennem lukkede døre; den stille mand uden talegaver slingrede sig ind uden nogensinde at blive kastet på døren. Oftest var han dog at træffe ved disken på "Solen", hvor han var blevet bjergtagen af den levende spiseseddel ved skænken.

Alrik havde imidlertid taget afsked med sine tidligere drømme og sad nu under den lange gudstjeneste og legede, at han havde opsat giftermålet med Angelika på ubestemt tid, måske indtil hun blev gammel og grim, og ingen længere ville

have hende, så tog hun måske ham; og så sad han og prøvede, hvorledes hun ville tage sig ud, når hun blev gammel: lagde rynker om hendes mund, satte kaffepletter oppe ved pandehåret og malede hende med umbra under øjnene, således som han havde lært det hos statisterne på operaen. Men da hun alligevel vedblev at være smuk, fandt han på at ruinere hendes fader, som skuespillerinden fru Schwartz brugte, når en mand af folket skulle have en højadelig. Da håbet alligevel ikke ville vokse, og når han så faderens, grevens, ranke, statelige skikkelse i den fine overfrakke med silkeforet i ærmerne, besluttede han at forføre hende med Lasse Lucidor som forbillede, men for at kunne det måtte han være en storhed, et talent, og han havde endnu ikke opnået at komme til at spille på Jakobskirkens orgel, men havde blot fået lov til at trække stemmerne ud. Det blev nu hans nærmeste mål i det mindste at få lov til at spille postludiet; så flyttedes al hans længsel og attrå over på orgelet, og i attråens feberagtige tilstand udstyrede han instrumentet med alle en elskets fuldkommenheder. Tinpiberne blev af sølv, mahogniet blev palisander – den fineste træsort, hr. Lundstedt kendte navnet på, men som han aldrig havde set; stemmen "vox humana" kaldte han nu "vox angelica", og det var hendes stemme – som han aldrig havde hørt. Registerknapperne med deres på porcelænsskilte indskrevne navne antog mystiske former, vekslende efter tilskuerens skiftende sindsstemninger. Snart var de ringeapparater til et stort hus, hvori der boede skønne kvinder, hvis navne stod skrevet på knapperne, snart var de knapperækker på isdronningens klædning; hvem isdronningen var, vidste ingen andre end hr. Lundstedt, og han havde heller aldrig set hende;

men hun måtte være meget stor og elfenbenstangenterne var hendes tænder. Hvis nogen havde spurgt, hvorledes de kunne være det, da de sad i tre manualer, ville Alrik have svaret, at isdronningen havde tre gummer, for han kunne svare på alt, og de sorte tangenter var ormstukne tænder, der ikke var blevet trukket ud, for isdronningen var tusind år gammel og alligevel temmelig ung; det kom aldeles an på, hvorledes man tog det, mente hr. Alrik.

Engang havde han læst i Meyers Universum hos hr. Lindbom, mens dennes hjerte endnu slog varmt for havets søn, og der havde han set basaltgrotten på Staffa. Siden da var orglet en stor basaltgrotte, og bælgtræderen var Æolus, som lavede stormen; men dybt nede på grottens bund boede en trold, som kunne komme frem, når man trykkede på en bestemt knap, og når han kom frem, ville grotten styrte sammen. Anledningen til den sidstnævnte tankeleg var den, at professoren engang havde vist disciplen en registerknap, som stod i forbindelse med en stemme, der ikke måtte trækkes ud på samme tid som visse andre, da der ellers var fare for, at orgelet ville gå i stykker, og i så fald måtte gulvet brydes op, for at instrumentet skulle kunne repareres. Det var troldknappen, som hr. Alrik kaldte den, og han kunne sidde og stirre på den uafbrudt i lang tid, fingerere på den, når ingen så det, og når han var i dårligt humør ønskede han at trække den ud, høre drønet og braget, når orgelet med dets tunge basaltklippesøjler styrtede ned over ham, og han døde en herlig, berømt død i sin ungdom for Angelikas øjne og i Guds eget hus.

Under sådanne lege og meget arbejde gik studietiden temmelig hurtigt, og en skøn dag stod hr. Lundstedt færdig med sin eksamen, som skulle krones med, at han en aften fik lov til at spille på kirkens orgel i professorens nærværelse for derefter at gå ud i verden og overtage klokkerbestillingen ved sognekapellet på Rånø, hvortil han havde fortrinsret som indfødt.

Femte kapitel

Degneboligen ligger på et næs ved kirkebugten med udsigt til fjorden, som nu er isfri efter forårsstormen. Den røde træbygning er temmelig stor, for den indeholder sognerådsværelset, skolesalen og beboelseslejlighed, og nu om eftermiddagen, da den er tom, ser den endnu større og tristere ud, og hr. Lundstedt går omkring den og ser gennem de nøgne vinduer uden gardiner, der stirrer, som indsunkne øjne. Idet han standser udenfor skolesalen, og ligesom for at søge selskab, kaster et blik derind, ser han de lange bænke fuldt besatte med børn og sig selv på katederet, for nu kan han se alt, hvad han vil. I begyndelsen havde hr. Lundstedt vanskeligt ved at finde sig tilrette alene på gården, for han havde ingen at tale med, og præsten på den anden side af bugten tog kun imod ham som en underordnet og kaldte ham slet og ret Lundstedt, hvilket nu ikke ville have gjort ham mismodig, da han kendte sin stilling og fandt sig godt i den, men det underordnede i hans forhold hindrede ham i selv at søge præstens selskab, hvorfor der heller ikke kunne skabes nogen intim eller daglig omgang. Skolelæreren fandt sig således henvist til sine disciples selskab, og med sin mærkelige fantasi fandt han snart på at genoplive

mindet om sine stockholmsvenner ved at omdøbe børnene efter deres tilfældige lighed med de fraværende originaler. Den dygtigste dreng kaldte han således Professoren, den flinkeste sanger Lindbom, og Angelikas søster fandtes der også, men hun selv måtte ikke være skolepige, da hun havde været så nær ved at blive gift.

Hr. Lundstedt havde på den måde dagligen sine bekendte hos sig, og når vennekredsen blev for snæver, levendegjorde han personerne i de bøger, han læste. Og da han nu i et år havde lånt Cooper fra sognebiblioteket, fik han snart hele klassen fuld af Skalpjægeren, Sporfinderen, Læderstrømpen, Hjortedræberen og lignende navne. I begyndelsen fnisede ganske vist drengene, men de vænnede sig snart til disse pseudonymer og benyttede dem imellem sig selv indbyrdes.

Efter at have fordrevet en stund med at befolke den tomme skolesal og eftermiddagen blev ham for lang, gik han hen til kirken for at spille på orgelet. Gudshuset er et lille træskur, som ligner en båd, der er blevet taget op efter at have henligget sunket i lang tid og så er blevet forandret; tårn har den ikke, og vinduerne er firkantede og holdt i verdslig stil. Det største ved kirken er nøglen, som ligner et dræg og er lavet som om den skulle bæres med to hænder for ikke at tabes eller glemmes.

Det indre af kirken er derimod mere livligt og minder om en legetøjsbod på julemarkedet, eller et dukketeater, eller på en vis måde om en gammel jomfrus toiletbord, en schweizerhytte eller en fjællebod. Loftet består nemlig af en tagrygning med tværbjælker, på hvilke der er afmalet forskellige sager, som f.eks. den store søslange, torskehoveder, flagermus og lignende; og under bjælkerne hænger admiralskibe, træduer af den slags,

som ladegårdslemmerne sælger til at fange fluer på, lysekroner og skibslygter. Alteret er et stort toiletbord med lysestager, parfumeflakoner, porcelænsdukker, bonbon-deviser og papirblomster. Væggene er behængt med skjolde og sværd i sørgeflor, malerier med får, hyrder, konger og dronninger.

Alt dette gør, at der er hyggeligt inde i denne tomme bygning, og at skolelæreren befinder sig vel der som i et værelse, der længe har været beboet, og hvor der er samlet en mængde minder om tidligere beboere. Men orglet har han behøvet længere tid til at forvandle efter sit hoved. Han kom hertil opfyldt af Jakobskirkens orgel-basaltgrotte, hvorfra storm og bølger kunne sættes i bevægelse, og fandt så her en lille hvidmalet chiffonniere med to registre, det ene en fire fods principalstemme, det andet en valdfløjte på to fod. Instrumentets størrelse var tre og en halv oktav. Dette var det sørgeligste; det var ligesom at svømme i en badekasse, hvor man ikke har plads til at tage tagene uden at støde imod. Tangenterne var brune som kællingetænder og virkede direkte på abstrakten, så at man følte, når man åbnede ventilen, og når den blev lukket mærkede man, hvorledes den smældede igen, ligesom man bliver smidt ud, og døren slås i bag ved én. Der var noget tvært, noget uvenligt i anslaget, og tonen var skrigende som mågernes og fisketernernes stemmer, et rigtigt skærgårdsorgel, der snart snadrede som en and, snart hylede som en ræv, ja, de laveste bastoner opførte sig ligefrem uanstændigt, når vinden stod på fra søen, og mekanikken i instrumentet var fugtig.

Men hr. Lundstedts alt omskabende fantasi forsynede orgelet med alle de toogfyrre stemmer, som Jakobskirkens instrument

havde; han hængte et spejl over nodestolen for at kunne se, hvad der foregik nede i kirken, og når han var alene, og der ikke foregik det mindste, så kunne han se Jakobskirken i sit tryllespejl, som han kaldte det. Så så han i baggrunden Westins "Kristi Forklaring", så pastor Lundberg gå på prædikestolen og Angelika komme op på pulpituret sammen med sin fader, så kirkebetjenten, konfirmanderne, kantoren og skolebørnene. Og så spillede han den fuga, han havde udført den sidste aften i Stockholm efter eksamens slutning; den samme følelse af ærbødighed for sin egen storhed og magt gennembævede ham nu som dengang, fødderne arbejdede på usynlige pedaler, hænderne tog oktaven, hvor tonen manglede og trak registre ud, hvor der ingen fandtes.

Når han så var blevet ked af at spille, gik han ned til stranden, særlig til den del, der vendte ud mod det åbne hav. Her havde han så meget at se på og lege med, og her var der ingen der forstyrrede ham. Fandt han her på tangen, der lå som en sort garnering, hvor bølgeskummet standsede, en prop, så kom den fra Rusland og gav anledning til en halv times betragtninger over muligheden af, at den havde siddet i en af zarens vinflasker, eller det var en af de Fænrik Stål'ske heltes efterkommere, som havde haft sin proptrækker i den. Fandt han en afbrækket åretold, afmalede han sig straks et rædselsfuldt skibbrud, og en tom flaske undersøgtes altid nøje for at se efter, om den ikke skulle indeholde noget skriftligt fra en eller anden forlist, som på denne måde havde tilkendegivet sine sidste ønsker. Når denne havets skarnbøtte ikke længere kunne forsyne ham med legetøj, lagde han sig på en af strandklipperne, og gav sig til at omtegne skyerne, ommale

bølgerne, give stranden et andet udseende og forsyne holme, skær og bugter med navne fra Stockholm. Dér havde han Kastelsholmen, dér Strömsborg og Årstavigen; og Landsorts fyrtårn, som skinnede så hvidt i solbelysning, kaldte han Tandstikkeren til minde om obelisken neden for det kongelige slot.

Men mens hr. Lundstedt legede, forsømte han i høj grad sine timelige anliggender. Således henlå hans have ved midsommertid endnu ugravet, fiskeriet ubenyttet og båden gisten.

Sjette kapitel

Rånø var kun beboet af tre fiskerfamilier, der levede en halv mils vej fra hinanden, samt af præstens og herskabet. Om det sidstnævnte havde Lundstedt vel hørt et og andet, men det var endnu ikke lykkedes ham at få ejeren at se. Dette var nu heller ikke så let, for herskabet bestod kun af umyndige, der fik deres opdragelse i Stockholm, og herregården, som lå temmelig langt borte fra kysten, havde han ikke haft anledning til at besøge. Men så kom der en ordre fra præsten om, at klokkeren om lørdagen skulle hente sognets post oppe på "gården", og således var det, at Lundstedt en eftermiddag befandt sig på vej indad skoven og moserne til, hvor den ukendte herregård skulle ligge. Han skød genvej over et kær, hvor han næsten trådte på snepperne, og hvor han jagede en elgkalv op og så grævlingen tage sin aftenpromenade, mens han selv blev næsten opædt af myggene, der dansede i solnedgangen rundt om pors og mosebøller. Tuerne stak frem af det sorte mosevand og gyngede, når han trådte på dem for at plukke et multebær.

Bærrene dårede med deres guldgule glans, og hr. Lundstedt lokkedes længere og længere ud på mosen, hvor den våde vej, som var belagt med grene og ris, så at den lignede en pontonbro, var afprikket med unge fyrretræer, der var så ranke som medestænger, og hvis top dannede ligesom en kvast. Pludselig hørte han hundeglam og så røg fra en skorsten, hvoraf han sluttede, at vidunderslottet måtte være i nærheden. Da han kom nærmere, så han to høje skorstene rage frem over en sky af lønnetræer, hvis næselignende frugter dinglede for aftenvinden og raslede som ærter i en tørret gåsestrube af den slags, pigerne bruger til vindsler. Hr. Lundstedt bliver forlegen og standser for at tænke over, hvad han skal sige, når han kommer op på gården. Og mens han står der, synes han, at lønnerne rækker lang næse ad ham, sætter næserne i vejret: romerske næser, norrköpingsnæser, græske næser, jødenæser, præstenæser af den slags, der sidder bag på gæssene; og der står han så og leger med næserne, indtil en tjener kommer og spørger, hvem han vil tale med.

Efter hr. Lundstedts høflige svar ledsager tjeneren ham forbi hundestalden hen til hovedbygningen. Den er et lavt, hvidt stenhus, som på panden bærer et skjold, på hvilket der er udhugget et kambiokort og et hjortehoved under en fyrstelig krone. Hr. Lundstedt føres ind i en entré, hvor væggene er bemalede med riddere, der stikker spyd i vildsvin, mens hønsehunde holder vildtet i ørene, og landsknægte blæser soloer på valdhorn. Tjeneren anviser ham en bambusstol at sidde på og går ind gennem en dør, som synes at føre til køkkenet, da en stærk lugt af løg strømmer ud ved dens lukning.

Men en anden stor dør står åben på højre side, og gennem den ser Lundstedt hjørnet af et stort egeskab, som står på sorte kuglefødder; og ved at bøje sig frem får han øje på en stol og skuldrene af en herre, som nu og da lader tjavserne af en snusbrun paryk komme til syne; og så hører han en ældre mandsstemme:

– Dette, mine herrer og frøken Beate, er ikke noget ringere end Rüdesheimer af syttenhundredefemogfyrre, som Hans Majestæt, højsalig kong Frederik i sin levetid nedlagde her i kældrene – under dette gulv, mine herrer og frøken Beate, og det var en hel pibe fra højstsammes arveland Hessen med tilnavnet Kassel, som han ville have til brug ved jagter og andre lejligheder herude på højstsammes elskede Frøsnæs. Vinen er delikat, højt over vor – om jeg så må sige – horisont, mine herrer og frøken Beate … Nå, hvad er det? Nogen, som vil tale med frøkenen! Frøken Beate! Der er nogen, som vil tale med frøkenen!

Straks efter kom en dame ud med tre proptrækkere ved hver tinding og bad hr. Lundstedt om at træde ind i hendes eget værelse. Skolelæreren fulgte med og kom gennem en sal med en veranda, der vendte ud mod havet og fyrtårnet, ind i et kabinet med hvide møbler, overtrukne med rosenfarvet kattun, og hvor der var et pastelmaleri og en silhuet over sofaen.

– Værs'god og sid ned, hr. organist, tag plads og vær velkommen hos os, begyndte frøken Beate. Løjtnanten har jagtbesøg og er optaget for øjeblikket. Hr. organisten er nylig kommet fra Stockholm og har gået på akademiet. Det har jeg også, jeg har spillet hos van Boom, men nu har jeg glemt alt, hvad jeg lærte. Nå, sig mig, hvad er det for noget nyt med

posttasken? Skal præsten have den om lørdagen? Det er en skam, for vi plejede altid at læse bladene. Hvad synes organisten om præsten?

Hr. Lundstedt havde nu så mange spørgsmål at besvare på en gang, at han blev fuldstændig stum. Men frøken Beate, som så hvor forlegen den unge mand var, fattede medlidenhed med ham, og med sin hånd støttet på hans knæ og med sine øjne sænkede i hans søgte hun at indgive ham mod og selvtillid, hvilket dog alt sammen ikke syntes at have nogen virkning på skolelæreren, som, ansigt til ansigt med den hårde virkelighed, ikke kunne komme til at bortfantasere det urovækkende indtryk. Han så sig omkring i værelset for at opdage et stykke legetøj, med hvilket han kunne beskæftige sig, men frøken Beate trængte sådan ind på ham, at han kun kunne se en sort plet med seks proptrækkere mod vinduesruden. Straks så han så i tankerne seks flasker rhinskvin af den slags, man får ved begravelser, disse begravelser, ved hvilke han så ofte havde sunget i Jakobskirken, når professoren spillede orglet, og som han fik otte skilling for – hvis det var et fint lig, og for hvilke han bagefter kunne købe en krydderbolle med smør og seks kager i mælkekælderen på Norragaden, hvor han havde boet sammen med den varmhjertede Lindbom, som talte sort og tysk, når han blev vred, fordi faderen blev liggende for længe og drak brændevin om natten.

– Undskyld, er det hr. Lundstedt? afbrød løjtnanten med den snusbrune paryk, idet han trådte ind ad døren. Jeg er forvalteren her på gården og tillader mig at spørge, om ikke vor gode skolelærer vil drikke et glas vin sammen med fyrmesteren og strandinspektøren!

Hr. Lundstedt rejste sig ærbødigt og takkede den gamle herre, som puffede ham ind i den store riddersal, hvor møblerne var lige så meget for store, som de havde været for små inde i kabinettet, og under møblerne lå hundene med hængende øren og knurrede ad den nykomne. Imidlertid satte løjtnanten skolelæreren ned i en stol, der var så stor som en enmandsseng, skænkede for ham i et stort, grønt, tykmavet glas, sagde Skål og fortsatte sin påbegyndte tale.

– I denne sal, mine herrer, til frøken Beate behøver jeg ikke at sige det, boede engang den store Gustaf II. Adolf, da flåden lå ved Elfsnabben her lige over for, og man vil vide, at senere dronning Marie Eleonora, før hendes bekendte flugt, har holdt sig skjult her. Det var i trediveårskrigens store tidsalder, da menneskene var større og derfor også alt andet større. Betragter vi disse ansigter, der ser ned på os fra væggen og f.eks. ser, hvor stort hår de havde, hvor store næser og øjne, så behøver vi ikke at spørge om, hvorfor dette skab er en fæstning, hvorfor dette bord er så stort som et gulv, disse stole som tospændervogne! Denne kamin tog mod en favn brænde som en pris tobak, og denne lysekrone kunne godt oplyse hele Rånø kirke under juleotten. Det var store folk og en stor tid! Bagefter kom en lille tid med små mennesker! Håret krymper sammen til en rottehale, kravestøvlen bliver til en udhugget sko – se på portrættet der – sofaen bliver en stol til et dukkeskab, stolene skamler, og man gnasker brystsukker ved et natbord – Fy for pokker! Pokalen bliver en fuglekop, bægeret et snapseglas, sværdet et stegespid og skabet en kommode! – Føj for fanden! Menneskene vrøvler i stedet for at slås, og det store bliver så småt, så småt!

– Nu må jeg sejle, siger fyrmesteren og ser på sit ur. – Solen er lige ved at gå ned, og man må jo passe, at fyret bliver tændt.

Løjtnanten viser tegn til misfornøjelse, men strandinspektøren, som skal føre fyrmesteren hjem med sin dampbåd, er af samme mening som denne, hvorfor samtalen må afsluttes. Da hr. Lundstedt har vist sig som en dårlig tilhører, bliver han ikke bedt om at blive, men følges med jægerne og deres hunde, indtil de kommer til en korsvej, hvor han overlades til ensomheden. Solen går ned, og havet synes at stå i flammer, som slukkes lidt efter lidt.

Efter at hr. Lundstedt havde afleveret posttasken hos leddevogteren ved præstegården og var kommet hjem, følte han først rigtigt, hvor tomt der var i huset. Den forfærdelige ensomhed stirrede ham i møde, og da han tændte sit tællelys og satte det på spisebordet, syntes han, at det gjorde ham ondt for lyset, hvis flamme måtte føre en kamp med mørket for at nå hen til tapeterne. Og tapeterne var så rædselsfuldt grimme, møblerne trodsede ethvert forsøg på forvandling, og, hvad grunden dertil nu kunne være, i aften kunne Lundstedt ikke fantasere. Han forsøgte at tænke på noget morsomt, noget han ønskede, men tankerne gik alligevel derhen, hvor han ikke ville have dem. De krøb tilbage til det lille trylleslot, hvor han et øjeblik havde forstået, at der skulle kunne indtræde en forandring i hans liv, for det havde han set på hende, at hun ville have ham, at hun måske ville være i stand til at tage ham mod hans vilje, og – hvad ville der så ske? Med legen ville det så i det mindste være forbi. Måske skulle han så tage ud og fiske, ro om til bønder og skærboer for at sammentigge sin tiende: et pund smør her, en fjerding sild dér, og nogle lispund hø hos en

tredje; og så måtte han købe en ko, holde tjenestepige, grave i haven og aldrig mere spille på orgel om hverdagene.

Nej, så meget hellere være fri og lege, bøje og ælte hele skabelsen om efter sin egen fantasi, tilfredsstille alle sine indfald og lyster, ikke føle nogen tvang, ikke være misfornøjet med sin stilling, aldrig være misundelig på nogen, ikke eje noget, som man behøvede at være bange for at tabe. Hellere have Angelika for evigheden end husfruen på herregården for livstid. Og med denne beslutning lagde hr. Lundstedt sig til at sove og drømme, skønt han hellere ville drømme vågen, da han så kunne bestemme, hvad han ville drømme om.

Syvende kapitel

Alrik Lundstedt var født på en holm lige i havbrynet uden for Mysinge fjord, og faderen sad der som husmand under bonden på Norrøen. Holmen var ikke større, end at man kunne gå den rundt på femten minutter. Et par dusin fyrretræer og nogle espetræer udgjorde hele skovbestanden, og i den stak lidt magert græs frem. Hytten var oprindelig et stort vareskur, som lappedes med vragstumper efterhånden som det faldt sammen, og i en jordhule tæt ved havde en ko og et får bolig. Koen levede af det magre græs og mos, som samledes på klipperne, fåret derimod fik det med stor omhu indsamlede løv af espetræerne. Kneb det hårdt engang imellem, måtte koen også æde salte sildehoveder. Al den jord, som sad fast ved det afrevne mos, rystedes af og samledes sammen til kartoffelmarken og blandedes med muslingsand og tanggødning. Dyrenes gødning skulle nemlig være til kålen, roerne og persiljen.

Husmanden giftede sig tidligt og fik børn: seks stykker efter hinanden. Men så blev pladsen for lille, og kiv og strid begyndte: onde ord, smal kost og krig. Man stjal fra sig selv og fra hinanden, lagde til side og gemte, gik afsides for at spise det stjålne ligesom ræven. Man var fisketyve og plyndrede fuglerederne, efterså andres net og stjal brænde, satte snarer i ulovlig tid og deltog i visse uanmodede redningsarbejder ved indtræffende strandinger. Ensomheden, striden og misundelsen umuliggjorde snart al samtale, da enhver frygtede for tilfældigt at komme til at røbe sine hemmeligheder og planer. Alrik, den yngste og svageste, var naturligvis stedbarn, ingen lærte ham hverken at tale eller skaffe sig det nødvendige til livets ophold.

Da moderen døde – rygtet gik, at hun var blevet slået ihjel en vinter, da føden var knap, fordi fangsten mislykkedes – ophørte al madlavning; søstrene flygtede, brødrene flygtede, så at Alrik til sidst blev ene tilbage hos den gamle, som nu aldrig talte. Det var fra dette tidspunkt af, han begyndte at lære at lege med sig selv, uden legetøj, uden legekammerater, uden legeplads og uden at kunne nogen leg. Havets evigt og altid det samme: grå luft, gråt vand, blå luft, blåt vand, måger og terner, fiskeænder og fløjlsænder, var alt, hvad han kunne tilfredsstille øjets trang til at se og sammensætte med, og da dette ikke viste sig tilstrækkeligt, begyndte øjet at arbejde på egen hånd; og øret, som kun hørte vindens sus eller brøl, bølgernes drøn og brus, fuglenes skrig og snadren, led hunger og gav sig til sidst af mangel på ernæring til at fortære sig selv, blev overspændt af udmattelse og hørte til sidst, hvor der ikke var noget at høre, hørte pulsslaget, senens spænding, muskeltrådens bristning og

endelig toner, der samlede og ordnede sig i tidens løb, og som indgik forbund og fødte nye.

Det, der var sket i løbet af den hårde vinter, da moderen døde, syntes at kræve en begravelse i den unges sind, et tykt dække af jord og sten, en hel stendysse af andre minder for ikke at gå igen, og da det ensformige livs små begivenheder ikke hurtigt nok kunne forsyne ham med materiale, digtede han begivenheder, sammenhobede påfund, indbildte indtryk på syn og hørelse, så at de dannede et tykt lag, der kunne dække over den mørke plet. Og så snart et indtryk var gået over i erindringen, havde det fået virkelighedens præg og lagdes som en ny sten på dyssen over det begravne, som ikke måtte stå op, og så blev det begravne lige så uvirkeligt eller lige så virkeligt, som om det aldrig var sket. Derfor var der opstået en tilbøjelighed hos Alrik til at forveksle virkeligt og uvirkeligt, en higen efter at bedrage sig selv; der var født en trang hos ham til at undgå sammenstød med en virkelighed, som på en håndgribelig måde mindede om en skæbnesvanger virkelighed, som en vis nat brød ind i hans liv, og hvis optræden i erindringen ledsagedes af en nagende og bidende skyldbevidsthed. Frygten for, at denne skyld engang skulle blive inddrevet af mennesker, gjorde, at han aldrig turde have nogen uven, aldrig turde vise misfornøjelse med nogen eller noget, aldrig øve nogen kritik. Drevet af den samme frygt havde han hørt op med at tale, men benyttede i stedet for en mimik, som altid var fuld af forståelse og deltagelse, der bibragte tilskueren det indtryk, at Alrik var en meget meddelsom og sympatetisk kammerat. Tilfredsstillelsen af sit eget behov til at udtrykke sine følelser og stemninger havde han fundet i musikken, ved

hjælp af hvilken han kunne fortælle sit livs historie, uden at nogen forstod, hvad han sagde eller fattede mistanke om, at han bar på en hemmelighed.

I verdens øjne gik han for at være lidt "skør", hvilket han ikke gjorde sig nogen umage for at modbevise. Med skolen, som kun besøgtes af tolv børn, og det endda højst uregelmæssigt på grund af de vanskelige kommunikationer, behøvede han ikke at tage sagen alt for alvorligt, da der ikke var nogen, der beskæftigede sig med den; og hvad orgelmusikken om søndagen angik, kunne han gøre, som han ville, spille, hvad der behagede ham.

Imidlertid var optrinnet hos husfruen på en højst ubehagelig måde kommet forstyrrende ind i hans drømmeliv. Situationen havde i al sin betydningsløshed været en gentagelse af en anden situation, som havde grebet dybt ind i hans liv, og som nu gav kød og blod til det, der burde have været bortdunstet som damp. Hele den stendysse af indtryk, han havde kastet over liget, ramlede sammen, og skelettet lå der, hovedskallen lå der kløvet af isøksen, og det hjalp ikke længere at forsøge på at lege det bort, at sammenblande det med drømme, at spille det bort eller at læse det bort. Han var blevet vækket og kunne ikke sove ind igen.

Ottende kapitel

Det, der havde slået Alrik mest, var, at den fremmedes øjne kunne have det samme udtryk, at hendes arm kunne gengive den samme gestus, da hun lagde den på hans knæ, og denne sammenligning spændte ligesom en tråd fra fortiden til nutiden, og alt hvad der lå derimellem, ophørte at eksistere.

Alting formindskedes: manualen på orgelet fik kun en alens bredde, som den virkelig havde, der var kun to stemmer, pibeværket rallede og hostede, spejlet gengav kun den bondeagtigt oppyntede kirke med al dens skrabsammen, og som højst kunne sammenlignes med materialkammeret på Operaen. Skolen var ikke længere befolket med Læderstrømpen og Sporfinderen, der sad kun skurvede og snottede fiskerunger; stranden blev til en affaldsdynge, skyerne til vanddampe, som var beskrevne i Berlins Naturlære. Alt blev tungt, gråt og trist, og troldmanden, som havde kunnet indblæse liv i alt dette ubetydelige, kedelige og ensformige, var en organist og skolelærer, som ville komme til at sulte om vinteren, hvis han ikke fiskede og dyrkede jorden, indkasserede sin tiende og passede sine ejendele. Derved henledtes tankerne på, hvorledes det kunne have været, hvis han ikke dengang havde givet faderen sine penge, hvis han havde taget direktøreksamen og havde stået på sit eget bedste. Forgæves søgte han at tro på, at det ville blive bedre, at det skulle kunne glemmes igen, graves ned, dunste bort i form af drømme. Men drømmene blev til tanker, skarpe og skærende, som sønderskar alle de slør, han ville overdække fortiden med; de blev til refleksioner, der iltede og opløste. Hans jævne, rolige sind ødelagdes og veg pladsen for en snigende misfornøjelse med alt.

Han mærkede selv forandringen, da han lørdagen derefter skulle op til herregården efter posttasken. Ligesom sidst standsede han neden for lønnetræerne og så sig om. Men det var ingen næser! Frøbælgene lignede på ingen måde næser: det var kun børn, der kunne hitte på sådan noget; og det havde han bildt sig ind! Han kom hen til bygningen: det var ikke noget

slot, endnu mindre noget trylleslot. Hvad var vel et trylleslot for noget? Et slot, hvor der boede trolde! Men der eksisterede jo slet ikke trolde, ellers ville de have været beskrevet i Berlins Naturlære! Tjeneren førte ham ind i riddersalen, hvor der ingen riddere var, og mens han ventede, kom han i tanker om alle løjtnantens udtalelser, som han havde beundret som højst vise. Dér hang den lille tykke Karl den Tiende og dér den lille drengeskikkelse, Karl den Ellevte. Og håret, det var jo paryk og krølhår, og knebelsbarten kun en smal tandbørste. Ikke var alle disse krigere helte, fordi de havde jernveste på! Det var datidens uniform; hvis de havde levet nu, ville de have været kaptajner og majorer ved forstærkningen med et postkontor i baggrunden. Møblerne blev vistnok ikke mindre, men værelserne derimod større, hvad der kunne forklare øjenforblændelsen. Og hvad nu det øvrige angik, så var hverken Arvid Bernhard Horn, Carl von Linné eller Jonas Alstrømer, som han havde læst om i Fryxells historie, mindre ånder end Aksel Oxenstjerna, Kønigsmark og Olof Rudbeck.

Frøkenen kom ind og slog sig til ro for at passiare. Hr. Lundstedt gjorde da straks den bemærkning for sig selv, at hun lignede en af de damer i Tyske Præstegade, som han havde troet var borgfruer, men som han nu først kom i tanker om, at Lindbom havde erklæret for skøger. Hvorfor han ikke havde erindret sig dette før, vidste han ikke; måske var det, fordi han ikke havde villet mindes denne forklaring. Frøkenen spurgte først om, hvorledes pastoren befandt sig, og da hr. Lundstedt havde svaret, at han troede, præsten havde det godt, begyndte frøkenen at bagtale ham på det forfærdeligste; og Lundstedt skammede sig næsten ved at mærke, at dette ikke gjorde noget

ubehageligt indtryk på ham. Derpå spurgte hun om, hvorledes hr. Lundstedt havde det, om han var tilfreds, og om han holdt meget af at musicere. Til gengæld spurgte hr. Lundstedt til løjtnantens befindende, og om herskabet ville komme ud i sommer, noget, der for øvrigt var ham fuldstændig ligegyldigt. Nu kom der en skylle af oplysninger om, at løjtnanten var en gammel ondskabsfuld fændrik, som ødelagde gården og stjal vinen, at herskabet var ruineret, at frøkenen hvilken dag som helst kunne komme til at stå med to tomme hænder, og at hun kunne lave udmærket mad, forstod landhusholdning og elskede små børn.

Da hr. Lundstedt til sidst havde fået posttasken udleveret og vandrede hjemad, var han meget tankefuld og nedtrykt; men der var dog et lyspunkt. Ganske vist var han bedrøvet over, at han ikke længere kunne lege, men den trykkende skyldbevidsthed om en brøde, han havde deltaget i, var noget formindsket, efter at han havde hørt, at også andre havde deres pletter. Alle sammen: løjtnanten, frøkenen, herskabet, præsten havde deres hemmelige kroge, hvor de gemte lig, tildækkede dem med ord, gemte dem under blomsterkranse, bånd og smukke sentenser ligesom de rådne lig under kirkegårdens gravhøje, der beplantedes, vandedes og klippedes hver søndag. Det var altså virkelig sandt, hvad der sagdes ved hver gudstjeneste, at vi alle var syndere, fødte i synd og desuden havde syndet alle vore levedage? Der var således ikke noget skønt, noget godt i livet, men alt var skin, kalkede grave! Hvis dette var rigtigt, hvorfor skreg menneskene da så højrøstet op mod dem, der ville tro Guds egne ord, at der ikke var noget kernefriskt og sundt? Troede de ikke deres egne ord, når de

opramsede syndsbekendelsen eller lod præsten stå der inden for altergitteret og sige det på deres vegne, mens de lå tavse på deres knæ og måske lo over, at de havde fået ham til at sige det, de selv aldrig ville erkende. Måske var det også en måde at lege, at skjule på? Og var det ikke det, hvorfor trådte ikke han eller hun frem for Guds alter og sagde højt og lydeligt uden at le: Jeg har stjålet tre lod sølv, jeg har løjet mig fra to års tugthus, jeg har haft ulovlig omgang, jeg har forfalsket sognets regnskaber, – i stedet for at lade præsten stå og sige: Jeg stakkels syndige menneske! Hvis præsten nu sagde det på en anden måde, som f. eks.: Du Anders i Narrø, du Karen fra Aspkær, du har gjort det og det, så ville de blive vrede og sige, at han løj, hvor sandt han end talte.

Det måtte nu være, som det være ville med de andre, men han bar på sin brøde, havde fået den fuldt bevidst læsset på sine skuldre og ville være fri for den. Han ville gå lige til præsten og sige ham, hvorledes alt var gået til, få hårde ord, tage sin straf og så være rolig.

Han gik hen ad vejen uden om vigen. Aftensolen kastede sine stråler ind mellem træerne og malede birkens bark rosenrød, fyrrens ildrød, så at hele skovmarken lignede et bål. Da han kom til leddet, standsede han tøvende ved det maleri, som indrammedes af syrenhækkene på begge sider af brønden. Under lindetræet i gården, hvor bier og humler holdt koncert, sad præsten og røg af en porcelænspibe med en malet hjort på hovedet. Den gamles ansigt så gråt ud under det store, hvide hår, som var lige så hvidt som hjortetrøsten på plænen. Han pustede tankefuldt røgen ud, og den steg lodret i vejret i den vindløse luft. Ved siden af ham stod pastorinden og strøg

præstekraver på et strygebræt, der var lagt fra en stoleryg over på hundehusets tag.

Hr. Lundstedt gik hen til præsten, sagde Godaften og afleverede tasken.

Præsten åbnede den med sin egen nøgle, tog kundgørelsen, "Vægteren" og stiftstidenden frem, brækkede brevene og sagde efter en stunds forløb:

Nu er aftægtsmanden i Svartnæs færdig; det er vel arsenik som sædvanlig. Og Malins barn, der var sat ud hos Storvikarn, ligeledes. Har Lundstedt nogensinde hørt noget lignende!

Pastorinden spyttede på strygejernet og indskød:

– Pyt, er det noget at tale om, hjemme hos os i Skåne døde altid de gamle i mergelgraven.

– Ja, hvad skal man sige til det! Men De har nok også været med til at leve et rigtigt røverliv ude på holmen, Lundstedt. Der gik nogle uhyggelige historier om jer en lang tid, ikke sandt?

Hr. Lundstedt blev dødbleg og den kolde sved perlede frem. Nu gik han løs på målet:

– Undskyld, hr. pastor, tillader De, jeg taler et par ord med Dem under fire øjne!

Præsten, som troede, at det gjaldt et pengeanliggende, bad skolelæreren om at gå med ind på kontoret.

– Nå, hvad er det så om? spurgte han, da Lundstedt tøvede.

– Hr. pastor; pastoren ved således alt!

– Hvad for noget?

– Det, der hændte – derude.

– Nej, jeg ved ingenting; jeg har kun hørt noget sladder, og så forresten er det jo over ti år siden. Var Lundstedt med til at gøre ende på kællingen?

– Jeg var med, men jeg gjorde det ikke.

– Ja, I har nok levet – hulter til bulter! Jeg vil ikke vide noget og kan ikke gøre noget ved den sag. Søg fred med Deres samvittighed og tak Gud for, at De er sluppet så godt fra det.

– Ja, men det er netop freden, jeg ikke kan finde!

– Åh, Lundstedt ved jo, at Frelseren har lidt og er død for vore synders skyld, derfor kan han jo nok få fred, hvis han da ikke har i sinde at gå hen og gøre noget sådant igen!

– Ja, men dette kan Han aldrig tilgive!

– Kan *Han* ikke? Han kan alt! Og når Han kunne tilgive røveren på korset så ...! Nå, gå ikke omkring med disse grublerier, men vær en mand. Kom nu og drik en toddy med mig.

– Hør nu, Lundstedt, sagde pastoren, da toddyen var drukket, aftenen er smuk, og jeg har et brev til fyrmesteren; vil De ikke tage min båd og ro ud til ham?

Jo, det ville Lundstedt gerne, især da han følte, at han stod i stor taknemmelighedsgæld til ham, som havde forløst hans sjæl; han bukkede for pastorinden, tog til huen og gik ned til båden.

Solen var gået ned, og fjorden lå blank som poleret jern; fyret var tændt og kastede en svag lysstribe over vandet i en hel mils længde. Det var så stille, at roeren kun hørte sine egne åretag og kunne tænke uforstyrret over det passerede.

"Alt var tilgivet, når han blot troede." Så simpelt, så smukt, hvilken skøn religion! Ikke så underligt var det, at den betragtes som den højeste af alle hidtil kendte! Røvere og banditter skal ind i Paradiset, men de rene, de lovlydige og troende skal til Helvede!

Bare man troede! Men hr. Lundstedt havde vanskeligt ved at tro det, eftersom den borgerlige lov straffede røvere og banditter og belønnede de redelige og flittige. Han havde vanskeligt ved at tro det, men han måtte tro det, ellers fik han aldrig fred, og fred måtte han have.

Tro det! Var det da så umuligt! Kunne han ikke tro det i dag, så kunne han vel tro det om en måned! Kunne han ikke tro det, han, som tidligere havde kunnet tro alt, hvad han havde villet: at rugkærverne var soldater, at telegraftrådene var violinstrenge, orgelet en stalaktitgrotte, og endelig, at en ubekendt pige næsten var hans hustru! Han, der havde bildt sig ind, at han havde ejet juvelringe, som lå i guldsmedens vinduer, at frøkenen på herregården havde seks proptrækkere i hovedet! Havde han troet det? Han havde troet, at han troede det, ønsket det så ivrigt for at undgå at tro på noget andet ubehageligt, som var sket i sin tid; han havde leget, at det var således. Hvorfor kunne han da ikke tro på, at Gud havde tilgivet ham, når præsten havde sagt det, og det stod i Bibelen, og han ønskede at tro det, måtte tro det for at få fred!

Dette kunne han ikke lege sammen, for det var jo ikke til at tage og føle på, ikke noget at lave af. Det duede bare til at tænke på, gruble over, sidde og gentage for sig selv. Nej, der måtte komme noget nyt, noget virkeligt imellem og lægge sig over det andet, så ville han atter få legens gave, og kunne han blot lege, ville han snart være lykkelig.

Under disse spekulative betragtninger var skolelæreren kommet midt ud på fjorden. Han lagde årerne ind, mens han tørrede sveden af panden, og da det blev stille, hørte han en pigestemme synge ude fra fyret. På grund af luftfortyndelsen

og afstanden var tonerne ikke rene, når de nåede ham, men lød svævende, ubestemte som æolsharpen.

Hr. Alrik lyttede og spekulerede over, hvorledes vel han og båden tog sig ud, set fra fyret, hvor sangersken stod, og så gav han sig til at gætte på, hvem det var, der sang, hvor gammel hun var, om hun gik med snørliv, om hendes hænder var hvide, og hvad hun hed.

Ved denne sidste tanke gled et bredt smil over hans ansigt, svaret kom af sig selv: Angelika.

Det var ganske sikkert Angelika, der sad som fange i tårnet og havde tændt nødild, og han selv var Alrik, Eriks medregent, som var dragen i ledingsfærd for at befri hende. I brystlommen havde han lejdebrevet, som indeholdt benådningen eller pavens dispensation, som tillod medregenter at gifte sig med fangne prinsesser, og for at tilkendegive sin ankomst og vise sig som ridder, rejste han sig op i båden og sang med sin barytonstemme, således som han havde hørt Günter i operaen synge, men med akkompagnement på øsekarret: "Du skal ej bange være, kom, følg mig til mit slot!"

Fyrtårnet blinkede polisk, men Alrik så endnu ikke noget til sangersken, som dog straks svarede, da forførelsesariens sidste toner var døet bort blandt klipperne. Og som et brevsvar lød det tilbage. "Og havets unge terne, hun gik en kvæld så varm!"

Hr. Alrik hørte stående og med huen i hånden på det, som om det havde været nationalsangen, og mens han hørte, begyndte han at fantasere: det hvide fyrtårn, smalt foroven og bredende sig ved grunden som en kjole, blev til havfruen med ildøjet; havets unge terne, som sang ham til sig, blev til Lange Majken på Bernhardsberg, som brugte øjnene på en højst

upassende måde ... nej, det måtte ikke være hende! Nej, det skulle være havets terne, det var meget skønnere, og han ville elske hende, omfavne hende, men på afstand, uden at se hende og uden at hun så ham, i sang, i harmoni under sommernattens rosenfarvede tæppe med gule border, og for at fremkalde en omfavning begyndte han på de første to takter i duetten "Hør, hvor stille vinden suser". Efter at han havde angivet tonen og lyttet, hørte han pigens stemme synge sangen, hvorpå han intonerede i anden stemme, og de svøbte toner om hinanden, som når man fletter ønskekranse, de kyssedes i luften, de favnedes på vandet, og da de sidste ord: "Sang og elskov nå'r fra himmel, nå'r til jord" havde lydt, så han de to sidste toner næbbes som et par rosenrøde duer, og i samme øjeblik skød en stjerne fra zenith og viste sig som et nodetegn med sin lange hale, som om den var fløjet ham i møde fra sangerskens mund, og så åbnede han munden for at gribe den med sine læber, men i det samme krængede båden over, hvilket forårsagede, at han ufrivilligt satte sig på bunden. Og nu greb han til årerne, stak dem ud som et par vinger og fløj over til fyrskæret, hvor han ganske rigtigt traf fyrmesterens datter, som han allerede havde sunget duet med. Til hende overgav han nu brevet, da faderen var ude på søen, og overleveringen tog to timer, som var meget for korte, men dog tilstrækkeligt lange til at drikke kaffe ude på verandaen med sangerskens moder, og til under samtalen om operaen og Jakobskirkens orgel at vinde adgang til et velbevogtet hjerte og vise den fangne jomfru vejen ud til friheden.

Niende kapitel

Hr. Alrik har fået fred og har genfundet legens gave, men nu leger han den kæreste leg med virkeligt legetøj, og hver dag, der går, lægger en ny sten på dyssen over liget, og nu, efter at han har fået det lille blegansigt i huset, vil det aldrig mere gå igen.

Han har nu gravet og plantet i solskin, sat garn og røgtet nettene i regnvejr, så at han er blevet kobberbrun i ansigtet og holder af at kalde sig den røde mand. På tærsklen til sin wigwam ryger han sin kalumet og takker den store ånd, som gav ham den hvide bisamrotte; men når den hvide bisamrotte er i dårligt humør, siger hun, at lykken ikke er i fuldmåne, for medicinmanden med porcelænspiben under præstegårdslinden vil ikke spise af fad sammen med dem; men så taler den røde mand visdomsord om et kid, som skal fødes og blive en stor medicinmand, som engang skal sidde under præstelinden, mens en anden bisamrotte stryger hans præstekraver, og så skal fredspiben tændes og måske den gamle, som nu fisker i det store vand, vil hænge sine udslidte mokkasiner på præstens gærde og spise pemmikan hos den unge mohikaner. Og for øvrigt så var det dog pastoren, som skaffede den røde mand fred, da han lærte ham at kende den hvide Krist.

Når han har talt, og blegansigtet vil svare, beder han hende om at synge i stedet for. Og når han har lokket hende til at synge, og han mod sin vilje hører, at det er falskt, indbilder han sig, at det er en mixolydisk toneart, hun synger i og tror endog, at hun har fundet de manglende halvtoner mellem *e* og *f* og *h* og *c*, hun er nemlig den mærkeligste af alle stammens døtre, ikke at tale om, at hun er den skønneste og den bedste, for hun har lært ham atter at trylle, efter at han havde mistet gaven, og nu

kan han til enhver tid forvandle salt torsk til stegt gedde og harskt fedt til bordsmør; han kan plukke figner på tidslerne og druer på tjørnene; ud af sin hat kan han tage, hvad det skal være med undtagelse af ulykker, han kan sluge ydmygelser så store som kavalerisabler, æde ild fra selve Helvede, om det skulle være, og bagefter vikle de smukkeste silkebånd op, som han væver purpurdug og gyldenstykke af.

Og nu er den gamle bæver gået til de salige jagtmarker og har taget hemmeligheden med sig dybt ned under det røde ler, som ligger østen for sol og vesten for måne.

Således omtrent, skønt ikke i så blomstrende udtryk, plejede den romantiske klokker på Rånø at fortælle sin historie, når en lystkutter forvildede sig ud til hans afsides farvand, og han havde fået et par snapse for at udpege de rigtige fiskesteder. Hvor meget sandt, der var heri, vidste man aldrig, for næsten alt, hvad han sagde, var løgn, og hvorledes han havde det i ensomheden og fattigdommen, fik man ikke rede på, for det beholdt han for sig selv. Naboerne påstod, at han aldrig havde gået på det musikalske akademi, at han aldrig havde kendt hverken fader eller moder, og at han aldrig havde været gift. Men også det kunne være løgn, for de var forfærdelige til at lyve på den egn. Og de var så dorske og sære derude ved havbrynet, hvor de så deres store søslange og troede på trolde, kom sjældent i kirke og lagde kobberpenge under stene, forheksede bøsser og forstod sig på djævelstøj.

Men den værste troldkarl var dog klokkeren på Rånø.

Min sommerpræst

Jeg er altid den første af landliggerne, som kommer ud om foråret. Det lille badested er øde, skodderne er sat for og verandaerne tilspigrede. Træerne er endnu kun halvt udsprungne, rabatterne ligger ugravede, og hist og her i huller og kroge ligger der endnu lidt smudsig sne. Men så går jeg ned til gæstgivergården efter middagen og træffer min sommerpræst. Akkurat således som jeg traf ham der for tolv år siden, finder jeg ham endnu: siddende med sit punscheglas i kakkelovnskrogen, læsende aviserne, kælende for huskatten og passiarende med værtinden.

Han er nu nogle og tredive år og ser endnu ud som en lang, mager student. Men i dette forår forekommer han mig magrere end i fjor, teinten er mere grå, øjnene matte og stemmen tyndere af mangel på øvelse i at tale.

Da han bliver mig va'r, får hans øjne først en underlig glans, som om han havde bagtalt mig hele vinteren igennem og havde en dårlig samvittighed; denne glans fremkommer måske ved hornhindens spænding, når pupillen skal udvides for om muligt at læse i den andens øjne, hvad han tænker. Jeg ved, at han hader min virksomhed, men for øjeblikket er han et menneske, som lever i ensomheden, og jeg ser, at jeg, der kommer ude fra verden, hvor der er liv, står for ham som en forårsbebuder, den første badegæst, som snart vil blive fulgt af andre. Og efter at vi har overbevist os om, at der ingen fjendtligheder er at befrygte fra nogen af siderne, slår vi os ned sammen. I den første halve time taler han med en ensformig, skrattende stemme uden halvtoner eller nuancer, og jeg har

vanskelighed ved at genforestille mig ham som en dannet mand. Hans taleorgan har i otte måneder afpasset sig efter lodsernes og fiskernes, hans hjernes virksomhed har indskrænket sig til områder, der kunne forstås af enklere tankemekanismer, hans ordforråd har tabt mellemfarverne, overgangsudtrykkene, og har optaget de simple, ofte vulgære gloser.

Ensomheden har gjort ham mistænksom, og han ser stadig efter, om jeg mener, hvad jeg siger, for af ubevidst sympati spiller jeg stykker, der behager ham, uden at lade mit eget Jeg gøre sig gældende; jeg trækker hans gamle udløbne urværk op, og lidt efter lidt hører jeg det dikke i den gode, gamle gangart.

Han vil gerne høre det nyt, jeg fortæller, men nydelsen af selv at komme til at tale overvælder ham, trangen til at vise sin jævnbyrdige dannelse griber ham, og løs går han på de dybsindigste spørgsmål.

Efter en times forløb er hans stemme blevet noget tilsløret, men begynder allerede at lyde finere; han søger ikke længere på en så pinlig måde efter ord, hans ansigt, som nylig var så dødt, så farveløst som faldet løv, lyser op, og han beruser sig i tale.

Vi undersøger Kierkegaard, lidelsens digter, og præsten formelig frådser i sine lidelser, som han uden at skrifte kan give luft på denne måde.

Men vi har læst Kierkegaard hver på sin måde, jeg som psykolog, han som kristen. Hvad enten han nu ikke forstår mig eller ikke hører efter, hvad jeg siger, så mener han åbenbart hos mig at have fundet resonans; han bliver veltalende, taler og taler, så at jeg synes, det er synd at standse et lykkeligt menneskes udskejelser; men han vil falde over mod

kristendommen, og jeg gør modstand, han går imidlertid ufortrødent på, og jeg lader ham blive ved.

Det varer ved en time, i hvilken han behandler mig som adepten, kaster messeskjorten over mig, tager mig i ed, hører ikke på mine protester, primsigner mig og appellerer til sidst til mit bifald mod Kristus-haderne.

Så ler jeg for at vække ham, men han lægger ikke mærke til det, går videre og dybere, kommer ind i eksegetikken og kører fast i den mest indviklede teologi; så standser han pludselig og ser på mig for at afvente mit bifald.

– Men bedste bro'r, indskyder jeg, det er dog vel ingen hemmelighed for dig, at jeg ikke deler en eneste af dine anskuelser!

Han ser på mig, synes at komme i tanker om noget, ler, og så går vi over til et andet emne.

Nu er det min tur til at tale. Lamperne tændes i salen, og der bliver serveret mere punsch. Jeg taler om den tidsalder, vi lever i, som en søvnens tid, der begyndte samtidig med århundredet, da menneskeheden var blevet træt af at våge; jeg indfletter oplysninger om Darwins opdagelser, om Schopenhauer og Hartmann, viser kristendommen i dens forbindelse med verdenshistorien, legemliggør teologiens skygger, forklarer, hvad han vil gøre uforklarligt, uden dog at komme ind på rationalismens folkelige ræsonnementer, nævner hverken Renan eller Strauss og improviserer endelig en verdensanskuelse i digtningens tilstrækkeligt tågede billeder. Jeg ser hans halve ansigt som en hvid plet i lampeskinnet, som falder på skrå ned fra oven, og hans øjne brænder, skinner gennem tobaksrøgen; jeg tror, at jeg har ham et godt stykke

med mig, længere end han for nylig havde mig; jeg har magnetiseret ham ved at sætte hans hjerne i samme bevægelse som min, jeg føler et øjeblik talerens beruselse ved at kunne røre, lede sine tilhørere; jeg har draget præsten ud af hans mysticisme med min uklarhed, da jeg vidste, at ethvert forsøg på at lede spørgsmålet ind på det klare ville fremkalde ekko fra hans apologetiske erindringer; men jeg trættes. Jeg kan ikke længere undgå et sammenstød med en af hans dåser, i hvilken apologetikken opbevares, det vil sige en samling modbeviser til anvendelse mod alle forudsete indvendinger mod kristendommen. Meget rigtigt: jeg rører hændelsesvis ved fjederen, låget åbnes, min magt er forbi. Nu ler han og siger:

– Det er vel ingen hemmelighed for dig, at jeg er en absolut modstander af alle dine meninger!

Hvorpå vi tager os en hjertelig latter. Men der udvikler sig ingen disput, intet ræsonnement, for i samme nu, vi skulle give og tage imod beviser, ville samtalen umuliggøres. Vi har helt simpelt siddet og forsøgt at magnetisere hinanden, beruset os selv og nydt af den rus, vi gensidigt har fremkaldt hos den anden, og vi er jo kommet sammen for at nyde hinandens selskab. Vi er fjender, men vi er ikke uvenner, og vi træffer sammen hver eneste dag, leger de samme tankelege, men støder aldrig sammen, sårer aldrig hinanden. Vi vælger da de sirligste ord, de længste omskrivninger af meningen, de tammeste udtryk, det er som en elskovsscene mellem sjæle. Men når badegæsterne kommer, tager jeg reisaus ud blandt skærene.

Kommer jeg så efter en tre ugers forløb tilbage til badestedet, sidder min ven præsten ved table d'hôten i hotellets store sal,

omgivet af hovedstadsherrer og damer.

Han er nybarberet, nyklippet, har et rent hvidt halstørklæde på og vel børstede sorte klæder. Hans ansigt er åbent, det nedtrykte og triste er borte, men han har endnu et stående træk med tungen og læberne, som om han ville undertrykke et stadigt smil.

Da han får øje på mig, viser han sig først meget tvivlrådig; men til sidst rejser han sig, hilser og spørger om, hvorledes jeg har det, hele tiden med dette ustadige, spydige smil. Derpå hvisker han til mig, som om han vil give den gamle student, altså skråbroderens rolle, at hans brændevinsflaske står i skabet i mellemværelset og er mærket P, for der må ikke serveres brændevin på hotellet.

Jeg sætter mig afsides for at spise og betragte ham. Når han nu taler med disse mennesker, har hans ansigt andre udtryk, end når han taler med mig, og de skifter, alt efter hvem han taler med. I almindelighed ser han strengt alvorlig ud, afvisende al fortrolighed, på vagt mod at gå ud af sin rolle. Men når han vender sig til damerne, smiler han venligt og ser elskværdig nedladende ud som en ældre over for et barn, underlegen og smigret som en ugift mand over for en kvinde, og ærbar, utilgængelig kysk som en Herrens tjener.

Da de er færdige, rejser han sig og kommer hen til mig. Hans ansigt bærer endnu refleksen af dem, han har talt med og er opvarmet af udstrålingen fra damerne. Eneboerens mistænksomhed er borte; hans sjæl har øvet gymnastik med andres; omgangskredsen har borttaget frygten, afsat tankefrø, genrejst erfarenheden, forøget minderne; han er blevet djærv, næsten nedladende mod sin tidligere kammerat i ørkenen. Men

han vil ikke sidde til bords sammen med kætteren og tale om tidens spørgsmål, for nu er der vidner, og så har han for øvrigt så mange andre at tale med, selv om ingen forstår ham så godt som den vantro.

Idet han går, siger han, at han vil komme ud en hel dag og se til mig.

– Her er for mange folk om sommeren og for lidt om vinteren. Nu skal man give kavaleren i fine klæder, og … ja, du har det godt, du!

En smuk eftermiddag i juni måned ser jeg en sortklædt person komme gående nede i engen. Det er præsten. Efter at være kommet op til huset river han den sorte hat af sig, trækker vejret dybt og kaster et prøvende blik på omegnen, som om han ville undersøge, om der var plads nok, eller om folk kunne se ham. Oppe i mit værelse får han øje på en blå kavaj, som han straks tager på i stedet for den sorte frakke, får fat i en stråhat, en træpibe og en stok, og efter at have fået et glas punsch, vil han ud i skoven.

Ude i engen kommer humøret op i ham; han stikker hænderne i kavajlommerne og synes, at det er noget nyt og morsomt, bisser som en kalv og springer over gærderne; han er et helt andet menneske.

I dag taler vi ikke om spørgsmålene, men går ned til stranden, bader, svømmer ud i fjorden, spadserer langs med søen og kaster smut, ruller store sten ned i vandet, jager ællinger op, klatrer op ad højderne og leder efter æg. Og så begiver vi os ind i den dybe granskov. Her er han som hjemme: jodler og synger, dræber hugorme med sin kæp, lokker fuglene til at svare og den flygtende hare til at sidde, finder elsdyrspor

og vil absolut hen og drille tyren. Derpå stormer vi en klippe, som er så stejl som en væg, og endelig kommet op på toppen, hvor der kun findes nogle få fyrre af dværgarten, ser vi neden under os havet med dets tusinder af holme og skær. Her tager han hatten af og tørrer sveden af panden:

– Hvor det er herligt at kunne være menneske lidt! siger han med et suk og et pinefuldt udtryk i ansigtet.

Netop det, at jeg ikke svarer, ikke beklager, ikke viser deltagelse eller indbyder til fortrolighed, skønt jeg ved alt: hele denne pinselshistorie, som ligger bag ved mandens nutid, udgør det pirrende ved vor omgang. Han ved, at jeg ved, men i samme øjeblik, jeg sagde at jeg vidste, ville han gå. Selv siger han intet, men har en nydelse af at antyde, af at strejfe den fare, der ligger i at røbe sin hemmelighed for en fjende; og vi er jo fjender, det ved vi begge.

Og jeg føler selv, at hvis han i et svagt øjeblik åbnede sit indre for mig og viste det forfærdelige kræftsår, ville jeg undgå ham. Det gådefuldes behag, som han nu har for mig, ville være forbi, og han ville bagefter hade mig, for jeg havde jo hans liv i min hånd.

Men vi rører ikke ved den sag, vi snakker kun, så ofte vi har et øjebliks ro, om jagt, om at fiske, sejle og ro.

Det aftnes, og vi må hjem til aftensmaden. Da vi nærmer os husene, synger han ikke længere, og ved bordet er han indesluttet, spøger forlegent over for husets frue med, at han har min frakke på, siger nej til snapsen, men tager den alligevel.

Vi går ud på verandaen for at sidde og småsnakke, men han bliver urolig, thi han er ikke vis på, at andre vil være lige så

diskrete som jeg. Så får han fat i en flitsbue, løber udenfor og begynder skydeøvelser over spisekammertaget så ivrigt og udholdende, at jeg er uvis, om han koketterer eller er bange for at blive trukket ind i farlige konversationer. Således fortsætter han en hel time med flitsbuen og kalder på os hver gang, det lykkes ham at gøre et smukt skud.

Han får sin seng anvist oppe på kammeret og forbliver natten over hos os.

Den påfølgende morgen møder han i sin lange sorte frakke ved kaffebordet, højtidelig og streng, som om han angrede gårsdagens bedrifter.

Da jeg bestiller båd til ham, hører han mig titulere fiskerkonen "Frue", hvilket giver ham anledning til at trække mig til side og foreholde mig:

– Du skal ikke kalde madammerne for frue, det ødelægger befolkningen.

Hvorpå jeg svarer:

– Er da ikke alle mennesker lige?

– Jo, for ... (han tøver med ordet) – Gud, men ikke for mennesker. Det burde du vide!

Det var en irettesættelse, indsvøbt i en kompliment, som forhindrede yderligere behandling af emnet.

Vi tog afsked ved stranden, koldt, høfligt, ligesom tilfredse med at skilles.

Hans båd var lastet med hundrede tomme flasker, blandt hvilke han skulle sidde.

– Læg noget over flaskerne, befalede han pigen, som skulle ro.

Hun tog trøjen af sig og skjulte vederstyggeligheden, mens pastoren iførte sig en højhedsmine som indehaver af de evige sandheder og en præstegård.

Pastorens elsdyr

Pastor Norstrøm havde meget små indtægter, dels fordi hans hjord var fattig, dels fordi oplysningen ovenfra begyndte at sive lavere ned, mens vantroen nede fra og "de vakte" konkurrerede svært med brødkirken.

Han havde et par køer, nogle tønder land med rug og hvede, skov og fiskeri så meget han ville, men da han kun havde en pige, måtte han selv pløje, selv fiske og selv tage med fisken til byen.

I skoven måtte han tage så meget brænde og plukke så mange bær, han behøvede til sin husholdning, og jagtret havde han også, men da han ikke holdt nogen hund, gik de vilde dyr temmelig trygge om i skoven. Dette havde gjort præsteskoven til et godt parringssted for egnens elsdyr, som plejede at forplante sig i en derværende mose. Og pastoren havde forstået at gøre sig, om ikke en dyd, så dog en sportel af nødvendigheden. Han havde i mange år lusket sig et elsdyr til, flere end et blev det aldrig, og når værdien af kødet blev lagt til, hvad huden, hornene og klovene indbragte, så blev det dog til en firs rigsdaler alt i alt foruden blodet og slagteriaffaldet, som kunne vare til efter helligtrekongersdag. Men det var en usikker indkomst, som så let kunne slå fejl, for et eneste skud afgjorde, om årets kødgryder skulle på ilden, eller om gryden kun skulle komme til at benyttes til sild. Det var derfor ikke uden uro, at man i præstegården imødeså den ellevte august.

Allerede i juli tog man bjælderne af køerne, som gik løse i skoven, og den første august blev det forbudt pigen at råbe kreaturerne sammen. Præsten udsatte selv saltslik på

forskellige steder og lagde espekviste på korsvejene. Den sidste søndag i juli udsendte han fra præstestolen en mild advarsel mod støjende besøg i præsteskoven, og senere agerede han selv politi over for jordbærkællinger og blåbærdrenge.

Men "kampen om elsdyret" var ikke så let vundet, og selv om han også hele sommeren havde haft en elsdyrbestand i skoven og set kalvene gå der blandt hans egne kreaturer, så at han havde vænnet sig til dem, som om de allerede stod i hans kostald eller lå i hans gryde, så kunne det meget godt hænde, at når endelig den store dag kom, havde nogle foretagsomme skærboer helt simpelt gennet dem ind på deres marker eller drevet dem ud i vandet, og så var de hvermands gode pris ude på holmene.

Forrige år havde pastoren haft held med sig. Elsdyrene var kommet, og da vinteren havde været streng, var de ikke synderlig sky. De havde endogså brudt ind over gærdet og havde rapset af vårrugen, men det havde kun glædet den gamles jægerhjerte.

– Æder de mit brød, så spiser jeg deres kød, trøstede han sin kone, som syntes, at det var skade for de Guds gaver.

Den ellevte august kom, og pastoren indviede den solrige dag med at lade muskedonneren med engelsk krudt og kugle.

Konen tog køkkenkniven under forklædet og spanden i hånden, og så gik man til skovs. Det var nu engang blevet skik, at fruen og pastoren skiltes ved stenten, og så indringede de dyrene, hvis tilholdssteder var lige så velkendte som harens, og når fruen stødte dem op, råbte hun ho–hå, ho–hå, op, op, op, op!

Det havde været regnvejr i flere uger, hvorfor elsdyrene havde holdt til i moradset i storskoven; men nu var vejret blevet smukt, og solen skinnede som grøn ild gennem birkelunden. Pastoren gik ind i nøddekrattet, hvor der var så blødt og gyngende, at hjulsporene skød ryg så skarpe som jernbaneskinner, og han skulle just til at se efter, om knaldhætten var blevet våd af dryppet fra træerne, da han hørte, hvor det bragede inde i buskadset. Pastoren spidsede øren, og øjnene stod stive i hovedet som tinknapper, da han søgte at gøre sig så let som mulig, og han syntes at ville løfte sig selv op ved at hæve skuldrene, som om han ville flyve, da han sneg sig ind i underskoven.

Og der stod han ansigt til ansigt med selve elgtyren, som strakte halsen op blandt grenene på en asp, og mimrede til sig det skælvende løv med sin lange overlæbe.

– Bang! – knaldede muskedonneren; blyet gik gennem rygraden netop på det sted, der skulle rammes, kolossen sank sammen, som om man havde taget jernene ud af et skelet, og så var det forbi.

Det var en gammel vane hos pastoren, at knække ryggen på dyret. Skuddet var risikabelt, men lykkedes det, var det også så sikkert som en slagtning; at sætte kuglen ind andetsteds betragtede præsten som narrestreger, da dyret så gerne kunne løbe flere mil med blyet i kroppen.

Jægeren må vel imidlertid have ment, at det hele var gået lidt for hurtigt af, og at episoden derfor ikke kunne afgive synderlig underholdningsstof til årets jagtkrønike, for han så temmelig flov ud, mens ofret lå i de sidste krampetrækninger; men efter at alt var blevet stille, gav han sig til at kalde på konen. Han får

dog ikke svar straks og frygter for, at kødet skal fordærves, hvis blodet ikke straks kommer af dyret, tager sin lommekniv op og tælger halspulsåren over, som han dog straks efter må lukke med fingrene, efter at have set, hvor stærkt blodet sprøjter. Og så råber han igen, og så må han, for at passe på, at blodet ikke levrer sig, atter give slip på åren, der krymper sig som en orm inde i såret.

Endelig kommer så pastorinden med kniv og spand.

– Sikken en, du! siger præsten med påtaget ligegyldighed.

– Nej, da, det er jo selve tyren, tror jeg! Og det gik i en ruf for dig!

– Så du de andre da?

– Åh, Herrejemini! de kom i en galop, som om det var dragonerne ude på fælleden, men de gik til søs, så nu er al grund til misundelse forbi.

Og nu begynder fruen at bruge kniven; og spanden fyldes med det rødeste blod, der skummer som mjød, mens pastoren roder inde i halsen på det dampende dyr, som senere føres hjem af lægfolk og giver anledning til en mængde kaffepunscher og et gilde på nyre, hjerte, lever og lunge, som varer i otte dage.

Det var i fjor, det gik til på denne måde.

Nu sidder pastoren på verandaen den tiende august og renser sin bøsse, mens fruen plukker ærter i haven.

Så knaser det på den grusede gang, og baronens skovfoged fra Stora Sætra kommer opmarcherende og gør holdt med huen i den ene hånd og koblet til tre støvere i den anden.

Goddag, Eklund, hvad er der på færde? lyder pastorens hilsen.

Jo, hr. pastor, baronen be'r mig hilse og spørge, om Hans kgl. Højhed kan komme i skoven i morgen efter elsdyrene, for baronens flok er stukket af i nat, og prinsen ligger med sin dampbåd ved Dalarö og venter på den jagt, man har indbudt ham til.

Pastoren kløede sig i hovedet, men præstekonen, som havde hørt spørgsmålet, svarede:

– Det går jo ikke an at sige nej, Erik, du kan derfor lige så gerne sige ja med det samme.

– Ja, det er vel lige så godt! mente pastoren, og dermed var hovedsagen afgjort.

– Men sig mig engang, Eklund, kan jeg ikke få lov til at komme med? Jo flere folk, des bedre held, gjorde præsten gældende, idet han endnu søgte at forsvare sin kødgryde.

– Jo, det lader sig vel nok gøre, men det kan jeg sige pastoren, for jeg kender til det, at selv om pastoren kommer med, så bliver det dog alligevel baronen, som skal stille skytterne ud, og når prinsen skal skyde, så går det ud over de andre, og det kan jo ikke være til nogen fornøjelse.

– Nej, det synes jeg heller ikke, og jeg vil ikke være med blandt forbiskyderne, når det bagefter skal stå i aviserne!

– Nå, men sig os nu, Eklund, begyndte præstefruen, sådan noget plejer vel ikke at løbe af, uden at der vanker noget, for det er jo efterårsslagtningen, det gælder om for os, og hvis Eklund kan lade baronen forstå det, så kan der vel blive tale om en lille erstatning.

– Ti stille, du, lød det fra præsten.

– Ja, frue, det er jeg da sikker på, at pastoren ikke behøver at gøre noget for intet, for gentile folk tager jo ikke imod tjenester

uden at give noget igen; om jeg ikke tager fejl fik sognefogden i fjor et guldur med signeter; det så ud til at være sine tusind kroner værd!

Tusind kroner! summede det for ørene på pastoren, da han, efter at skovfogden var gået, gik tankefuld ind i sit værelse og hængte bøssen på væggen. Tusind kroner! hviskede det i præstekonens øren, da hun gik ud i køkkenet for at sætte ærterne over. Og så begyndte den gyldne drøm at vokse og skifte ham og fantasierne fik store mågevinger og steg til vejrs efter guld og ære.

Ved middagsbordet, efter at pastoren havde fået tre snapse, forvandledes gulduret til et pastorat med kgl. udnævnelse:

– Ja, ser du Caroline, Herrens veje er uransagelige, forkyndte pastor Norstrøm, som man ellers ikke kunne beskylde for at misbruge Herrens navn: det, der har været nedtrådt, kan i en fart blive ophøjet, og hvad min begavelse angår, så, ja, hvem ved, måske det kun er forståelsen, der fattes. Hm!

– Oprigtig talt, så ved jeg virkelig ikke, hvad der skulle være i vejen for, at du skulle kunne passe hundrede tønder land lige så godt som nogen af disse hellige, som aldrig har rørt ved en plov, men blot løber om på møder …

– Jaja, det er nu at se sagen fra et andet synspunkt, Caroline, afbrød pastoren, som syntes bedre om mindre åbenhjertige udtryk. – Det er nu et helt andet synspunkt!

Imidlertid oprandt den store dag, som imødesås med ualmindelig interesse af alle præsteøens beboere, og henad elleve signaleredes den kongelige dampbåd ude på fjorden. Pastor Norstrøm havde gjort toilette, taget paradefrakken på og gik nu ned til landgangsbroen for at tage imod gæsterne. Men

da han kom ned til stranden, så han skolelæreren i spidsen for "de vakte", som havde fået nys om, at hoffet på en måde skulle være fromt, og derfor havde forberedt sig på at opvarte med noget af bedehusets alleryndigste.

Dampbåden lagde dog ikke til, men ankrede op udenfor, og straks derpå sattes en seksårers båd ud, som holdt lige ned på den sortklædte præstemand, som matroserne saluterede med årerne. En adjudant i flådens uniform sprang i land, hilste høfligt og indbød præsten til at deltage i frokosten ombord, da jagten først skulle begynde klokken fire, når elsdyrene plejede at gå ud af deres skjulesteder. Skolelæreren, som troede, at det var prinsen, angav tonen, hvorpå der opstemtes noget, som lignede en sang. Men øjeblikkelig vinkede løjtnanten til tavshed og råbte af fuld hals:

– Hans kongelige Højhed har befalet, at der ikke må gøres støj! Kan I ikke forstå, at der ikke må gøres spektakel, når Hans kongelige Højhed er kommet hertil for at jage!

Koret opløste sig i en skærende akkord, som gav ekko inde i vigen og som kunne have været kraftig nok til at skræmme elsdyrene til søs. Men den, der følte sig sejrstolt overfor den ubarmhjertige majoritet på stranden, var pastor Norstrøm, som på grund af sin forholdsvise dannelse havde måttet udholde alt muligt tyranni af "de vakte", som var blevet svært vigtige, da de mærkede, at de blev støttet oppefra.

De fromme gik imidlertid atter ud på pynten, og betragtende damperen med dens passagerer som et slags bethelskib, slog de sig til ro på stenene ved stranden og lurede på, hvad der skulle komme, og der var vrede i de fromme sind, da de så "den

fritænker Norstrøm" sættes til bords sammen med officererne og trakteres af fad og flasker.

– Det er ikke Guds børn, de der! sagde skolelæreren til kirkeværgens Anna.

– Nej, det kan man nok se, svarede Anna og tyggede på et græsstrå for at bilde sig ind, at hun også spiste noget godt.

I to stive timer knaldede propperne og raslede tallerknerne. Guds børn tabte dog ikke tålmodigheden, men ventede ufortrødent på broen, hvor prinsen naturligvis måtte komme, og hvor de ville indbyde ham til en the-time, som han ikke ville kunne sige nej til.

Og da de nu så de blanke bøssepiber blinke i solen, hørte jagtkoblet rasle, mens bådene blev sat i vandet, styrtede de ned til landgangsbroen og stillede sig op til modtagelseshøjtideligheden. Men næppe var årerne stukket ud, førend eskadren luvede op og satte kursen mod odden på den anden side af vigen og forsvandt bag ved de høje siv, mens de Guds børn på broen udtalte deres misfornøjelse i udtryk, der indeholdt færre gode ønsker, end en ærlig forbandelse tilkendegiver i modsat retning.

Sagen stod imidlertid ikke til at ændre, og grupperne gik hver til sit.

Derpå brød larmen løs oppe i præsteskoven! Hundene gøede, signalhornene skingrede, og skud knaldede. Det gik over landet som en orkan, alt var forbi i løbet af en time, da til sidst bådene atter kom frem bag ved sivkanten, og den første viste sig lastet med en vældig elgtyr, pyntet med løv i hornene.

Guds børn, som nu betragtede sig som løst fra tavshedsordren, samledes atter på deres odde og lagde måske

mere nysgerrighed og begærlighed efter at komme til at optræde for dagen end efter at udføre noget arbejde i retning af sjæleredning. Men da de nu så punscheflaskerne blive trukket op og hørte hurraråb og hornsignaler, fandt de øjeblikket kommet til at skride ind, og efter at skolemesteren havde angivet tonen, faldt hele koret ind i "Søde Jesus". De var imidlertid ikke nået mange takter frem i sangen, førend de vantro på dampbåden svarede med Boccaccio-marchen, blæst af seks kanonerer; og nu krydsedes rytmer og harmonier og kæmpede i luften som engle og djævle, så at ekkoet fra strandbredden blandede venner og fjender til et sammensurium af lyde, der rullede ud over fjorden for til sidst at brydes som bølger mod de sidste skær og dø. Tvekampen fortsattes, til det begyndte at skumre, da præsten sattes i land, og damperen lettede anker og forsvandt i tusmørket efter at have opsendt nogle raketter.

Da pastor Norstrøm kom hjem til sin kone, havde hun tændt lys og sad urolig og ventede inde i kammeret.

– Nå, hvad har du så fået? spurgte hun uden at forsøge på at skjule sin nysgerrighed.

– Ja, om jeg bare kan huske det alt sammen, svarede pastoren, som i tankerne så alle bordets lækre sager. – Jo, der var nyrekalvesteg med asparges, og ...

– At du har mæsket dig, mens jeg har måttet sidde hjemme, det tvivler jeg ikke på ...

– Du, ja, er du pastor, du, og har du måske elsdyrskov? Og du, der ikke er jæger, skulle vel have været med til jagtmiddagen, hvad?

– Nej, naturligvis ikke, det forstår sig!

– Ja, det er naturligt, at den, der hverken har pastorat eller elsdyrbestand, ikke kan komme med på en elsdyrmiddag. Forstår du det, Caroline. Men nu skal vi se, hvad det er for noget, jeg har i lommen!

Caroline lod sin ligeberettigelseslogik i stikken og flyttede lyset nærmere for at se, hvad der var i det brune chagrinetui, som pastoren smed hen på bordet med et lille knald, som om han havde trumfet et kort.

På violet fløjl lå der en snustobaksdåse, der skinnede som kalken mod påskedagens messehagel.

– Guld?

– Tror du?

Præsten tog kostbarheden i hånden, lukkede låget op og læste med brillerne skudt op på panden, hvad kontrolstemplet indeholdt:

– Sølv!

– Man skal ganske vist ikke se given hest i munden, men dette her er strengt taget ingen gave ...

– Og heller ingen hest, men derimod sølv, sagde konen og gik ud efter bismeren.

Så tog hun det net, i hvilket hun plejede at koge æg, stoppede klenodiet ned i det, hængte det hele på krogen og vejede:

– Ja–a, det er en kvart mark; det er det samme som otte lod på en prik. Det var en dejlig forretning; ved du, hvad du får for den?

– Nej! sagde præsten noget nedslået.

– Du får tolv kroner; arbejde og forgyldning regnes ikke for noget, når man sælger, kun når man køber!

Pastor Norstrøm så meget nedstemt ud. Tolv kroner for elsdyret! Og så ikke have fornøjelsen af spændingen og slagtningen, og frem for alt: intet kød, ingen pølser, ingen blodbudding!

– Det er otteogtresindstyve kroners rent tab, trøstede konen, som i det mindste ville hindre manden i at fordøje den fine middag, hun selv ikke havde været med til. – Men sådan er det at give sig af med storfolk! Sid nu kun og spis salt sild hele vinteren igennem og tænk på nyrekalvestegen, indtil tænderne løber i vand. – Og hvad blev det så til med pastoratet?

Stille, Caroline! Stille! formanede pastoren og gik ind og lagde sig.

Det første bud fra Dalarö bragte et pund rappé til pastoren, som fyldte sin dåse med det for i det mindste at have tilfredsstillelsen af at kunne vise sit klenodie frem. Så snuste han med sognefogden og kirkeværgerne, snuste med skovfogden og opsynsmanden, og til sidst bød han endog skolelæreren, som takkede og sagde Nej: han snuste ikke.

Og han snuste lige til jul og fik onde ord af konen, fordi han tilsmudsede lommetørklæderne, og da det ny år kom, måtte han skille sig af med sin dåse.

Tretten kroner og halvtreds fik han for den på Vesterlanggade i Stockholm. – En krone og halvtreds i ren fortjeneste! Sagde han til sig selv, da han tog sig en bid frokost på "Stjernen".

Men bagefter måtte han så også spise sild lige til påske. For sådan er det at lege med de store!

En forbryder

Det var en kold majdag, og der var faldet sne på syrenbuskene. Der var misstemning i naturen, noget op- og nedvendt, så at lærken forgæves søgte efter sin tilsneede rede i vintersæden og fiskeørnen ikke kunne opspore gedden i den nyfrosne vig.

Menneskene, der kom roende og sejlende hen til skolehuset, hvor tinget skulle sættes, så også usikre og forlegne ud, for det var en ganske usædvanlig sag, der skulle for, usædvanlig i det mindste for denne egn, hvor mord hørte til sjældenhederne.

Den anklagede var forhenværende toldbetjent Andreas Ek, som nylig havde taget livet af sin hustru under yderst oprørende omstændigheder, og da fangevogteren kom kørende ind i skolegården med forbryderen, hørtes der knurren fra forsamlingen, hidsigst naturligvis fra kvindernes side, mere dumpt fra mandfolkenes.

Dommeren, en ung konstitueret herredsfoged, hvis øren var blevet fyldt med krøniker om den fortrykte slavinde, og som fuldstændig savnede kendskab til den overtroiske ærbødighed, landbefolkningen omgiver kvinden med, når hun først er blevet hustru og moder, var fuldstændig færdig med sin dom og ville benytte lejligheden til at statuere et eksempel og samtidig få lidt vind i sejlene, måske modtage lykønsknings-telegrammer og blive rost i stiftstidenden. Men han havde tillige sat sig lidt ind i den nye rettergangsteknik, der har udviklet sig i de store kulturlande, og da dette var hans første mord, ville han forsøge nye uprøvede midler til at fremkalde en fuldstændig bekendelse og gøre bevisførelsen absolut bindende.

Med dette for øje havde han ladet den myrdedes lig medføre i en kiste, tilligemed hendes klæder og fotografi; båden, i hvilken mordet foregik, lå ophalet i skolegården, og kættingen, hvormed brystkassen var blevet knust – det var dødsårsagen – var fremlagt på dommerbordet. Endvidere havde han ved de forberedende forhør i amtsfængslet medført en berømt læge, som skulle afgive kendelse om, hvorvidt morderen tilhørte forbrydertypen eller ej. Af kirkebøgerne havde han ladet gøre fuldstændige biografiske uddrag om forbryderen, hans forfædre og nærmeste slægtninge, samt indhentet alle fornødne oplysninger fra hans over- og underordnede og kammerater ved toldvæsnet. Alt var så godt forberedt, at man havde følelsen af denne gang at kunne vente en virkelig samvittighedsfuld og intelligent dom. Skade kun, at dommeren havde sat sig til opgave, ikke at udfinde årsagen til forbrydelsen og de deraf muligvis fremkommende formildende omstændigheder, men derimod: at statuere et eksempel. Han mødte således med den forudfattede mening, at der hverken fandtes eller burde findes formildende omstændigheder.

Tingstuen åbnedes, og befolkningen indlodes under opsigt af de tilstedeværende fogeder. Dommeren havde taget plads på et kateder, og nedenfor ved småborde sad protokolføreren og stenografen. Til venstre havde de tolv nævninger sæde, til højre stiftsfysikus, præsten og foden.

Efter at nævningene havde aflagt eden, førtes den anklagede ind. Folk stod på tæerne, og bisidderne strakte hals, for rigtig at få morderen at se.

Det var en lille, undersætsig mand med tyndt, sort kindskæg, som kom frem bagved kæbebenene og dannede en halvkrans under hagen; håret var langt og bøjede sig udad neden for nakken udover frakkekraven, ligesom det nakkehår, skuespillerne bruger. Ansigtet var djærvt og raskt og passede ikke til håret og skægget, så at manden så ud, som om han var maskeret. Munden, næsen, øjnene og ørene stod ganske vist i temmelig skarp modstrid med hinanden, således som man ser det hos lavere udviklede individer, hvor harmonien mellem sanseorganerne ikke er fuldt udviklet, men ingen af dem fremtrådte foruroligende på de andres bekostning, derved antydende ligevægtens forstyrrelse. Øjnene var dybtliggende, som om de for længe siden havde ophørt at virke udadtil og havde vendt sig indad for at undgå at se, og over øjenbrynene lå disse karakteristiske folder i vingeform, som er en følge af at sysselsætte sig med pinefulde tanker eller af vedblivende vanskelighed ved at forstå et fremmed sprog, børns tale o. lign. Panden var normal og i forhold til ansigtet hverken for høj eller for lav, og intet i mandens udseende røbede nogen dårlig balanceret menneskeorganisme.

Den anklagede så hverken på forsamlingen eller på dommeren, hans øje søgte straks et punkt, på hvilket han kunne fæste blikket, og efter at have undersøgt skilderierne på væggen standsede han ved et, som forestillede menneskeracerne.

Efter at der var indtrådt stilhed, begyndte dommeren at oplæse sognefogdens første rapport, som havde omtrent følgende indhold:

"Søndagen den syvende maj klokken otte om aftenen ankom forhenværende toldbetjent Andreas Ek, hjemmehørende på Branskär, til sognefogdens gård på Ingarö, og efter at have udbedt sig en samtale med sognefogden, angav han sig for at have myrdet sin hustru under følgende omstændigheder: Ægtefolkene var om eftermiddagen roet ud for at sætte flyndergarn, var gerådet i tvist, under hvilken Ek havde skubbet hustruen overbord, og da hun kom op på vandets overflade havde han med en kætting slået hende over bryst og ryg, indtil hun var død. Derpå havde han efter eget udsagn taget liget op i båden, var roet hjem, havde båret eller slæbt det stærkt mishandlede legeme hen til retiraden, i hvilken han, efter yderligere at have mishandlet det, havde stoppet det ned. Og efter at dette var gjort, havde anklagede, ligeledes efter eget udsagn, taget en båd og var roet hen til sognefogden for at angive sig selv for forbrydelsen.

Ved en på stedet foretagen undersøgelse havde sognefogden kunnet granske anklagedes opgivelser angående ligets mishandling og gemmested, og efter forespørgsel hos naboerne var det konstateret, at båden med begge ægtefolkene ved det angivne tidspunkt havde været synlig på fiskestedet, så at der ikke kunne være tvivl om, at morderens selvangivelse havde været frivillig, da tidsrummet imellem mordets begåelse

> og Eks ankomst hos sognefogden så omtrent kunne slå til, uden at man deraf kunne udlede, at handlingens opdagelse, og skræk for andres angivelse, havde drevet ham til selvangivelse for at opnå straffeformildelse, så meget mindre som det endnu ikke havde været muligt at træffe noget vidne til mordet."

Efter rapportens oplæsning vendte dommeren sig mod den anklagede og spurgte ham, ligesom for en forms skyld:

– Godkender Ek denne rapport?

Hvortil morderen svarede kort og bestemt:

– Ja!

– I alle punkter? gentog dommeren.

– I alle! svarede Ek.

– Nu siger loven, fortsatte dommeren, at kendt forbrydelse, det vil sige bekendt forbrydelse, er så godt som vidneført, forsåvidt den anklagede har opnået lavalderen og ikke er vanvittig samt frivillig bekender for retten og ikke dertil er pint, skræmt eller svigagtigen forledet. At Ek ikke er vanvittig eller tilhører den kategori af individer, som den nyere videnskab anser som prædestinerede eller på grund af organiske fejl lettere hjemfaldne til handlinger, der betragtes som forbrydelser, fremgår af stiftsfysikus' rapport, som har følgende ordlyd:

> "Forhenværende toldbetjent Andreas Ek, syvogfyrre år gammel, hjemmehørende på Branskär, er, ved den foretagne undersøgelse for at udfinde, hvorvidt han skulle kunne siges at tilhøre den af videnskaben anerkendte lavere

> mennesketype, der kaldes forbrydere eller svagsindede, ikke befundet at kunne henregnes til denne kategori, da hans kranium ikke lider af asymmetri eller misdannelser, hans sanser er fuldstændig normale, så at hans syn hverken er afficeret af strabisme (skeløjethed) eller af daltonisme (farveblindhed), og da hans hørelse, lige så lidt som hans lugt og smag, lider af nogen mangel, og alle legemets og sjælens funktioner er befundne normale, indtil omstændigheder, hvorover lægen ikke kan dømme, har foranlediget den forbryderske handling, for hvilken han er tiltalt.
>
> Datum etc. etc."

– Vi må således antage, at Ek har begået mordet med fuldt overlæg, og da forbrydelsen er forøvet på hans hustru, hvilket betragtes som forværrende omstændighed, skulle dommen lyde på livsstraf. Men, tilføjer loven i den ovennævnte paragraf, ej bør nogen for forbrydelser, der straffes med døden, dømmes på egen bekendelse, forsåvidt der ikke forefindes omstændigheder, som bekræfter tilståelsen. Nu spørger jeg: kan de omstændigheder: at morderen har angivet sig selv for gerningen, at han indrømmer forbrydelsen, at fogeden ved syn har befundet liget mishandlet og skjult således, som det er opgivet, kan disse omstændigheder betragtes som støtte for bekendelsen?

Dommeren havde rettet spørgsmålet nærmest til sig selv, da ingen andre end han og nævningene havde ret til at tale, og de sidstnævnte altid brugte at tie. Han ventede heller ikke noget

svar, uagtet en af nævningene, som med anspændt opmærksomhed havde fulgt forhandlingerne, hævede hovedet og gjorde en bevægelse med munden, som om han ville sige noget, men besluttede sig til at vente.

Doktoren havde hele tiden siddet og drejet tommelfingre og betragtet et gulnet fotografi, med oliepletter på, af den myrdede, samt nu og da sendt et langt blik hen til den opmærksomme meddomsmand.

Så rejser præsten sig for at gå op til dommeren og hviske ham noget i øret, hvilket dommeren, uagtet det var stridende mod skik og brug, fandt sig i, og efter at have ladet hånden fare hen over øjnene, genoptog han sin tale:

– De anførte omstændigheder synes ganske vist at støtte bekendelsens vederhæftighed, men mere end disse ville en eneste angrende ytring fra den anklagedes side tjene som et talende bevis, for man har vel endnu aldrig set ...

Her gjorde meddomsmanden en mine til lægen, som om dommerens tale var kommet i klemme i hans hjerne, og dommeren, som så minen, pressede med anstrengelse eftersætningen frem ...

– Nej, aldrig set, at nogen, selv om han har begået mordet med fuldt overlæg, ikke, efter at forbrydelsen er blevet øvet, har haft en meget naturlig følelse af anger, selv om denne følelse kunne reduceres til frygt for følgerne. Derfor spørger jeg Ek på ære og samvittighed – ed behøves ikke – angrer han denne sin misgerning?

Morderen svarede, uden at tage sine øjne fra det etnografiske farvetryk, og aldeles bestemt:

– Nej!

Der hørtes en dump støj i salen, mere af føddernes, klædernes og åndedrættets svage lyde end af artikulerede, halvkvalte ord.

– Men, fortsatte dommeren, Ek ønsker gerningen ugjort?

Ek tænkte ikke i to sekunder, førend han svarede:

– Nej! Og var det ugjort, skulle det ikke vare længe, inden jeg gjorde det!

– Ek er således en forhærdet forbryder, indvendte dommeren med tegn på utålmodighed, – men (her nikkede præsten) vi vil se, om ikke skuet af det myrdede offer kan vække den slumrende følelse for ret og uret, som findes i ethvert menneske, hvis det da ikke er nedsunket til dyrets lave standpunkt.

Her gav dommeren fogeden et tegn, hvorpå denne gik ud, fulgt af seks karle.

Der indtrådte nu fuldstændig stilhed i salen, mens dommeren underholdt sig hviskende med præsten.

Kort efter åbnedes døren igen, og fogeden trådte ind, banende vej gennem folkemassen for de seks karle, som kom bærende med kisten, i hvilken den myrdede lå, og som sattes ned foran katederet og fangen, som stod dér under bevogtning.

Låget løftedes af, og liget blottedes, mens en forfærdelig stank af harsk smør og karbolsyre bredte sig over salen. Lægen hævede sig på tåspidserne og syntes at sammenligne originalen med det fotografi, han holdt i hånden. Pastoren rettede på sin præstekrave og rejste sig for at tale, hvorimod morderen hårdnakket holdt sine øjne fæstede på farvetrykket, og den ivrige meddomsmand gjorde sig rede til at gøre notitser med en blyant på et lille stykke papir.

– Andreas Ek! begyndte præsten; du står her ved et dødsskue, som du selv … har været årsag til. Du ser her de jordiske levninger af den mage, som du engang tilsvor, du ville elske i nød og i lyst. Har du holdt din ed? Har du opfyldt dine løfter? Betragt dette støvets gemme, som engang indesluttede en sjæl, der ofrede sig for dig, hengav sig til dig, blev dit barns moder, og som nu, da alderdommen nærmer sig, skulle være blevet dine sidste dages trøst. Har du tænkt på, at den time vil komme, da du skal møde hende hos din Herre og Gud, og at han vil spørge dig om, hvorledes du har holdt din ed, hvorledes du har opfyldt dine pligter, og har du betænkt, at du måske allerede nu skal møde din søn, som er langt borte i fremmede lande, og som med sorgen i sin stemme skal spørge dig: hvor har du gjort af min moder? Har du betænkt det? Det har du ikke gjort, for havde du gjort det, ville din hånd ikke have været løftet til den morderiske gerning. Se på hende, betragt hende, og sig så her i denne kristne forsamling, at du angrer din gerning, sig det højt og med oprigtigt hjerte, på det at din forbrydelse ikke skal føre dig ubodfærdig i Herrens straffende hænder. Se på hende!

Den anklagede så ikke på hende, men borede øjnene ind i væggen.

– Se på hende, befalede dommeren, og tvunget dertil ved en bevægelse af fangevogteren, der fik lænkerne til at rasle, vendte Ek sig mod liget, kastede et indadvendt blik i kisten, trak næseborene sammen, som om lugten var ham ubehagelig, og spyttede ufrivilligt, som det syntes, af en vane, han ikke kunne beherske.

En brusen af skræk og afsky gik igennem mængden, som om den følte sig i den afdødes sted og var blevet antastet af en ligrøver; dommeren måtte løfte hånden for at stille stormen.

Derpå tog han ordet:

– Andreas Ek, inden vi skrider til dommens afsigelse, hvis resultat ikke kan være tvivlsomt, spørger jeg dig for sidste gang: Angrer du din gerning?

– Nej! svarede morderen lige så bestemt som tidligere.

– Ved du, at dommen gælder livet?

– Ja!

– Og du frygter ikke at møde din højeste dommer?

– Nej, jeg håber at kunne det!

Dommeren rev pincenez'en af næsen og så på morderen med en nærsynets gennemtrængende blik.

– Har du intet at fremføre til dit forsvar?

Morderen betænkte sig et øjeblik; derpå svarede han ligesom med et opstød, ligegyldig, som om han ikke tillagde det nogen vægt:

– Næ ... æ.

Derpå vendte dommeren sig om imod nævningene for at få deres bekræftelse på, at forhøret var afsluttet, og at dommen kunne fældes, idet han fremsatte spørgsmålet, om undersøgelsen kunne betragtes som fyldestgørende.

– Hr. dommer! Jeg anmoder om sagens overvejelse, lød det fra den opmærksomme meddomsmand.

Præsten og lægen rejste sig for at gå ud, da dommeren samtidig tog ordet:

– Tillader nævningene, at pastoren og fysikus på grund af sagens særdeles vigtighed må betragtes som adjungerende

medlemmer af retten og derfor have tilladelse til at blive?

Nævningene bifaldt anmodningen, hvorpå fogeden satte sig i bevægelse for at rydde salen for alle uvedkommende.

Da dette var gjort, og der var indtrådt stilhed, henvendte herredsfogden sig til meddomsmanden Olsen:

– Hvad er meddomsmandens begæring?

Den hvidhårede tresindstyveårige, nævning i femogtyve år, medlem af Rigsdagen og lovudvalget, rejste sig nu fra sin plads og svingede sin pincenez, det ny Landtmannaparti's felttegn, idet han tog ordet:

– Hr. dommer, mine herrer! Man vil undskylde, at jeg ikke på alle punkter kan dele dommerens anskuelser i denne retssag, som forekommer mig at være af en temmelig usædvanlig beskaffenhed, da jeg, skønt jeg har set mange, ikke før har kendt nogen som denne. Jeg må dog forudskikke den bemærkning, at mine indvendinger mod undersøgelsen ikke går ud på at søge formildende omstændigheder, da disse kun skulle føre til straffens forandring fra død til fængsel, og morderen jo, efter alt hvad der er fremkommet, selv synes at finde døden mildere end fængslet; ikke heller er det min hensigt at søge at gøre det sandsynligt, at morderen ikke har begået mordet, hvilket dog kunne have været tilfældet, da det ikke er blevet bevist, at den myrdede ikke er død som følge af forsætlig mishandling, hvilken forbrydelse under særlig formildende omstændigheder kan afsones med kun fire års straffearbejde, noget, der for en fyrre års mand, som endnu kan leve i tredive-fyrre år, ikke kan være ligegyldigt. Jeg vil kun ved min anmodning om yderligere overvejelse have protokolleret de sandsynligheder, der kan frede morderens eftermæle, hvilket

ikke er af ringe vigtighed for sønnen, som skal arve navnet og vide, hvad der kan siges om ham, der var hans fader. Og samtidig vil jeg henlede opmærksomheden på nogle forholdsregler med hensyn til retsordningen, som muligvis turde være hensigtsmæssige over for tidens stræben efter nøjagtighed i proceduren, og jeg tror – uden at ville underkende dommerens gode vilje – at der i denne sag er blevet lagt mere vægt på at konstatere, at forbrydelsen har fundet sted, end på at søge motivet til forbrydelsen; og det kan vel ikke nægtes, at bevæggrundene til vore handlinger må veje noget, om ikke i lovens vægtskål, så dog i den offentlige menings, som kan være vigtig nok.

– Tillader De! afbrød dommeren, og da meddomsmanden tav, sagde herredsfogden:

– Meddomsmanden vil således søge bevæggrunden til mordet i den myrdedes handlinger; men da man ikke rejser anklage mod en afdød, må jeg anse indvendingen for ubeføjet.

– Undskyld! Jeg vil ikke optræde som advokat for den anklagede, det hørte jo også dommeren nylig, da jeg forbigik visse svagheder i bevisførelsen, men jeg vil i al korthed svare, at også afdøde kan spille en rolle, som f. eks. i dødsbokonkurser og urarvesager; dog vil jeg gerne indrømme, at vi hverken kan eller vil rejse nogen anklage mod den døde, som jo ikke kan forsvare sig, jeg vil indskrænke mig til en anmodning om, at der må blive stillet morderen – jeg kalder ham morderen ifølge hans egen bekendelse, skønt der savnes beviser for, at hans forbrydelse ikke indskrænker sig til drab eller mishandling – følgende spørgsmål:

"Hvorledes er morderen kommet til at fatte den beslutning at ville myrde sin hustru?"

"Hvornår begyndte han at fatte denne beslutning?"

"Hvilken årsag tror anklagede at kunne angive for, at denne beslutning har begyndt at opstå hos ham?"

Herredsfogden gned øjnene, som om han ville borttage noget sand eller støv, der var kommet ind i tankemekanismen og hindrede dennes gang. Derpå svarede han:

– Antag nu, at disse spørgsmåls besvarelse vil kaste en skygge på den afdøde!

– Så kom der måske lidt lys over morderen, som jo også skal dø, og om denne døde var det jo vel, hvis man kunne komme til at tale lidt godt, eftersom der kun må tales godt om de døde. Det er også derfor, jeg har bedt om at få disse spørgsmål stillet.

Præsten gjorde mine til at ville tale, og hans stumme begæring indrømmedes.

– Det ligger i den menneskelige natur gerne at ville skyde skylden over på andre, og jeg tror, at morderen ved besvarelsen af de opstillede spørgsmål begærligt vil gribe lejligheden til at kaste skylden over på den døde, som ikke kan forsvare sig, og som vi derfor må anse os forpligtede til at forsvare.

Dommeren tog atter ordet, uagtet meddomsmanden gjorde mine til at ville svare:

– Endskønt jeg tiltræder hr. pastorens mening, kan jeg ifølge loven ikke afslå meddomsmand Olsens anmodning om at få spørgsmålene stillet, og for at få en ende på sagen, som ikke forekommer mig uklar, vil vi skride til dens endelige behandling.

Sognefogden fik et vink, hvorpå morderen atter førtes ind, fulgt af folkemængden.

Det begyndte nu at lide ad middag, og solen kom stødvis ind i salen, når de uldagtige småskyer, der undertiden forsatte værelset i et tusmørke, jog forbi. Menneskene begyndte at se trætte og sultne ud, og selv den anklagede syntes at længes efter afslutningen, hvor sørgelig denne end kunne blive.

Dommeren genoptog forhøret:

– Andreas Ek, kan du sige mig, hvorfor du myrdede din hustru?

Ek tænkte længe, inden han svarede:

– Nej, det kan jeg ikke!

– Hvorfor ikke? Ved du det ikke, husker du det ikke, eller vil du ikke sige det?

– Det er så længe siden.

– Mener du, at det er så længe siden, du fattede beslutningen?

– Ja!

– Hvor længe har du været gift?

– Sytten år!

– Hvornår begyndte du at beslutte dig til at dræbe hende?

– For seks år siden.

– Hvorledes begyndte det?

– Jeg fattede had til hende.

– Hvorfor?

– Det ... kan jeg ikke tvinges til at sige.

–Jo vist kan du det. Loven tillader ikke at pine nogen til bekendelse, men hvor der forefindes delvise beviser, kan dommeren "forsøge med strengere fængsel".

– Er det ikke tortur?

– Du har blot at svare, ikke at spørge. Nu spørger jeg: Hvorledes opstod den beslutning?

– Det er vanskeligt at sige, svarede Ek tøvende, for det kom sådan efterhånden. Men det husker jeg, at først længtes jeg efter at få hende bort; senere tiltog denne længsel, så at, da vi for fem år siden stod sammen ved tærskeværket hos naboen, længtes jeg efter at se først hendes finger inde mellem hjulene, bagefter hendes arm, så hele hendes krop, og jeg syntes, at jeg kunne have lét, hvis jeg havde set hende komme ud på den anden side så død som en sild. Men jeg ville ikke gøre det selv, jeg længtes kun efter at se det gjort. – Så gik årene, og så begyndte jeg at længes efter at gøre det selv. Jeg bad til Gud om at blive befriet for disse tanker, men de forblev der. Og så kom de frem, stærkere og stærkere, indtil de kom som en tjenesteordre. Det skulle gøres. Og så kom det til at stå klarere og klarere for mig, år efter år, indtil det kom mig for, at hvis jeg ikke gjorde det, så havde jeg forsømt noget, som skulle gøres. Så er det, det vokser op i mig, at jeg skal slå hendes legeme i stykker og kaste det i latrintønden – der ville jeg have hende – hvorfor, det ved jeg ikke, jeg syntes kun, hun skulle være der. Og så gjorde jeg det og fik fred!

– Nå, men sig mig nu, spurgte dommeren forsigtigt, som om han var bange for svaret, – sig mig nu: hvad hændte for seks år siden, eftersom du netop da begyndte at fatte den beslutning?

Morderen tænkte sig om i nogen tid og svarede så:

– Jeg ved ikke, om der hændte noget særligt i det år.

Pastoren, som hele tiden havde været urolig for, at morderen skulle benytte de udlagte broer til at skyde skylden fra sig,

åndede lettere, da forhøret løb ud i sandet af mangel på spørgsmål; og dommeren, som fandt, at han havde opfyldt alle retfærdighedens krav, da meddomsmandens spørgsmål var blevet fremstillet, greb lejligheden til at erklære retsmødet for sluttet og at dommen ville falde om otte dage.

Om eftermiddagen sad rettens ordinære og adjungerede medlemmer samt meddomsmand Olsen i præstegården og drak kaffe efter middagen. Den sidstnævnte og doktoren sad for sig selv i en krog ved vinduet og samtalede med dæmpet stemme for ikke at høres af de andre.

– Det er dog i alt fald mærkeligt, sagde Olsen og fingrede med det gule fotografi af den myrdede; – det forekommer mig så underligt, når jeg ser dette billede, og mindes det, stiftsfysikus skrev, om hvad han kaldte forbrydertypen: det uforholdsmæssigt lille kranium, skeløjetheden, manglen på symmetri, ørene for store og udstående. Og ved De hvad: jeg kendte det menneske. Ja, Gud forlade mig, nu kommer jeg i tanker om, at hun vævede for min hustru om vinteren, og at hun altid satte garnet med gale farver i væven.

– Hørte hun også dårligt? spurgte doktoren dybt interesseret.

– Ja, om det var det, eller hvad det var, kan jeg ikke sige, men aldrig fik man et svar fra hende, som passede til spørgsmålet.

– Så slår det til, råbte doktoren med hævet stemme, sprang op fra stolen og satte sig igen. Derpå fortsatte han hviskende: – Det var hende, der var forbryderen. Men sig mig, hvad tror De, der er hændet derude på skæret; hvad tror De om sagen?

– Ja, kære doktor, hvilket liv menneskene fører derude i ensomheden, er ikke godt at sige, og sytten års ægteskab på tomandshånd, det går aldrig godt. Ja, jeg kender ting derudefra, jeg ved besked om ting … ja, ja! Man har jo set mennesker, der var i havsnød, æde hinanden, og man har hørt tale om forbrydelser, – som man ikke kan genfortælle – og hvor tilfældigheder og omstændigheder har været bestemmende. Derude på skærene hænder der mangt og meget, som man aldrig får rede på, og hvad der her er hændt, var netop, hvad jeg ønskede at få at vide, uden at det dog lykkedes for mig. Men klar er sagen ikke, det vil jeg gøre min ed på!

– Men hvorfor siger da manden ingenting? spurgte doktoren; – kan De forklare mig det!

– Forklare det kan jeg ikke; men det er nu engang en skik, en folketro, overtro, eller hvad De vil kalde det, at manden aldrig taler ondt om hustruen; men De skulle høre kærlingerne, når de kommer sammen! De skulle blot høre dem, hr. doktor!

– Det vil altså sige, at denne mand på en måde falder som et offer for sin overtro.

– Det skulle kunne siges! Men udryd overtroen, om De kan.

Otte dage derefter dømtes Andreas Ek, for overlagt mord på sin hustru, til fængsel på livstid. Hofretten stadfæstede dommen, og morderen vægrede sig hårdnakket ved at søge nogen formildelse.

Meddomsmanden tilbød at søge at få sagen taget op på ny og føre vidner, men Ek modsatte sig dette aldeles bestemt og truede med at hævne sig, hvis nogen gik hen og blandede sig i hans affærer.

Overtro

Der havde været temmelig fredeligt på øen i lang tid til trods for øboens hang til partikularisme. Ingen slagsmål, knapt nok lidt rapseri, ingen uægte børn uden fader. Kun lidt drukkenskab en gang imellem, lidt skænderi, kiv, misundelse og andre små menneskelige svagheder, som ikke kan undgås, afbrød dydernes ensformighed. Men så kom der en ulykkesfugl i nabogården i skikkelse af en ung bådsmand, og så var det ude med freden. Det var en lang rækel med et lømmelagtigt udseende og med nogle skanker og næver af urovækkende dimensioner for de andre unge karle, som i ham anede en forfærdelig rival på kærlighedens marked. Det var også en pokkers fyr til at slå til skaglerne, i det mindste når han var i land, men der var dem, der påstod, at han ikke var så kry, når han var til søs. Han havde en slem vane med at tage, hvad der lystede ham, uden at spørge om forlov, og sin vilje gjorde han til enegældende lov, hvor han kom hen. Det var den mest uforskammede lømmel, man havde set der på egnen. Han gik uden videre ind i huset og slog sig ned ved bordet, tog næsten maden ud af munden på bonden, tog pigebørnene fra karlene og generede sig ikke for at opslå sit nattekvarter, hvor det passede ham.

Og ganske mærkeligt var det at se, hvorledes alle bøjede sig for ham; ikke fordi han var stærkere end de andre tilsammen, for han var kun en gut på toogtyve år, men fordi han var så uforskammet.

Der eksisterede kun ét æbletræ på hele øen, og det stod nede i Carlssons eng. Det var et vildt æbletræ, som nogen engang

havde moret sig med at pode. I år havde det mod sædvane båret en masse frugt, røde vinteræbler, som Carlsson ville gemme til jul og nytår, og som var genstand for beboernes stille beundring og misundelse.

En søndag morgen i slutningen af august fandt Carlsson træet berøvet alle dets æbler; hvert eneste et var borte, og man så grene og kviste strøede omkring på marken.

– Det har drengene gjort! var den almindelige mening. – Men det er sikkert på Kalles tilskyndelse.

Hvad kunne man gøre ved den sag?

– Ta' og klø ham! rådede bonden.

– Klø? Nej, pokker heller!

Og Kalle gik dér hele søndagen, gjorde kur til pigerne og så fræk ud. Nu og da faldt der vel en skose, men den generede ham ikke, han slog sig tværtimod ned, spiste og drak, som om der ikke var hændet noget som helst, der kunne forstyrre freden.

– Hvorfor kløede I ham ikke, spurgte en herre, som lå på landet derude, og hvis ølkasse Kalle gjorde indbrud i, når han var tør i halsen. Det var fordi han tjente kronen, og kronen var noget uforklarligt helligt. Kronen på toldflaget, denne runde metalhue, symboliserede magt og myndighed, kronen i Kalles blanke knapper var mandarintegnet, der beskyttede mod prygl som stål mod onde ånder. Folket betalte skatten til kronen som til en stor herre, man ikke kunne bedrage uden at være et bundfordærvet menneske, og "kgl. majestæt og kronen" var en del af det højeste væsen, som ingen rigtig kunne definere, som ingen havde set, men hvis tilstedeværelse alle troede på.

Det var derfor, at bådsmanden ikke fik prygl, skønt han havde stjålet æblerne.

Opmuntret ved sit held blev Kalle efterhånden vildere og modigere. Han brød ikke låse op, men han gik gennem tagstole, han stjal ikke penge, for det var farligt, men han skaffede sig ydelser in natura og fortrinsrettigheder.

Hørte man herefter hans råb nede ved sundet, når han om aftenen kom på besøg, så skælvede mennesker og dyr, og når han kom ind på gården, hilstes han som alles naturlige hersker, om end med uvilje, hvilket han lod, som han ikke så. Aftenen forud havde han stjålet en skinke, og de gamle havde slået deres hoveder sammen om, hvad man skulle gøre derved. Melde ham til hans foresatte, ville ingen, for det var både skammeligt og tidsspildende og, hvad der var værre, farligt.

– Kom ham bare ikke for nær, for så sætter han ild på laden! sagde den ældste.

– Nå, så kommer han da i det mindste til at "sidde"! trøstede den anden.

– Ja, men hvad hjælper det os, at han "sidder", derfor bliver laden lige lidt bygget op.

Dette var et sundt ræsonnement, og Kalle gik fri som sædvanlig.

Og så blev der holdt dans i laden; man drak og sloges, så at harmonikaen om morgenen lå i småstykker ude på bakken blandt afrevne pjalter af klædningsstykker. Gårdskarlen, Johansen, var sluppet bogstavelig talt nøgen ud af vilddyrets hænder; denne havde nemlig den vane at rive sin overmandede fjendes klæder i små strimler. Efter kalabalikken havde slynglen foretaget en razzia i gårdens forrådskamre, og til sidst var han gået ind i et af udhusene og havde taget æggene fra forpagterkonens høns, var derpå stukket af ud i hestehaven og

havde drukket æggene som en ravn, så at man dagen efter fandt skallerne ligge i en bunke på skrænten.

Men nu var det imidlertid det ejendommelige med æggene, at det betragtedes som niddingværk af værste slags at "redde" æg fra andres høns, nærmest vistnok fordi de henlå lige så ubevogtede som marken og overlodes med tillid til den almindelige æresfølelse.

Derfor, men vel også fordi konen henregnede æggene til sit særlige erhverv, de var så godt som rede penge, blev hun fuldstændig rasende, da hun fik rede på det puds, der var spillet hende; hun satte himmel og jord i bevægelse, skældte karlfolkene ud for deres fejhed, at de lod sig kujonere af en sådan grønskolling. Og mændene sad formelig og skammede sig på bænkene i stuen, fuldstændig rådløse og magtesløse under den skylle, der styrtede over dem fra kvindens hvæsende læber.

– Og tør I ikke, sagde hun til sidst, så skal jeg hjælpe ham, når han kommer.

Kalle kom, fræk, upudset, blegnæbbet.

– Hvor har du gjort af æggene, dreng! – var den måde, på hvilken madamen begyndte sit forhør, idet hun stillede sig udfordrende foran banditten.

– Æg! Jeg har ikke taget nogen æg! fnisede karlen.

I samme nu knaldede der en ørefigen, som når man slår en opblæst papirspose mellem hænderne, formelig et skud, for den straffende hånd var faldet ind over ørehulningen med en kraft, som om hjerneskallen skulle løftes og øjnene falde ud.

Kalle førte sin højre hånd først til øret, som om han ville føle efter, om det sad der endnu, og derpå hævede han den med

gnistrende øjne i højde med den lille kvindes ansigt for at slå til. Men armen standsede, tøvende midt i bevægelsen, og i næste øjeblik fløj alle mændene op fra bænken, og i et nu lå slynglen på gulvet med næsen i en blodpøl.

– Slår du en kvinde! skreg bonden, ligbleg af forfærdelse ved tanken om en sådan forbrydelse.

– Ser du, din pjalt, at jeg kunne klø dig! brød det nu løs fra madamen, som indbildte sig at være den stærkeste, og med den aftagne trætøffel daskede hun så lystigt løs på den overmandede, som karlene holdt fast i livremmen.

Da afpryglingen var forbi, blev lømlen revet op fra gulvet, og efter en sidste haglbyge af ørefigner, og med en støvlesnude på bagdelen kom han ud ad døren.

Kalle sås aldrig mere på øen, som således nu var befriet for sit vilde dyr.

Han skammede sig over at have fået prygl af en kvinde, som var ham underlegen i kræfter, men han ville dog ikke tilskrive hende anden overlegenhed i bataljen end den, at han ikke måtte slå igen.

– Ellers skulle hun have fået noget andet at se! mente han. Og hvorfor han ikke måtte, det ved selve Fanden ikke!

Efter den dag sov bønderne i lang tid kun med et øje lukket, fordi de ventede at se halmstakken brænde, og madammen gik aldrig alene ud til hønsene om aftenen, når hun skulle samle æg.

Højer overtager selv gården

Nu skulle man få at se, det ville komme i en anden gænge, når Højer overtog gården efter moderens død. Han havde nemlig arbejdet som karl under stedfaderen, og efter sin formening haft en hård tid, men nu, da han selv havde taget tøjlerne, og fået den gamle på aftægt, så skulle han leve et herligt liv.

Vårarbejdet begyndte, og han satte karlene til, hvad der skulle gøres, men selv ville han ligge på edderfugletræk ude i den yderste skærgård og gasse sig.

Men når han kom hjem, så var der ikke bestilt noget; jorden havde været for sur, studene for dårligt vinterfodrede, redskaberne i uorden, og Blomkvist, stedfaderen, havde lagt beslag på harven, som de havde i fællesskab. Det var just ulykken, at de skulle have noget fælles, og værre blev det, når de skulle udrette noget sammen, for så blev der slet intet gjort.

Højer gjorde spektakel, men disse rakkerknægte kunne svare så behændigt på alt, at det ikke hjalp det mindste at give sig i lag med dem.

– Bliv hjemme du, så bliver der bestilt noget, sagde den gamle. – Selv, er den bedste karl.

Men det var netop ikke at være karl, der lokkede Højer mest, og nu fik han alligevel at føle, hvad det vil sige at være både karl og herre på samme tid: tænke for alle og tage fat for alle. Og når stedfaderen satte sig på bagbenene, så blev det først rigtig galt. Skulle Højer have trækstudene om dagen, så skulle stedfaderen også have dem, og da denne var først oppe om morgenen, tog han uden videre dyrene, og så var hele Højers arbejdsplan pokker i vold. Og så gik den gamle og satte ondt blandt folkene

og forledte dem, så at Højer ikke kunne komme nogen veje med dem.

Hen på sommeren, da studenterne kom og lejede sig ind på gården, blev det endnu værre. Så skulle pigerne sidde og drikke punsch den halve nat, og pokker ved, hvad de ellers gjorde for galskaber; men når de bagefter skulle op og malke om morgenen, sov de, og når de stod ved komfuret om dagen, sov de også, så at alt, hvad der skulle gøres, blev dårligt gjort.

Højer gav sig til at tale donners til dem og forbød dem at holde sjov med herrerne; de skulle pænt sove om natten. Men så svarede pigerne (de havde lært det af herrerne, som var meget frisindede om sommeren): at dagen var husbondens, men natten var deres, og de ville gøre, hvad de havde lyst til, når solen var gået ned.

– Det må I også gerne, svarede Højer, men på ét vilkår: at I gør det arbejde, I skal udføre om dagen for maden og lønnen. Kan I svire om natten og arbejde lige godt om dagen, så må I det! Men kan I det ikke, så må I gå!

Det kunne de naturligvis ikke, men mente vedblivende at have ret til at svire om natten, især da det var yderst vanskeligt at kontrollere, hvor meget de arbejdede om dagen.

Højer blev træt af denne strid og foreholdt en dag i stilfærdige ord de lærde herrer det urigtige i at ødelægge befolkningens arbejdskraft.

– Ja, men de tager jo ikke nogen arbejdstid fra Dem, svarede studenterne.

– Men de tager den kraft, jeg kan fordre, eftersom jeg føder dem, svarede Højer; – jeg er ikke tjent med at få dårligt arbejde i stedet for godt, og det gik sandelig ikke for mig, hvis jeg gav

dem simplere kost for det simplere arbejde, for så klager de og ødelægger mit rygte.

Nej, det forstod studenterne ikke; man burde da også være "menneske" mod sine tjenestefolk.

Nu begyndte karlene at arrangere dans om aftenen for at lokke pigerne over på deres side. Og så bar de selve tærskemaskinen ud for at få plads til at danse i loen. Men da bagefter tærskeværket måtte stå ude i regnen, så at maskineriet ødelagdes, blev Højer forbitret og forbød denne evige dansen. Dette var imidlertid det uheldigste, han kunne hitte på, for nu blev karlene aldeles vilde, og der var ingen ende på alt det, de fandt på for at blive fri for at arbejde.

En dag kørte de således tromlen i fuldt firspring over en grøft, så at den gik i stykker. De vidste meget godt, at smeden boede en halv mil borte, og at det tog et døgn at ro dertil og hjem igen, men når de ville have en fridag på søen, så sørgede de altid for, at der gik noget i stykker. De kunne naturligvis ikke gøre for det, og det var ikke let at bevise det modsatte.

Skulle der trækkes vod, så gjaldt det hurtigst muligt at møde frem med brændevin, for ellers gik fiskene ud af kilen. Og naturligvis: karlene kunne ikke gøre for, at fiskene gik udenom. Men blot de fik, selv aldrig så lidt brændevin, så kom fisken.

Det var ligesom forhekset for Højer; nu turde han aldrig mere tage sig en fridag for at gå på jagt, men måtte stadig være hjemme. Og når han så den gamle engang imellem komme hjem med et bundt fugle, så følte han det dobbelt hårdt.

– Jo, jo, nu kan du jo prøve, hvor godt det er, sagde stedfaderen.

– Ja, Gud forlade mig, men jeg tror aldrig, man har det så godt, som mens man tjener! mente Højer.

– Ja, du sagde rigtignok noget andet tidligere, men da vidste du ikke bedre!

Hen på forsommeren giftede Højer sig, og kort efter gjorde stedfaderen det samme. Så fik kvindfolkene snart en strid i stand af den bitreste art, og mændene lå derfor stadig i luven på hinanden. Men stedfaderen, som var den snedigste, gik altid af med sejren.

Skulle Højers pige ud og malke køerne i skoven, lod den gamle hende kalde alle køerne sammen ved folden, hvorved hans pige sparede en halv times tid.

Hun kunne naturligvis ikke gøre ved, at køerne fulgtes ad, og det var rigtig småligt af Højer at lægge mærke til noget sådant.

Højer ville ikke være smålig, og skønt han syntes, at pigerne kunne skiftes til dette arbejde, lod han tingene gå deres skæve gang.

Hadet mod den gamle begyndte imidlertid at vokse, og skønt han jo nok var en lurendrejer, var han dog ikke skyld i alt, hvad der klagedes over. Men for øvrigt i mer end nok. Og på alle områder, hvor der var fællesskab, forstod han at rive til sig, når der var noget at vinde, og skyde af sig, hvor byrden pålå ham.

Til sidst blev Højer led og ked af det hele, da han så, at han havde det endnu dårligere end tidligere, og da den 14. marts kom, havde han i al stilhed fået sig en forpagter.

Nu var det Højers tur til at le. Forpagteren var nemlig en karl med øje på hver finger og som med lethed kunne tumle stedfaderen.

Det varede da heller ikke længe, inden kampen var i fuld gang mellem de to gårdbrugere, så at øen til sidst blev døbt "det lille Helvede". Højer påtog sig først at gøre daglejerarbejde hos forpagteren, hvilket man fandt lidt bagvendt, men det brød bonden sig ikke om; nu arbejdede han ikke mere, end han selv ville, og lod de andre slås. Og det kunne de.

Da forpagteren så, at hans pige alene skulle have arbejdet med at drive alle køerne i folden, sagde han, at det skulle gøres efter tur, men da det ikke hjalp, gav han pigen ordre til at drive de andres køer ud i søen, ud på holmene, eller hvor pokker hun ville.

Det hjalp!

Så blev hegn-spørgsmålet taget op og gav anledning til en uendelig ordkamp. Men forpagteren vidste råd: lukker du ikke, så åbner jeg! Og så åbnede han, hvilket havde til følge, at hans trækstude brød lige igennem den gamles net, der var hængt op til tørre.

Og nu blev der lukket!

Så skulle der lægges bro over grøfterne.

Den gamle ville ikke lægge bro, skønt det kun gjaldt et par stykker træ. Godt, sagde forpagteren, og lavede sig en bro, der kunne tages bort, når han havde benyttet den.

Der var kun en brønd på gården, og ved denne lagde den gamles kvindfolk sig til at holde storvask, skønt det var skik og brug at gå ned til stranden, i hvilken anledning fruentimrerne skændtes en hel eftermiddag, så at de blev helt blå i ansigtet. Under skænderiet stod forpagteren ganske rolig inde i huggehuset og tømrede et låg, som han tildækkede karret med og satte lås for. Og så var den sag afgjort.

Men bagefter gik den gamles kvinder hen og stak forpagterens bedste ko sådan i yveret, at den blev gold.

Hvorpå forpagterens kvindelige personale fik lukket op om natten for den gamles høns, så at ræven kom og gjorde kål på seks stykker.

Det var krig på kniven, og Højer spillede den mindre kønne rolle som angiver og spion. Han havde sluttet venskab med forpagteren og ydede denne alle mulige oplysninger til hjælp ved både angreb og forsvar mod den fælles fjende.

Og nu i høst havde han udtænkt et hovedangreb, som fuldstændig skulle knække stedfaderen. Den gamle havde nemlig yderst lidt eng, og måtte altid tage søfoderet, sivene fra vigen, med i beregning for at skaffe tilstrækkelig føde til sine to køer vinteren over. Men søfoderet var ikke medtaget i forpagtningskontrakten; det var fælles ejendom, hvoraf enhver tog, hvad han behøvede; dog havde man hidtil haft en stiltiende overenskomst om, at sivhøsten skulle foretages af begge parter på samme dag; men da denne klausul ikke fandtes i forpagtningskontrakten, besluttede Højer en dag, da den gamle var taget bort på auktion, at sætte lus i skindpelsen hos forpagteren.

– Tag for dig af retterne, du, ellers tager den anden det alt sammen, sagde Højer til forpagteren, som ikke rigtig ville være med til forretningen. – Tager du ikke først, så gør han det!

Det var en begrundelse, der var uimodsigelig! Og samme morgen, som den gamle var rejst bort, satte forpagteren alle mænd og kvinder til arbejdet. De gik stranden rundt og ragede hvert eneste strå af, som de kunne komme til, så at de, der bagefter ville gøre sig til gode, måtte ud i vandet og dyndet, og

så kunne de endda kun få fat i nogle sivtoppe, som køerne slet ikke ville æde.

Da den gamle kom roende hjem og så vigen ligge som en slået eng, blev han rasende, og da han straks var på det rene med, hvem den virkelige ophavsmand var, kastede han sit had på ham. Hans vrede var så meget heftigere, som det havde været hans egen idé at spille forpagteren det samme puds, og hans hævnplan gik nu ud på at sprænge forbundet mellem Højer og forpagteren og derpå i forening med denne at anfalde stedsønnen.

For at opnå dette begyndte han at påpege små bagveje i kontrakten, som Højer havde holdt åbne for sig for givne tilfældes skyld. Dette ville nu ganske vist ikke have indvirket noget på venskabet mellem de to allierede, hvis ikke forpagteren tidligere havde haft en anelse om, at der tilfaldt Højer forskellige små fordele, som ikke tilkom ham, og som nu, da der blev gjort opmærksom derpå, straks faldt i øjnene. Nu ville ulykken også, at Højer samme dag havde været ude og sat flyndernet på forpagterens bedste grund, noget han ifølge kontrakten kun havde begrænset ret til, idet ordene lød på, at husbehovsfiskeri ikke var gårdens ejer forment, hvor som helst han ville. Nu kommer imidlertid forpagteren og ser grunden optaget af ikke mindre end tredive garn, så at fiskeriet blev fuldstændig umuliggjort for ham, da grundenes antal og givtighed var begrænset.

Dette antændte krudttråden, og da han kom hjem, begyndte det at ulme og sprutte.

– Hør du, Højer, du går og sætter net, så at jeg ikke kan komme til at fiske.

– Nåda, det har jeg vel lov til, mente Højer.

– Nej, at fiske med tredive net, er ikke husbehov; se derfor til, at du kan flytte dig!

– Da ved jeg dog, at der ikke står noget i kontrakten om, hvor mange net jeg må bruge.

– Nå–å! du taler i den tone! Du glemmer nok, at du har tre køer på græs i skoven, skønt du kun har ret til at holde én.

– Å, hvad skulle det vel kunne gøre, når skoven er så stor.

– Ja, ja, vi skal ikke være smålige! Men, vi skal vel huske det en anden gang!

Den næste morgen stod Højer ude i gården, da forpagteren kom til syne og råbte med den mest uskyldige mine:

– Hør, du Højer!

– Javel, her er jeg!

– Jeg behøver nogle spadeskafter, dem kan jeg vel nok tage i skoven?

– Ja såmæn, men tag pænt!

Forpagteren tog så begge karlene med og fældede hele øens lille bestand af asp, hvorpå han lod træerne save og tilhugge råt. Højer hørte jo nok, hvorledes det bragede og drønede bag toften, men gav sig ikke tid til at gå hen og se efter, hvad der gik for sig; dette fik han dog tidsnok rede på, da folkene kom hjem med det ene læs aspetræer efter det andet.

– Nej, men du er da gal, som har hugget alle de aspetræer ned, jeg skulle have til løvtægt for fårene, ømmede Højer sig. – Hvor mange spadeskafter skal der monstro blive af dem?

– Å! Der bliver vel nok til en tre dusin, svarede forpagteren.

– Ja, men jeg bad dig om at hugge pænt!

– Nåda! Er dette her da ikke pænt! Forresten sagde du ikke, hvor mange jeg måtte tage.

Hermed var revanchekrigen i gang fra begge sider; stedfaderen spillede nu Djævelens rolle og pustede til ilden. Han gav forpagteren anvisningen på, hvor han kunne hugge den bedste løvtægt, de bedste stykker tømmer og bord til bådene, lærte ham, hvorledes han bedst kunne presse mosten ud af de rettigheder, kontrakten gav ham, og fortolke loven, så at Højer blev indviklet i sager, han aldrig havde drømt om.

Så begyndte forpagteren på at opdyrke nyt land efter at have overtalt Højer til at deltage i nogle af omkostningerne. En professionel skovhugger blev engageret, og nu gik det løs med hugning og afbrænding. Men da forpagtningskontrakten bestemte, at gårdejeren skulle sørge for det nødvendige fald ved agrene, fandt Højer sig en skønne dag indviklet i store sprængningsarbejder, som kostede kontante penge.

– Det får du tilbage af avlet, drillede stedfaderen.

Forpagterens kontrakt lød imidlertid kun på fem år, og efter alt det vrøvl, han havde haft, ville han ikke blive længere, men forberedte sig på at flytte. Han satte derfor al kraft ind på at udsuge jorden så meget som muligt, studerede kontrakten om natten og pinte Højer efter alle kunstens regler.

Højer blev snart ked af det og tog plads som bådebygger på en naboø for at være fra det hele. Men så blev det mange gange værre, og hver gang han kom hjem, havde hans hustru nye klager at forebringe.

Det næste år kunne forpagteren ikke klare for sig. Opdyrkningen af det nye land havde kostet så meget, og fiskeriet var dårligt. Men i stedet for at bede om henstand,

truede han Højer med at anlægge proces, fordi denne havde lokket ham til at gå ind på vilkår, som han ikke kunne komme igennem med. Men at lade det komme til proces, var det sidste, man ville gøre, for der holdtes kun ting to gange om året derude, og selv om man vandt, fik man dog ingenting, hvor der intet var. Gøre udpantning kunne man heller ikke, hvor intet var at pante, da Højer jo selv var ejer af inventariet og kreaturerne. En udsmidning var heller ikke mulig, for det stred mod kontrakten, og under alle omstændigheder var det bedre at have skyldneren under sine øjne i stedet for at lade ham løbe sin vej og måske aldrig se ham mere.

Forpagteren blev derfor siddende og led ingen nød; derimod kom en hård tid for Højer, som jo havde givet næsten hele sin ejendom fra sig og desuden gjort daglejerarbejde gratis.

– Dette her er da aldeles forbandet, mente Højer, da nøden tvang ham til at beklage sig for stedfaderen. Ikke en eneste glad dag har jeg haft, siden jeg hørte op med at tjene. Dengang havde jeg føden og ingen sorger, men efter at jeg er blevet min egen herre, må jeg gå som karl uden løn, og se på, hvorledes andre spiser mit brød op.

– Ja, ser du, du har ikke rigtig forstand på tingene, du; og dengang du ville snyde din forpagter, lagde du grunden til alt det, der senere er hændet dig.

Dette var nu tildels rigtigt, for Højer var af dem, der er fødte til at tjene; men den der fra først af havde gjort brud på, hvad som ret og billighed fordrer, det var stedfaderen selv, og derved tvang han de andre til at følge den samme vej, forsåvidt de ikke ville gå under, og det ville de ikke.

Værre og værre blev det! For at pine forpagtningsafgiften ud pålagde Højer forpagteren nye byrder, som denne søgte at frigøre sig for. Og snart opdagede man, at han havde svindlet med nydyrkningen, solgt det brænde, der huggedes ved rydningen, og, hvad der var det værste, udpint jorden, da han ikke kunne gøde den. Det havde ingen beregnet, skønt man nok vidste, at besætningen dårligt nok kunne holde den jord, der fandtes i forvejen, i gødningskraft. Forpagteren vedblev imidlertid at gå løs på skoven med, hvad han kaldte nydyrkning, og som bestod i at hugge og hakke og så tage en havrekærv midt mellem træstubbene, der snart atter satte skud og blade som Arons stav. Og samtidig blev køerne golde, trækstudene magredes; gårdens besætning var truet. Alt dette måtte Højer gå og se på uden at kunne røre en finger. Når det kom til skændsmål, svarede altid forpagteren:

– Det står der i kontrakten.

– Ja, men det er ikke meningen, svarede Højer.

– Ja, men det står der, ligesom der ikke stod noget om, at du skulle sætte tredive net, da meningen kun var et halvt dusin. Fals slår sin egen herre på hals. Det er din egen skyld.

Hen imod udløbet af de fem år måtte Højer optage hypoteklån for at købe forpagteren bort og redde sin skov. Forpagteren købte sig derpå en gård i nærheden for sine sparepenge.

Og Højer måtte atter overtage gården og atter begynde kampen med tjenestefolkene, som nu var værre end nogensinde før. Undertiden tænkte Højer på at sælge det hele, men der fandtes ingen andre købere end nogle fattige stakler, som ville betale med obligationer, som han naturligvis ikke kunne vente

nogen rente af. Atter at tage en forpagter agtede han sig vel for, han havde således ikke noget andet valg end lade sig æde levende af tjenestefolkene.

– Ja, ser du, min gut, sagde præsten, som var blevet anmodet om at sige sin mening om sagen, den, der ikke er skabt til herre, bliver det aldrig!

– Ja, men Herre Gud, hvorledes kan da andre få bugt med deres tjenestefolk?

– Det er nu deres hemmelighed; de må vel være skabte til det, ser du!

Og hermed måtte Højer nu trøste sig, om det kunne kaldes en trøst at vide, at man er dømt til en undergang, som man hver dag, hver time ser nærme sig, uden at kunne forhindre den.

Et løfte i havsnød

Vestman på Nedergårdsøen havde faret med en skonnert på Norge og var kommet helt op til Lofoten. Der var han truffet sammen med hvalfangere og havde lært et og andet af den måde, på hvilken de fanger hvaler med harpuner. Da han så kom hjem til sin ø, kom han på tanker om at anvende sin viden på den hjemlige sælhundefangst, som var i stadigt aftagende på grund af bøsseknaldenes skræmmende indflydelse på de bange dyr.

I dette øjemed benyttede han sig af følgende mindre vel overvejede fremgangsmåde, hvis udgang hverken han eller noget andet menneske kunne beregne, og som gav anledning til et eventyr, om hvilket beretningen endnu lever i skærgården.

En forårsaften tog Vestman i en fladbundet pram sammen med en dreng ud til de yderste skær, hvor sælhundene plejede at gå op at bade sig i solen. Til den mærkelige jagt havde han medført en odderhage, som ellers benyttedes til at trække odderen frem af klipperevner, og dette redskab havde han på hvalfangermanér gjort fast i forstavnen til båden på en vinde. Hvorledes han skulle kunne komme de sky dyr nær nok til at kunne benytte denne improviserede harpun, vidste hverken han eller nogen anden, men skal ulykken være, mente hans venner, kan man jo fange fisk i vandtønder. Felttogsplanen var imidlertid lagt således, at drengen skulle gå i land med bøssen, mens Vestman selv skulle snige sig med prammen ind mellem isfladerne og der passe på de flygtende dyr, som næppe kunne komme hurtigt afsted på den skøre drivis, der havde pakket sig sammen ved stranden.

Det var lige før solnedgang, at han fik sat drengen i land; selv gav han sig til at ro med et par uldstrømper viklede om åretollene, for at de ikke skulle knirke, og med en hvid skjorte over klæderne for ikke at ses. Og i læ af stenrøset og pakisen lykkedes det ham at ro ubemærket ind under kysten, til et punkt, hvor et gennembrud viste, at dyrene var gået i land, og hvor de sandsynligvis atter ville komme ud, da der ikke var nogen våge indenfor.

Vestman sad der godt skjult og holdt odderhagen løftet højt i vejret, rede til at hugge til, og det varede så længe, at han frøs om fingrene og begyndte at fundere på, om ikke den gamle måde med lodbøssen var den simpleste. Sælhundene var der, det kunne der ingen tvivl være om, for han havde jo hørt dem gø, men om de netop skulle vælge denne farlige vej for at komme i vandet, det var det store spørgsmål.

Nu hørtes et knald bagved granerne, så peb det i luften og så pladask ud i søen, og så blev der en snøften og en nysen, og så en trasken på isen, ligesom når nøgne mennesker løber om på et stuegulv.

Inden Vestman fik tid til at gøre sig klart, hvor dumt hele arrangementet i virkeligheden havde været, stak et håret hoved ud gennem pakisen, hævede sig i vejret og styrtede ud i vandet; men den medfølgende krop fik i samme øjeblik odderhagen midt i det tykke. I et nu løb linen ud, båden fik et ryk, så at jægeren tumlede ned i agterenden, og så gik det afsted til søs med god fart.

Det kunne man kalde at køre!

Vestman syntes først, at det var nyt og morsomt, og tænkte på, hvilken fortræffelig jagthistorie der kunne laves af det; og

byttet betragtede han allerede som sit. Imidlertid så han holmene danse forbi sig og hans egen hytte forsvinde.

– Farvel så længe, nikkede han til stranden, – kommer straks tilbage!

Det rev og sled i båden, men nogen fare syntes der ikke at være, førend de kom ud blandt de sidste stengrunde og mistede landkending. Der gik der lidt sø, og solen syntes at være gået ned, for der sås kun ligesom en sort rund skive derude.

– Et stykke endnu, så kapper jeg i værste fald, tænkte Vestman.

Og så gik det løs igen. Men nu begyndte prammen at slingre. Søen var stik i stævn, og båden begyndte at tage vand ind.

– Lidt endnu! tænkte Vestman, som ugerne ville give slip på sit sikre bytte og se en så kummerlig ende på en så god begyndelse.

Søen gik højere, og stjernerne tændtes. Endnu kunne han dog se øksen, som lå henne i forstavnen, og som var hans håb, når det blev for galt.

– Gå du bare på, lille ven, du er nok snart træt, kender jeg dig ret! mumlede den forfrosne jæger, som længtes efter at komme til årerne for at blive varm i kroppen.

I det samme følte han sig våd om fødderne, og hørte båden skrabe mod bunden.

Hug af da! kommanderede han sig selv, rejste sig for at tage øksen og kappe, men satte sig øjeblikkelig ned igen; for i samme nu, han forlod sin plads, trak sælhunden bådens forstavn ned.

Efter et par frugtesløse forsøg på at krybe frem i forstavnen indså han det nødvendige i at blive siddende og var på det rene

med, at han var fuldstændig i dyrets vold, afhængig af dets indfald, om han skulle sejles i sænk eller komme hjem.

Nu var det forbi med det morsomme, og et stille alvor sænkede sig over den modfaldne jægers sind. Men for at stramme sig op tog han en åre og stak ud agter over, og bildte sig ind, at han styrede. Det gjorde imidlertid ikke han, men dyret, og det styrede stadig lige ud til søs.

– Kommer jeg fra dette her, så skal jeg Satan annamme …

Sælen gjorde nogle krumspring, hvorved eden blev afbrudt, for åren måtte tages ind og øsekarret tages frem for at få vandet ud af båden.

Da den var lænset, stak han åren ud igen, og så følte han sig straks roligere, ganske som om han virkelig styrede.

Men nu var stjernerne forsvundet, og i stedet for kom der regnstænk blandet med sne, så at Vestman snart ikke kunne se øksen længere, men fandt sig omgivet af en grå tåge på alle sider. Og fremad gik det, stadig fremad, men vinden syntes at vende sig, for nu kom søerne halvt fra siden, og den vendte sig mer og mer.

Nu blev han bange. Og mens han arbejdede med øsekarret, tænkte han på hustru og børn, på hus og hjem og så på evigheden, som han så sikkert nærmede sig; tænkte på, at han ikke havde været i kirke i – ja hvor mange år, det kunne han ikke huske, men det var da ikke siden dengang, koleraen grasserede – og at han ikke havde været til alters – – nu skrabede bagbord bov mod drivisen. Herre Jesus! Jeg stakkels syndige menneske! – Nej, han havde glemt det alt sammen … Fader vor, du som er i Himlen … Ske din vilje, som i Himlen … Nej, heller ikke den! …

Hvor timerne var lange, og så mange! Der behøvedes da sikkert ikke flere for at komme over til Åland med denne vind. Men hvis drivisen kom, så måtte han følge med til Gotland eller ind i den finske havbugt! Men inden den tid ville han være frosset ihjel.

Han krøb ned på bunden af båden for at søge læ mod den kolde blæst, og da han kom til at knæle, så kunne han hele *fader vor,* og det gentog han nok en snes gange; og hver gang han kom til *amen,* skar han med sin lommekniv et hak i rælingen. Og når han hørte sin egen stemme, blev han roligere, for det var ligesom at tale med nogen, eller at nogen talte til ham, og ordene vakte minder om en masse mennesker, der var samlede i kirken, og som han nu så for sig, trøstende, bebrejdende. Der så han Gelingerne, som han var ude med forleden, da de fiskede smedekul fra den strandede brig, hvilket ikke var ganske ret, men dog kunne forsvares; der så han ... Men nu gav det et ryk i linen forover ... Herre Jesus, Guds søn! kommer jeg fra dette her med livet, så lover jeg, så sandt Gud lever, en lysekrone med syv piber af rent sølv – det er hele børnearven – til kirken. Herren velsigne os og bevare os, Herren oplyse sit ansigt over os og være os nådig ...

Gennem tågen ret forud sås et lys: stort, men uklart som en hornlygtes.

– Det er Hangø fyr på Nylandskysten! tænkte Vestman. Ja, jeg kunne vel tro, at vi har hængt i en tolv timer; de var så lange som en uge!

Nu knagede det igen under båden, og så stod den pludselig stille, så at Vestman fløj på næsen ned på bunden; og så blev alt stille.

Hvor langt kunne der vel nu være til fyret, taget sådan på en slump? Halvanden mil! Og nu var det ham ikke muligt at komme hverken frem eller tilbage! Det var værre nu end nogensinde tidligere, for det mindste han rørte sig i båden, krængede den over.

Vestman sad, hvor han sad, og han ventede på, at solen skulle stå op og dagen bryde frem i øst, og han frøs, og han bad til Gud, og han svor de dyreste eder om sølvkronen, som måtte koste to hundrede kroner og være af prøvesølv, og den skulle have syv piber med kruseduller på manchetterne, og den skulle hænge i en snor med kugler på, og når kirkefolkene så den, skulle de sige: Se, det er Erik Vestman i Nedergårdens havsnødsløfte, da Herren så nådeligen hjalp ham ud af hans svare nød, anno attenhundredenioghalvtreds! Gud hjalp ham så nådeligen! gentog han den ene gang efter den anden, så at han til sidst troede på det, og i overvældende taknemmelighed for den nåderige hjælp opramsede han begyndelsen af salmen: "Lov og pris og tak ske dig o fader kære!" Gud havde hjulpet ham, det var aldeles sikkert, eftersom sølvkronen hang der, og folket sagde ... skulle sige, de havde jo ikke sagt det endnu ... Så, nu slukkes fyret ... Herre Jesus! som gik på vandet og bød bølgerne lægge sig! – Nu lagde de sig, nej, de havde allerede lagt sig for en god stund siden, for det var blikstille, og det var underligt, for her lå dog hele søen på og havde været i voldsom bevægelse for ganske nylig: i går aftes, eftersom det var morgen snart, og det måtte lide ad morgenstunden, når han kunne fryse så rent forbandet om fødderne og være så sulten, at han måtte have varm kaffe straks, når lodsbåden kom ud, hvilket den jo måtte gøre, eftersom der skulle komme fartøjer ved solopgang, der

havde ligget og krydset ude på flakket. Men hvorfor F… … i alverden havde de slukket fyret netop nu; det var måske dag, skønt det ikke kunne ses for tågen, ja, det var sikkert nok, hvis ikke den russiske regering havde et andet reglement for sine fyrtårne; men jo vist havde den, nu mindedes han det som en drøm, og at russerne havde en almanak med tidsregning efter gammel stil, se der havde vi hemmeligheden: den gamle stil er tretten dage før eller efter vor, hvilken af delene det er, kan være ligemeget, for tidsforskel måtte der være, og det var der jo også, da de finske dampskibe altid ankom en time senere, end der var telegraferet, og derfor var det også, at man havde slukket fyret en time før solopgang, som altså ville komme om en time. Og nu forstod han, hvorfor han frøs så forskrækkeligt; det gør nemlig alle, der har haft koldfeber, når solen er ved at stå op; men sælhunden, dyret, holdt sig så stille, det sled ikke længere i spillet, måske havde den slidt sig løs og var gået sin vej! Man måtte i alt fald se efter, for at sidde her til ingen nytte, det skulle da Fanden …

Vestman stirrede forud og så noget mørkt, takket, der lignede en hel masse skibsrigninger, stige frem af tågen.

– Kors i Herrens navn! hvis det er den russiske flåde, så antager de mig for smugler og skyder mig eller sender mig til Sibirien. Og sådan en masse! Gud bevare os, det er formelig en skov.

Han rejste sig for at strække benene. Båden vrikkede nu blot lidt til siderne, men stak ikke længere stævnen under. Han skrævede forsigtigt over tofterne hen til forenden, så linen spændt som en telegraftråd, steg ud af båden, så fodspor, slog

hælen mod en sten … han var på landjorden! Og der var granskov!

– Er det dig, fa'r? peb en kendt stemme bag ved en enebærbusk.

– Ludde! Hvad pokker, er du her!

– Jeg kunne ikke forstå, hvor du var blevet af, fa'r!

Vestman gned øjnene:

– Hør du, ved du, hvad klokken er?

– Den går til otte; du har været borte næsten en hel time! Men så har du jo også fået kræet med dig!

Oppe på stranden lå dyret med odderhagen i ryggen, død af forblødning efter at have gjort en tur til søs, hvor den vendte om, fordi søgangen generede den.

Og endnu den dag i dag fortælles eventyret som det vidunderligste, der er hændt i hele skærgården, næst efter sagaen om søslangen; og de, der ikke vil tro på sandheden, kan gå hen i Nedergårdskirke og se den lille lysekrone, som hænger der under orgelpulpituret til evindeligt minde om kronelodsen Vestmans nåderige redning ud af en højst usædvanlig havsnød, da han med døden for øje lovede Herren at skænke denne tinkrone til den kristne menigheds glæde og husvalelse.

Da skrædderens skulle have dans

Når man en smuk sommerdag kommer ude fra havbrynet og holder ned mod Byttafjorden, forbi Gåsskär og Skoborad, kan man, når man ligger for bagbords halse, se en højtliggende ø foran for tværs i læ. Den er egentlig ikke mærkeligere end nogen af de andre øer deromkring, den er kun højere og synes at bestå af en eneste nøgen gnejs-klint, som er revnet tværs igennem. Går man i land på øens nordlige side, vil man snart komme ind i et ellekrat, og fortsætter man videre ind i kløften, går vejen over et med tæt kort græs bevokset engtæppe, der ligesom er udbredt til tørring imellem de fugtige klippevægge. Holder man sig på dette grønne dække, ser man det fortsætte fremad, kantet ved bjergsiderne med hasselbuske, der skjuler indgange til huler og smågrotter; følger man derimod vejen i sydlig retning, kommer man snart ind under skyggefulde graner, som afløses af birk, røn og ask; og så støder man pludselig på klippevæggen. Vejen snævrer sig sammen til en smal gangsti, som fører lige op i højden, bugtende sig som en tårntrappe. Efter at have gået opad en stund, må man atter nedad i en kløft, hvor den smukke benved med dens prægtige grønne løv og strålende røde bær har søgt læ for vinden; og så går det opad igen, stadig opad, indtil man står på den nøgne klint, hvor fortørrede geddeben røber en fiskeørns nærhed, mens omkringstrøede andefjer og forvitrede skeletter angiver pladsen, hvor høge, falke og måske også havørne holder deres gilder i fred og ro, mens de holder øje med jagtrevieret, som nu strækker sig i en uendelighed ind over den indre skærgårds blånende fjordarme, og udad mod havbrynet til fyrene og det

evige cirkelsegment. Men går man nogle skridt fremad på klinten i sydlig retning og titter ned under, hvor man står, så glemmer man hovedpandestedet deroppe og ser et kønt lille maleri, som man ikke havde ventet herude. Beskyttet af fjeldvæggene mod alle kolde vinde, lige fra nordvest til sydøst, ligger der en græsplæne så grøn som rug, der lige er kommet op; og dernede går en rød ko og græsser under de hvidstammede birke. Græsplænen strækker sig hen til et gråt hus, som er omgivet af en lille have, og lige ned til vandet, hvor havnen findes med bådebro, vareskur, hyttefad og fiskenet.

Det er skrædderens!

Kravler man så ned ad bjerget og forlader klinten, hvor der blæste en kold vind, vil man snart mærke, hvorledes solen steger den stillestående luft, mærke, hvorledes klimaet forandrer sig og vegetationen ligeledes. Men man kommer næsten til at tro på underværker, når man ser rønnen bære astrakaner på én gren og gråpærer på en anden; og når man ser pigeoner på tornebuske, tror man sig forsat til en fortryllet ø, hvor man i næste øjeblik vil kunne få præsenteret figen på tidsler. Går man over grønsværet og nærmer sig hytten, får man, når man har held med sig, selve troldmanden at se gennem det åbne vindue, hvor en irisk viser sit blodrøde bryst mellem salatblade i et ståltrådsbur. På et slagbord bag ved irisken sidder han nemlig med korslagte ben og syr lange sting på et stykke ternet bomuldstøj, som skjuler hele den nederste halvdel af hans krop og kun lader den øverste del synlig, og der er ikke meget at se; for mave er der ikke noget af og den lille mand synes at have løftet brystkassen af sig og have sat den direkte ned på bordpladen, og på brystet ligger hovedet uden

nogen synderlig hals. Dette er skrædderen selv, som en hårdhåndet natur har krummet sammen til en eneste stor pukkel, af hvilken grund forældrene havde sat ham til dette stillesiddende håndværk.

Naturen, som har givet ham al anledning til misfornøjelse, har han ikke forsømt at give en skarp tilrettevisning ved at lægge sig til et godt humør og udvikle sig til en spasmager, stadig fuld af historier og viser. Og ligesom for at vise naturen, hvorledes den skulle have båret sig ad, har han kastet sin kærlighed på naturforskønnelse. Det er derfor også ham, som har anlagt haven, og som, langtfra tilfredsstillet med at forædle de gamle, søde æbler og den grønne madfrugt i haven, har givet sig til at pode ædelfrugt i de vilde træer, så at den sure røn nu bærer hvide astrakanæbler og den beske hagetorn stråler med pigeonens rød- og hvidkindede barneansigt. Og i følelsen af, at hans egen dårlige art ikke skal forplante sig her i verden, planter han træer på marken, og når han kommer til en bondegård for at sy, fører han nogle frø med sig i vestelommen, som han i smug stopper i jorden, eller, når årstiden er dertil, nogle podekviste, som han sætter mellem barken og træet. Og hans frø gror og hans podninger vokser ud, og når ingen længere bærer hans navn, så vil det i lang tid omtales, når andres børnebørn sidder under farfars æbletræ og hører historien om, hvorledes dette skønne vidunder kom hid på den nøgne skrænt, og det længe efter, at skrædderens frakker og bukser er blevet til lappetæpper eller filtsko.

Nu, i marts måned, havde han været henne at sy hos gartneren på Sandemar, havde set vidundere i drivhusene og hørt tale om en slags runde, gule agurker, som man fik en krone

for stykket af på Dalarö hotel. Og så havde han fået nogle kerner med sig hjem, havde fyldt en garnkasse med jord, lagt dem deri og stillet den hen i vinduet. Efter en fjorten dages forløb så han noget, der lignede en hvid fingerkno, pege op af mulden og snart efter brede sig ud som et par vinger tæt hen ad jorden. Så kom aprilsolen, og så kom der fart i dem, en grøn kartebolle pressede sig frem, rullede sig ud og begyndte at krybe. Så knipsede han det tredje blad, således som gartneren havde lært ham, hvorpå de skød sideskud, som han knipsede af på samme måde, så at det blev på høje tid at sætte dem i mistbænk ved maj måneds udgang. Men det var ikke noget let arbejde at få varmt nok under dem, og der gik en hel dag med til at hente en kasse staldgødning fra Dalarö. Så lavede han da en drivbænk langs med klippevæggen, hvor solen brændte på, indrammede den med bræddestumper, men kneben og smal blev den, og for at gøre den nogenlunde stor, måtte skrædderen gribe til allehånde midler. Høaffald, opfejning og halm måtte han tage til hjælp, og til sidst var bænken da som den kunne, men ikke som den skulle være. I den satte han så planterne med rodjorden ved, lagde sine forsatsvinduer på, og så gik det løs med drivningen. Frostnætterne udeblev ikke, og så blev der tækket med tæppestumper og granris. I fjorten dage voksede det så småt i bænken, men ved midsommertide tog det så pludselig af, standsede helt og holdent. Staldgødningen var udbrændt, og han havde ikke tid til at skaffe mere. Så kom den stærke varme i juli, og nu skød planterne igen og bar blomster, først tynde hanblomster, så buttede hunblomster med en lille grøn ært i bunden. Han luftede og han pillede, skyggede, når solen brændte, og lukkede, når gråvejret kom. Blev det så regn en

fjortendagstid, så stod hele maskineriet stille. Nu vandede han med varmt vand og dækkede til rundtom med halm og strøelse, og da august måned kom med hundedagsvarmen, så at fjeldvæggen blev som en bagerovn, så gik det så småt igen, ærterne svulmede op, blev så store som gåseæg, furede og lodne. Han havde nu otte stykker, så store som knyttede næver, og de begyndte allerede at dufte svagt, hvorfor han lagde teglsten under dem. Det var et helt eventyr med de meloner, og hvis solen blot holdt sig fremme, skulle han nok have dem færdige om en uge.

Derfor sad han nu på sit bord og holdt udkig med drivbænken, som om han holdt vagt over solstrålerne henne på fjeldvæggen, og han var i svært godt humør, for vinden var sydlig, og det havde ikke regnet på Syvsoverdagen.

– Hør du, Anna! råbte han med sin kighostestemme til søsteren, som stod i køkkenet og rensede flynder.

– Nå, Gustaf! svarede Anna, uden at forlade sit arbejde.

– Jo, ser du, jeg har tænkt på, at vi skal have den dans nu på lørdag, inden folk skal i lag med sildefisket, hvad siger du om det?

Der blev først lidt stille, så at man kunne høre fluernes dans omkring løvdusken, der hang ned fra loftet, og fiskeknivens raspen i flynderskindet.

– Har du råd til det, du? var Annas svar i spørgeform.

– Jo, vist så, og forresten må du vide, at når man har en forretning som min, må man se sine kunder engang imellem. Nå, og hvad så det angår at have råd, så er jeg da ikke så bar. Jeg kan mindst gøre regning på et par tønder æbler …

– De skal jo være til at købe vinterfoder for …

– Nå, og så har jeg – her slog det klik for skrædderen, som om det kom forkert i halsen – så har jeg jo mine meloner.

– Pyt! Lad os først se dine meloner!

– Se! Kan du ikke se dem derude! Om tre dage er de færdige, og så er det så godt som otte kroner; det er brændevinen!

– Vent da i det mindste, indtil melonerne bliver færdige.

– Ja, men det kan jeg nu ikke, for så kommer sildetiden, og så er det for sent.

Anna svarede ikke længere, for hun holdt slet ikke af hele gildehistorien, både fordi hun syntes, der var alt for meget arbejde forbundet med sådan at sætte huset på den anden ende, og fordi hun vidste, at Gustav ville drikke sig fuld.

Men det var nu engang skrædderens svage side én gang om året at ville se folk, særlig egnens unge piger hos sig. Skønt han ikke kunne danse, da han foruden sine øvrige skrøbeligheder også var halt, så at han gik på krykker, havde han en ganske særlig fornøjelse af at se ungdommen more sig og var altid med under dansen, hvor han hoppede omkring og klappede pigebørnene med sin lange magre hånd, og, da han, uagtet han kun var toogtredive år gammel, blev betragtet som en gammel "farbror.", havde han lov til at tage sig små friheder, som ingen regnede så nøje. Når han nu kom frem med et forslag for søsteren, som boede ude hos ham og førte hans husholdning, så var det ikke et flygtigt øjebliks påhit, men en længe overvejet idé, som han ville sætte igennem.

Søsteren, som var fem år ældre end han, havde nok magten i huset, men når det gjaldt noget rigtigt, så var skrædderen selvklog som bare pokker, og selv om der skulle skændes om sagen i otte dage, så satte han den dog igennem.

Uden derfor at afvente yderligere rådslagninger, satte han sig den næste morgen i en båd og sejlede omkring for at byde til fest, hvorefter han satte kursen til Dalarö for at købe brændevin og tyndtøl. Fuld var han, da han kom hjem, men det skete dog inden solnedgang, og han slog ikke en eneste rude i stykker, da han krybende henad jorden lagde vinduerne over mistbænken. Og da det truede med at blive koldt, og han nu var dobbelt bange for sin skat, som skulle betale kalaset, nøjedes han ikke med at lægge matten over, men hentede endog sit sengetæppe og lagde oven på det hele.

Dagen derefter rustede Anna og Gustav sig til dansen. Først blev slagbordet slået sammen og sat ud i gården; derpå blev der gjort rent og skuret og pyntet med løv. Og da det led hen på eftermiddagen, gjorde de to søskende toilette, hvorpå pigerne fra Mörtöen arriverede for at hjælpe til med kaffekogningen.

Så hen imod aften, ved femtiden, kom de fremmede. Båd efter båd luvede op og lod sejlet falde ved indløbet til havnen, roede så op til broen, hvor skrædderen stod og modtog sine gæster, tog dem i hånden og sagde en morsomhed til enhver, han hjalp i land, klappede pigebørnene på kinden og fik dem til at rødme.

Efter at kaffen var drukket ude i gården, førte værten gæsterne ud i haven, som de skulle beskue og beundre. Tøsene fik sig et æble, som skrædderen selv skulle putte i lommen på dem, og til mændene stak han en podekvist eller et frøhus, som de skulle have med sig hjem, og så skulle de se på løvegab og fløjlsblomster, asters og dahlier, der voksede i store masser langs med urtebedene. Pigerne skulle naturligvis nappe i lavendler og rosmarin for at komme til at lugte godt, og

skrædderen fik selv lov til at stikke dem en duftende stilk i kjolelivet. Men de unge karle kunne ikke holde fingrene fra frugten, men ville stikke æbler til sig, hvorfor gartneren fandt det hensigtsmæssigere at ryste noget af den umodne frugt ned til dem, i stedet for at risikere, at de plyndrede hans unge træer, som bar for første gang. Til sidst beskuedes underværket: Melonbænken.

– Om tre dage er det otte kroner i rene penge! skvadronerede skrædderen. – Lugt til dem, gutter! Eh? Nu tar vi os en dram på det!

Så gik man ind i huset og begyndte dansen med et par store snapse til harmonikaens orgeltoner. Skrædderen sås hoppe omkring mellem parrene som en skade og opmuntre til drikning og dans. Snart var han henne ved ildstedet og jog nogle siddende par op, snart var han ved bordet og fik de gamle til at drikke.

– Ikke så hurtig, du, natten er lang, og man ved ikke. Hvad der kan hænde! svarede de gamle.

Men skrædderen var "i taget." Gårsdagens rus gik igen, krykkerne begyndte at vakle og den lille mand at se vingeskudt ud. Han stødte imod dørstolperne, puffede til de dansende og fik albuestød i brystet, blev så ilde til mode og satte sig i en krog, rullede med øjnene, som om han så jorden gå rundt, og sank til sidst sammen med krykkerne korslagte foran sig som en lirekassebuk.

Solen strålede endnu på himlen, da værten ved en pludselig indskydelse entrede op ad trappen til loftet, hvor høet lå. Her syntes med et gårsdagens træthed at overfalde krøblingen, så at han tabte bevidstheden og druknede i et hav af vellugt fra det

tørre blomsterhø, mens en hel buket solstråler lå over ansigtet. Da han halvvågnede af denne tilstand lød det for hans øre, som om han lå i et mølleværk. Huset rystede og knagede, og bastonerne i harmonikaen hørtes som et orgel, når man står ude på kirkebakken. Men det var mørkt nu, og så mistede han atter hørsel og syn, han troede at han besvimede.

– Her er jeg! hørte han sig derefter svare i søvne på et så højrøstet råb efter skrædderen, at han vågnede efter at have sovet et ubestemmeligt tidsrum, som kunne have varet et år eller en halv time, og så blev der atter sort og stille.

Den næste gang, han følte noget, gjorde det forskrækkelig ondt i hovedet på ham, og bag ved en bjælke hviskede nogen, som havde jernbeslåede støvler på.

Derpå drømte han, at han var mel og sigtedes i en mølle, hvor et tandhjul rystede sigtemelet så det gjorde ondt, og møllerkarlene skreg, mens orglet spillede inde i kirken, og undertiden regnede det uden for ved hushjørnerne, og så raslede det blandt træer og buske, knasede det blandt ris og knitrede det på jorden. Og skrædderen lå og led, led i hovedet, hvor han havde fornemmelsen af at have glemt noget, han burde have husket, noget vigtigt og presserende, som han ikke kunne komme på. Så slog han det hen og så følte han sig en stakket stund bedre, men så kom det igen, og så frøs han på kroppen, men var fuldstændig hed i hovedet.

Det var nu blevet stille nede i møllen, og da han slog øjnene op mod loftet, så han lysegrå snore med små stjerner, som det gjorde ondt i øjnene at se på; hanen galede, og mågerne skreg nogetsteds oppe i luften. Han vågnede.

Det var morgen, han havde været fuld og – han havde glemt at dække over melonerne. Han kom op som en pil, kravlede ned ad trappen og så ødelæggelsens vederstyggelighed i køkkenet og sprang ud i haven, tog tre alen lange spring mellem stokkene, følte, at det var bidende koldt, så noget hvidt på jorden, som knasede under fødderne, og så – der lå de, døde. Stilkene var snoede som reb, bladene slatne som klædelapper, grå, livløse, og frugtstilkene så ud, som om de havde været brændt. I et eneste smerteligt øjeblik fo'r fire måneders arbejde forbi den berusedes øje: Dalarö-turen på tre mil efter staldgødning, drivbænkens bygning, udplantningen, vandingen og overdækningen om natten, alt dette arbejde, al den puslen, alt ødelagt i en frostnat!

Skrædderen slog benene op under sig og satte sig på drivbænken. Barhovedet, med pandehåret ned i de blodsprængte øjne lod han hovedet synke ned mod brystet og brast i gråd; om det var af brændevin eller sorg eller af begge dele, vidste Anna, som nu kom til stede, ikke.

– Du er kommet godt op at danse, du! sagde hun.

– Jeg skal aldrig drikke mig fuld mere! snøftede Gustav. – Aldrig – drikke – mere!

– Sådan siger du hver gang, du har været fuld, men hold ord engang.

Anna plukkede høstrå ud af håret på broderen, mens tårerne vedblev at rinde ned ad hans kinder, der var furede af at have ligget på høet.

– Og så skulle du se, hvorledes de har båret sig ad i din have!

Skrædderen fo'r op, som om han havde hørt en gedehams, og hoppede over til haven.

– Nå, Gud sig forbarme!

Det var alt, hvad han kunne få frem, da han så sit unge rosenflor afplukket og næste års frugtsporer afbrækkede.

– Kors i Herrens navn! Sådanne forbandede asner! Og har man set magen, her har han brækket sig i stikkelsbærbusken! Nej, sådan et bæst!

– Kom med ind i køkkenet, så skal du se, hvor de har spyet som katte! Ja, morsomt har du haft det for dine penge.

Skrædderen stod og stirrede på stikkelsbærbusken, som om han søgte nøglen til en gåde, og et smil trak op, modstræbende til at begynde med, men snart oplysende hele det tårefyldte, grimme ansigt, og med hånden på knæet brød han ud i en tilfredsstillet hævngerrigheds fornøjede latter:

– Tror du, de har haft forstand til at skrælle agurkerne!

Latteren døde hen, og et nyt anfald af raseri satte den lille slatne skikkelse i springende bevægelse hen imod bedene på den anden side af gangen.

– Gud forlade mig mine synder, har de ikke ligget og lavet seng i ærtebedet! Se bare, se bare! Men det er dog for galt!

Anna tog broderens arm og førte ham ind i huset. Her så det forskrækkeligt ud: gulvet oprevet af de dansendes fodtøj, tilsmudset med skråtobak, pibeaske og svovlstikker; rundt om i vindueskarmene stod tømte glas og på ildstedet lå de to ankere, der havde indeholdt brændevin og tyndtøl.

Skrædderen kastede et blik på elendigheden, rystede på hovedet og løftede på brændevinsankeret.

– Ikke en dråbe tilbage? Anna!

– Nej, og det er godt det samme! Men nu, Gustav, må du hænge i og sy i otte dage, for at få det ind, de andre har drukket

op i nat.

– Ja, jeg må vel det! Men tror du ikke, at de i alt fald har moret sig? spurgte skrædderen med et sidste håb om at få nogen valuta for sine penge.

– Jo vist morede de sig, svarede Anna, men du, som ikke fik noget med?

– Giv mig en dram, Anna, for jeg ved jo dog, at du har sat noget til side i skabet, og så taler vi ikke mere om den sag.

Efter at skrædderen havde fået sig en opstrammer, gik han ned til broen og vaskede sig. Og en time senere sad han på bordet og syede, mens irisken fløjtede for ham.

Og mens tømmermændene værkede og de bitre tanker kom og gik, måtte han af og til afbryde arbejdet og spørge Anna:

– Tror du ikke, et de i alt fald har haft det morsomt?

Og da Anna havde svaret ja for tredje gang, afsluttede skrædderen sine trøstegrunde for sig selv:

– Nå, så var det i alt fald morsomt!

Krydsskipperen

Han for med sin jagt ligesom den flyvende hollænder, uden nogensinde at komme i ro; han for mellem Furusund og Landsort, mellem Landsort og Furusund, og således havde han faret i femten år og skulle vedblive at fare, indtil han ikke længere kunne holde fast i et storskøde, og sønnen var blevet gammel nok til at overtage farten. Hans fader havde sejlet i tredive år, men det var i den gode tid, da beskyttelsestold opfostrede smuglere, og den gamle havde gjort sit sidste kup i Stockholms skærgård, en forretning, som på én gang indbragte ham ti tusind rigsdaler, hvorfor han købte sig en gård og slog sig til ro.

Dette eventyr levede som en saga og havde lokket sønnen ind på den ellers temmelig ensformige bane at sejle, sejle uden mål, sejle frem og tilbage, følgende vindens styrke og retning, liggende stille, når det ikke blæste, og brasende på, bugtende sig fremad, når der kom vind, ligemeget hvorhen, blot han holdt sig indenfor distriktets grænser og indfandt sig på Dalarö toldkammer den sidste i hver måned for at få sin løn.

Og man så ham da også over alt, og når man mindst ventede ham. Var fiskerne ude med deres garn, og det var godt vejr, kunne de pludselig se krydsskipperens stormklyver stikke frem bag en odde som en uhyre næse, der snusede efter beslaglæggelser; gik man i land, kunne man se den øllebrødsfarvede mast titte op over grantoppene eller den rundgattede agterdel forsvinde blandt ellebuskene; gik pigerne på øen ud for at malke og så et tretunget flag med et kronet T på gaffelen skyde frem bag en kulle, så vidste de, at det var

krydsskipperen; og gik de gamle en morgen tidlig ned til hyttefadet, så kunne jagten ligge der med røgen dampende ud af kahytsskorstenen, og så vidste de, at der vankede noget. For i samme øjeblik, søstøvlerne hørtes skrabe mod strandens stene, stak toldskipperens vejrbidte ansigt op af kahytslugen, og efter nogle indledende bemærkninger om vejr og vind anmodedes de tilstedekomne om at komme ombord, hvor de snart sad bænkede på begge sider af kommodeklappen med en dram foran sig.

De første fem år havde krydsskipperen besejlet sit distrikt henrykt og fuld af forhåbninger om, at de temmelig høje toldsatser ville lokke nogle foretagsomme sjæle til at entrere på smuglerforretningen, men så kom den velsignede frihandel med finansminister Gripenstedt, og så blev det dårlige tider.

– Hvorfor smugler I ikke, I sataner! hørtes krydsskipperen bebrejde fiskerne nede i kahytten ved klappen.

– Det betaler sig ikke!

– Betaler det sig ikke!

Og så kom krydsskipperen frem med toldtaksten og læste højt for sine andægtige tilhørere. Men det var virkelig ikke nogen lokkende forretning, for den højeste sats var på vanille med tresindstyve øre på pundet, og forbruget af denne artikel var meget for lille.

Henrykkelsen lagde sig det sjette år, men håbet levede endnu; dog måtte dette nu og da varmes op med en dram, som snart blev til flere. Og når han så gik til søs og stak frem mellem de sidste grunde, som han for øvrigt kendte på sine fingre, så han i ånden franske skonnerter komme med guldure, engelske brigger med duftende vanille, hollandske kuffer med

muskatnød og kardemomme og russiske skonnerter med karavane-the. Men når han så gik ud for at praje det indbildte lykkeskib og havde tvunget det til at hejse flag, opløste drømmene sig i en norsk bark, der kom med stenkul fra England.

Værre var det, at drømmen om ti tusind kroner i en klippekløft efterhånden antog de faste former af en virkelig indtægtsforøgelse, som før eller senere ville komme, og det så sikkert, at krydsskipperen begyndte at tage forskud på den. Og ligesom opiumsspiseren måtte han holde rusen vedlige, for at den fatale virkelighed ikke skulle slå ham til jorden. Men rusen kostede penge, og så blev der gæld. Gælden fremkaldte ubehagelige fornemmelser, og disse måtte jages bort med en ny rus, som skabte en efterrus med utilpashed, og som måtte kureres for ikke at forvandles til mismod, og så blev han dranker.

Snart ophørte imidlertid brændevinen at fremtrylle de skønne syner og med dem håbet om de ti tusind kroner.

Så gik han hen og giftede sig og fik børn, og nu gjaldt det at skaffe mad, hvorfor han kastede hele sin digten og tragten på jagt og fiskeri, og alle tanker om den store konfiskation udviskedes. Sætte et net her, hugge sig en fugl dér, det var nu hele hans livs mål, og distriktet blev forvandlet til lige så mange fiskesteder og jagtpladser, som det tidligere havde været indbildte gemmesteder for smuglere. Hver udliggergård blev en station, hvor han tog en dram og bød på en, og han havde altid nys om, når høstgildet skulle holdes; og når en båd skulle løbe af stablen, vidste han det længe forud. Velkommen var han, hvor han kom, dels fordi han havde blanke knapper i

frakken og guldkant på kasketten, dels fordi han bragte nyt, udrettede små ærinder og var så udmærket til at bringe hilsner og lignende. God besked kunne han dog også give, vidste før nogen anden, når edderfugletrækket begyndte, når silden var i anmarch, og når fyrene skulle slukkes; han var kyndig i mange forskellige ting, kunne hjælpe til ved forretninger og opsættelse af kontrakter, kunne lægge den sidste hånd på en båd under bygning, kunne skære et sejl til og ombore en bøssepibe; og så kunne han også spille violin, så at han altid var velkommen, hvor ungdommen var samlet og ville danse.

Hans liv blev derfor efterhånden til en lang festrejse, og mindst morsomt havde han det i de få timer, han måtte være hjemme. Der fik han kun knubbede ord, og dér ville man have penge, som altid manglede, skønt han gav dem næsten hele sin løn. Og selv om han også drak en femten kroner op om måneden, beregnet efter en halv pot om dagen, så holdt han sig derimod selv med føden og bragte ofte mangt et lispund fisk og mangt et knippe fugle hjem.

Så kom de mørke dage. Det kneb med venskabet, når gælden ikke betaltes, og fra kulde var der ikke langt til vrede ord. Og så blev der en station mindre. Men eftersom naboerne i reglen stod på en spændt fod med hinanden, levede krydsskipperen en tidlang på alliancer med uvennens uvenner; da disse imidlertid engang kom sammen og sluttede fred, faldt det dobbelte fjendskab på ophavsmanden.

Og nu måtte han styre sin ensformige kurs uden at tage i land. Satte han engang imellem fiskegarn i en vig, straks kom ejeren og jog ham bort, skød han en fugl inden for holmene, blev han kaldt vildttyv.

I sin ensomhed slog han sig sammen med sine to matroser, men så var det også straks forbi med disciplinen og respekten, og det blev meldt til hans foresatte, at han drak med sine folk. Han lånte også penge af dem, og da betalingen udeblev, viste de sig rå imod ham, adlød ikke hans kommando og fik ham til sidst så fuldstændig i deres magt, at de sejlede deres egne veje, hvorhen de ville, og krydsskipperen fulgte kun med.

Undertiden, når han lå for længe stille, kom kontrolløren og jog ham ud.

– Sejl så!

– Hvorhen?

– Hvor fa'n De vil, når der blot sejles!

Så måtte han gøre sig klar og sejle uden mål, uden håb om at komme i havn.

Da han en dag, efter at have sejlet i ti år, kom til Sandhamn, fik han et telegram om, at hans hustru var dødssyg, og at han måtte komme hjem. Men vinden var kontrær, og der var langt til Landsort, så at han var enkemand, da han efter et døgns krydsning kom hjem.

Han havde ganske vist ikke haft megen glæde af ægteskabet, da han kun kom hjem to gange om måneden, men det var dog et hjem, hvor han kunne føle fast grund under fødderne, og hvor han kunne sidde foran kaminen og spise et måltid ordentlig tillavet mad.

Efter begravelsen blev der udpantning, og hver pind blev slæbt bort til auktionen.

Nu havde han da ikke en plet mere i land, som han kunne kalde sit hjem; han boede nu på toldjagten hele året rundt. Og

skibet begyndte nu efterhånden at lide under tidens, vindens og vandets påvirkning og fik et mørkt, medtaget udseende.

Storsejlet var lappet, masten var brunmalet og kahytten smudsiggul som sengene på hospitalet. Før havde hustruen sat hvide gardiner for kahytsvinduerne, men det var forbi nu, og de nøgne mørke huller stirrede en i møde. Taklingen og det stående gods havde lidt under vejrliget, og skroget var tungt og sejlede dårligt.

Der er fuldstændig tyst og stille ombord, efter at krydsskipperen har ophørt med at tale med matroserne, undtagen når der manøvreres; og når en lystyacht en smuk sommerdag kommer uden for den indre skærgård, og de syngende og leende passagerer, som er herude for første gang, ser den sorte rigning på det klodsede skrog, som synes at krybe frem af alderdomstræthed, så spørger de gerne, hvad det er for en ligkiste.

– Det er den flyvende hollænder! svarer den unge grosserer, som står til rors i sin blåstribede engelske jersey.

Og når spøgelsesskibet glider forbi, nu altid forbi, et lille rødt hus med hvide vinduer, overskyggede af nogle æbletræer, på en af småøerne, og den tavse skipper ser en majstang og unge mennesker, der danser, så lader han straks hejse topsejlet og sætte stormklyveren og lægger så ud til søs, hvor han kun ser luft og vand. Og efter at have sat en matros til rors, tager han sin fiol og spiller for måger og sæler, som lokkede til af denne usædvanlige lyd, skriger og brøler hver efter sin metode og træder en dans omkring det mørke skib og dets melankolske spillemand.

Det er dog ikke noget mærkeligt, det han spiller, blot gamle danse og marcher, der spilledes i hans ungdom, da han så glade ansigter om sig, og han sad i højsædet. Og selv ser han på ingen måde mærkværdig eller romantisk ud: en lille, tør handelsbetjent fra landet, med ben, krumme af at stå til rors, tyndt kindskæg, et blegt og magert ansigt, slet ingen sømandstype, således som pigebørnene tænker sig en "jagt-løjtnant".

Når november kommer med storm og sne, bliver den gamle jagt som en mosbegroet eg, når den springer ud. Bølgernes stænk klæder tovværket med iskrystaller som en glaskrone, sneen lægger sig som vat over saling, gaffel og bom, og det sorte skrog er lige til dækket overtrukket med blånende is. Stiger så den sorte tågevæg med de kobberrøde kanter over zenith, og snetykningen gør dag til skumring, så får selv den lille, tørre mand ved roret et træk af storhed og kraft, således som han står der i fåreskindspelsen og med sælskindshuen på, hvid af sne, og hans magre hånd i bælgvanten ser ud, som om den rådede for vinden, når den haler i det knitrende, stivfrosne skøde, mens den anden hånd med rorpinden presser jagten gennem mørkegrønne bølger, ridende oppe på isblokke, som den trykker under sig, og som raslende skraber mod kølen for senere at komme op agter om roret, som løftes op og falder ned med et bums på dets hager, så at det ryster i hele riggen, og isslaget drysser ned på dækket.

Så lever krydsskipperen atter nogle timer, så længe der lægges beslag på hans kræfter i en kamp – for hvad? For kampen! Men når han så kommer ind til fyret og mesteren

tager imod ham med en kaffeknægt, så synes han, at det er morsomt, det er overstået:

Det var et hundevejr! er alt hvad han kan sige om sagen, for han er hørt op med at reflektere over det unyttige ved den lange fart, som dog er forbi, når han er forbi.

Og når han har varmet sig i lodshuset og sovet en stund på en bænk, går han ud for at se på vejret:

– Jeg tror, at vi vil sejle igen, siger han til matrosen.

Og så sejler de igen!

Pigernes kærlighed

Dette var et meget kildent kapitel, og ikke så let at holde rede på, netop fordi det var i alle parters interesse at der blev holdt så lidt rede på noget som overhovedet muligt. Bondens døtre, altså de piger, der boede hjemme hos forældrene, blev i nogen grad bevogtet, for med deres livsfrugt hang arv og familiens nedstamning sammen, men med de andre piger, som hverken ejede navn eller jord, tog man det ikke så nøje. Drenge og piger af den tjenende klasse sov i køkkenet, og lige så snart der opstod en sympatisk forbindelse, delte man straks seng, under så ærbare former som omstændighederne nu tillod det. Husbonden og madmoderen kendte altid til forholdet, men hverken kunne eller ville forhindre det, og da det desuden blev betragtet som en slags trolovelse, holdt man det i en vis ære. Man så det, men man talte ikke om det. Drengen, som havde indgået forbindelsen, følte endog en slags ansvar og var rede til, hvis det fik følger, eller "gik galt", som man kaldte det, at påtage sig ansvaret ved at tage sig af barnet eller gifte sig med moderen. Det sidste var det sædvanlige, men derfor krævede han også, at pigen var ham tro, så at han i påkommende tilfælde kunne vide, at det var ham, der virkelig var den skyldige, og dette krav om troskab var blevet en så fast del af den almindelige forestilling, at kun den pige, der havde flere forhold i gang på samme tid, og kun hende, blev kaldt for en hore, og blev anset for en tæve, der havde mistet enhver sans for slægt og afstamning. De frie forbindelser var således en slags fattigmands-ægteskab, ikke kun til lyst eller leg, og nød desårsag almindelig agtelse.

Somme tider, når pigerne tog den alvorlige sag spøgefuldt eller letsindigt, kunne der derimod opstå trakasserier, og de mere fiffige blandt pigerne anskaffede sig for det tilfælde, at der skulle ske et uheld i deres flermandighed, en såkaldt "ansvarlig" blandt hendes mandlige harem. Til denne rolle udså de sig altid en eller anden velstående bondesøn eller herremand, der kunne udlægges som barnefader, hvis der opstod tvistigheder. Når sådanne sager kom for tinge, kunne der blive aflagt vidnesbyrd om ting og sager, man ellers havde troet velforvaret for al evighed.

Men som regel så man dog, at klassefølelsen stak dybest, og at den ægte og alvorlige tilbøjelighed som oftest opstod og slog rod blandt de, der tilhørte den samme samfundsklasse. Stod derfor en tjenestepige i forhold til bondens søn, og der desårsag ingen udsigter fandtes til ægteskab, blev hun utro med stalddrengen, som hun i virkeligheden elskede, på samme måde som hr. løjtnantens elskerinde altid bedrager ham med butiksekspedienten og ikke med kaptajnen.

Man skal dog ikke af den grund tro, at kærlighedens forfærdelige spil udspillede sig helt uden de træk af storhed, som en løssluppen naturkraft ejer, og at de alvorlige handlinger, som slægtsfølelsens valg og kampe var, gik af så fuldstændig fri for sorg og klage. Tvært imod! Elskovssyge og hjertesorg fandtes også i de lavere klasser, måske under mere simple former, men ofte rørende i deres enkelhed, og mangen en leg afsluttedes med døden, enten det så var drengens, pigens eller barnets. Blandedes der så gifte folk ind – så kom det til historier, der stundom antog blodets røde farve, og så bristede hjerterne og bånd blev brudte, og en eneste uoverlagt handling

kunne spinde sit væv ned gennem flere generationer, nedarves til afkommet som en tragisk skæbne, hvoraf de uskyldige måtte lide en upersonlig forfølgelse.

Mari var i tjeneste hos toldopsynsmanden, hvilket var en smule bedre end at være hos bønder. Hun var en net pige, havde et blegt ansigt, blond hår og to rækker mælkehvide tænder, der sad mere jævnt end vanligt hos de lavere klasser. Hendes legeme viste finere linjer end de andre pigers, og skønt opvokset i skærgården var det lykkedes hende at fjerne sig fra robåde og fisk og gøre sig til tjenestepige i huset. Sammenlignet med sine kammerater så hun svag og sygelig ud, og – ejendommeligt nok – var hun netop af denne grund meget eftertragtet af bondeknøsene. Hun havde tilmed anlagt sig en slags værdighed, som distancerede, og hun blev anset for at være øens skønhed.

Bondens søn havde knyttet sig til hende, og på trods af, at han var grimmere og havde en simplere bygning end tjenestedrengene, ja var ligefrem styg at se til, holdt Mari sig til ham. Skyldtes det, at han var den rigeste og således ville kunne sørge bedste for hendes afkom, ja, så var hendes moderinstinkt jo i det mindste ikke på nogen afveje.

Om Albin virkelig havde til hensigt at gifte sig med hende, turde vel være svært at afgøre, eftersom sansernes rus ofte nok bringer den sunde dømmekraft til at svigte; og en hastig beslutning kan let omgøres, når omstændighederne ændrer sig. Men Mari havde nok hørt en eller anden halvkvædet vise i den retning, for skønt hun ikke ligefrem viste sig tilbageholdende, holdt hun dog alligevel strengt på sin ære; og skønt de to's leg

var åbenbar for alle, så var der ingen, der vovede at sige højt, at der var noget imellem dem.

Men Albins forældre så ondt til Mari, for de vidste nok, at hun var ude efter gården, uden at yde andet til gengæld end et par unger, og de så også godt, at Mari var en klog pige af *den* slags, der ville frem i verden, og det kan de, der allerede er kommet frem, ikke lide, de vil have nogen, der allerede *er* oppe.

Da de derfor bemærkede, at den unge maler, som boede på øen i sin sommerferie, begyndte at sætte krog for Mari, så lo de for sig selv og tænkte, at nu gik hun nok al verdens skæve gang, og dermed ville deres Albin være fri for fristelsen, thi hvordan han ellers var, så var han også stolt, og tage en til hustru, som andre ville kunne pege fingre ad, det gjorde han ikke.

Maleren var en ung mand med skønhedssans, og da han havde hensiddet i en måneds cølibat, begyndte han at lede efter et kvindeligt objekt, som han kunne omdigte efter sit behov. Og da han der på øen manglede højere udviklede målestokke, han kunne måle med om sommeren, så begyndte Maris forholdsvis fine figur efterhånden at gøre indtryk på ham. Dog tog det ham seks uger, før han med sin fantasi fik skrabet de rå pletter bort, som hendes ufuldkomne fremtoning satte ham i øjet. Han dresserede sit syn til ikke at se hendes noget grove hænder, sit øre til ikke at fornemme de til tider noget simple ord og tonefald i hendes stemme, sin lugtesans til ikke at lade støde af hendes stærke svedlugt, når hun kom fra køkkenet. Men det lykkedes ham at bedrage sin dømmekraft under trykket af sine interesser, eller snarere: behov.

Hans kammerater, studenterne, plejede at indbyde pigerne om aftenen til dans, snak og skæmt, og det gik som regel

ganske uskyldigt af, ikke så meget på grund af manglende varme i det unge blod, men mere af den dannedes udviklede følelse af ubehag ved at skade andre og få andre til at lide, og måske mest – hvis vi skal være helt ærlige – på grund af pigernes frygt for forbindelser med "byherrer", idet de var af den faste, nedarvede klasseoverbevisning, at de højere uddannede var ondere og mere følelsesløse, hvilket for resten ifølge de seneste opdagelser turde være forkert. Populært sagt – de var bange for at lægge sig et barn til, og denne sunde frygt blev holdt på højeste blus af gårdens drenge og sønnen i huset, der gerne spyttede i andres kål for at få lov til at æde den selv, mens den var varm. Muligt er det også, at bondedrengene, der savnede byherrernes muligheder for at nyde deres fornøjelser i så henseende uden fare, var mere drevne i selvbeherskelsens kunst.

Imidlertid valgte herrerne snart, eller lod i det mindste til at have valgt, hver sin pige, som de hver for sig opofrede deres artigheder på, og pigerne befandt sig snart i en helt ny verden, som de aldrig havde håbet at få at se andre steder end gennem en sprække i køkkendøren.

Og Axel havde valgt Mari, eller han var blevet foretrukket af hende. Han var en varmblodet mand med voldsomme passioner, men hans skønhedssans var desuden uddannet til sjælelig skønhed, og pigens ydre kunne ikke alene lokke ham, førend han havde omformet hendes sjæl en smule. Det var således, såvel vulgært som teologisk talt, en raffineret forfører; men – måske mere dybsindigt og således nærmere sandheden – var han en finere natur.

Noget håb om at kunne hæve denne ånd helt op til sin egen, det var han for klog til at nære, og derfor var det heller ikke hans tanke at binde hende til sig, til døden dem skilte, hvis han ellers havde nogen klar tanke tilbage efter en hel dags arbejde i fantasiens eller den omdannende indbildnings tjeneste. Pigen var køn, venlig og besad en vis naturlig smag, så at hun snart tilpassede sin opførsel til sin vens; hun lyttede til ham, forstod vel ikke så meget, men lagde dog efterhånden frygten for klassefjenden til side.

Maleren, der af knudrede, uinteressante fyrretræsudsigter kunne male stemningsfulde billeder, belyste af en tænkende hjernes fosforescerende lys, begyndte også snart at male tjenestepigen om, og forvandlede hende snart til sin lige. De talte mindst af alt om selve hovedmotivet, men gerne om alt andet – dog ikke ægteskab.

En søndagaften, efter at de havde danset og drukket, gik de ud at spadsere i skoven, og holdt hinanden om livet. Han fik også lov til at kysse hende, men dette forekom hende noget akavet, og hun så ofte på ham med et ironisk smil, når han lovpriste hende fine kinder og hendes hvide tænder og trykkede sin ildfulde mund mod hendes for at oplive dette kølige billede.

Mens de således vandrede og mørket faldt på, fik Axel øje på en St. Hans-orm i en enebærbusk. Han tog den op, lagde den på sin hånd og sagde:

– Nu lyser jeg for os!

Skoven var blevet dunkel, og St. Hans-ormen lyste ikke, men blændede kun øjet med sit grønne skær, så at granerne forekom dem at rejse deres stammer kulsorte rundt om dem, men de kendte stien og kom snart ud til strandklipperne. Der var det

lysere og fjorden strakte sig uendelig, stille som et spejl, og skærene hang mellem himmel og jord, under og omgivet af et violet luftrum med rosenrande.

De satte sig på strandklippen og så det sorte vand under sig, kun kruset af nogle løse klumper tang, som var flydt op til overfladen.

Skumringslyset udraderede alt det rå i pigens ansigt og under det blonde pandehår lyste de store øjne, og de blege kinders ovaler kom ganske tæt på den skønhedstype, maleren havde drømt om. Han satte sig lige foran hende, betragtede hende, faldt på knæ, talte poesiens luftige ord, beundrede og bad.

– Alting, undtagen det sidste!

– Som du giver andre!

– Hvem har sagt det?

– Det gør I jo alle! Og hvad ser du hos de andre, som skulle mangle hos mig? Erkender du ikke, at jeg er at foretrække, siden du giver mig alene dit selskab! Ser du ikke, at jeg er den, som giver dig mest, mest venlighed, flest fornøjelser, mest deltagelse.

Det forstod hun ikke.

– Men jeg elsker dig, ser du! Kan du ikke se det? Men du elsker ikke mig, for så ville du ikke lade mig lide sådan.

Nu er elske et ord, hvis tilsvarende betydning savnes hos den udannede, og hr. Axels kærlighed var sikkert af en anden slags end unge Albins.

– Jo, jeg holder skam meget af ham, men han må ikke gøre mig noget ondt.

– Men de andre!

– Æsch, de andre; hvad er det for nogle andre?

– Albin?

– Ham!

Axel tiggede og bad, ja truede. Lidenskaben dunkede så voldsomt i hans hoved, at han ligefrem følte sig syg; ilden brændte i ham, men pigen var og blev kold.

– Så kaster jeg mig i havet!

Og uden at afvente Maris svar kaster han sig i vandet med alt tøjet på og svømmer et stykke ud. Da han ikke aner noget fortvivlelsens skrig fra land, vender han sig om på ryggen og ser sig omkring.

Der sidder Mari ganske rolig, for hun vidste nok, at herrerne kunne svømme som fisk, og hun ler bare.

Axel havde haft flere motiver til sit bad: for det første et klart behov for at køle sig og slukke den fortærende ild, men tillige et begær efter ved en bravade at sætte pigen i brand for denne den modigste og mest opofrende af hendes tilbedere.

Men den slags lå ikke for den kloge Mari, som blot bebrejdede helten, at han gjorde sig våd.

Der måtte altså forsøges noget andet, og han forsøgte, ledet på den rette vej ved en vågnende kundskab om, at menneskehjerter er yderst forskellige hos forskellige individer og klasser.

Albin havde set Maris leg med Axel og trukket sig tilbage, enten besluttet på at flygte eller på at vende tilbage med andre formål i sinde. Sagen var den, at Mari også var uforsigtig i al sin klogskab, og en nat havde hun dvælet i Axels værelse uden dog at glemme at undvige den største fare. Dette var kommet til øboernes kundskab, og Maris dyd gjaldt nu for tabt, men det,

som helt sikkert var tabt, det var muligheden for ægteskab med Albin.

En aften ikke så længe efter sad de to inde på Axels værelse og talte med hinanden, det vil sige, hr. Axel talte og Mari lyttede mest. De havde et album med fotografier foran sig og så på portrætter, og blandt dem fæstnede den unge pige sig især ved et af sin vens søster. Og lige meget hvordan hun så vendte bladene, kom hun hele tiden tilbage til denne.

– Sikken en smuk pige, sikken en smuk pige, gentog hun med sorg i stemmen, som lod Axel få en anelse om den lavere klasses naturlige smerte ved at være udelukket fra en højere placeret.

– Men ikke så smuk som du, trøstede han; og sandheden var, at søsterens skønhed kun eksisterede for pigens opfattelse af det skønne hos en kvinde, hvilken bestod i at kjolen sad godt, håret var smukt friseret og ansigtet besad en vis herskermine.

– Jeg er ikke særlig smuk, svarede Mari, i fuld overbevisning om sin underlegenhed i forhold til billedet på dette punkt.

– Du er skøn, forsikrede Axel, hvis undertrykte passion fik ham til at overdrive sagen. Og hvis jeg fik lov at male dig, ville stockholmerne vandre i flokkevis til udstillingen for at se dig.

– Så mal mig da! sagde Mari, der lyste op ved ordet "stockholmerne".

– Men nøgen, og det vil du jo ikke!

– Jo vist! Også det! Hvis det absolut skal være nødvendigt.

Der blev altså malet, men heller ikke andet. Et begreb om blufærdighed i nogen forstand fandtes ikke hos en pige, der havde måttet sove i samme rum som drengene, men kyskheden

i form af en ubevidst omsorg for sit afkom, den besad hun i højere grad end så mange andre, der end ikke ville vise en fod frem under kjolen.

En nat, mens hun sad for ham, bankede det på ruden, som var dækket af gardinet.

– Er Mari derinde? hørte man toldopsynsmandens kones søvndrukne stemme.

Det nyttede jo ikke noget at benægte det, og Axel svarede:

– Ja, hun er her!

– Hun skal straks komme ind og gå tilsengs.

Mari gik, urolig for hvad der ville følge efter, og næste aften fortalte hun, at fruen havde været rasende, fordi hun havde været oppe så længe.

– Ikke for andet?

– Nej! Men hun begyndte at blive gnaven og vanskelig.

– Du skal flytte herfra og få en plads inde i byen. Der får du dobbelt så høj løn og kan komme i et pænt hus.

– Jeg kan vel ikke få nogen plads i byen, jeg kender jo ingen.

– Det skal jeg nok skaffe dig.

Mari begyndte at drømme, og mindede ham næste aften om hans løfte, hvorpå Emil, studenten, som var til stede, og som var en renfærdig ung mand fra et godt hjem, oplyste at hans moder netop søgte en god pige fra landet. Og efter Axels anmodning skrev han samme aften til moderen, og denne, som på ingen måde mistænkte nogen bihensigter med ondt sigte, såsom de jo heller ikke fandtes, svarede, at hun ville se pigen.

Mari rejste altså til byen og fik pladsen.

Så blev det efterår, og man skiltes, uden tårer og uden besvær.

Da Mari den 24. oktober tiltrådte sin nye tjeneste, havde Axel glemt at hun eksisterede, da han siden havde set andre piger, som tiltalte hans skønhedssans mere, og hvis udvikling bedre passede til hans smag. Portrættet, som kun var halvfærdigt, malede han over, da han fandt det grimt. Men eftersom Emil var i Uppsala hele efterårssemestret, havde Axel intet ærinde i dennes hjem før jul, hvor Emil kom hjem og han blev indbudt dér en aften.

De havde sat sig til tebordet, da han mærker, at nogen ser på ham fra siden. Han drejer hovedet og genkender Mari.

– Næ men godaften, Mari, hilser han, uden at føle hverken lyst eller modvilje.

– Vidste Axel ikke, at Mari var hos os? spurgte husets frue.

– Jo, men jeg havde glemt det.

Da han gik om aftenen, og Mari lukkede porten, spurgte han, hvordan hun havde det og om hun var tilfreds; og så sagde han godnat.

Hun var helt udslettet, og nu, da han havde set hende i de nye omgivelser, så hun ud som pigerne gør flest, måske endog mindre godt end flertallet.

Og så gik vinteren uden at han så hende.

Da sommeren kom, tog han ud i skærgården igen.

En dag, hvor han underholdt sig med gårdens husmoder, som nu var enke, kom Mari på tale.

– Nå, sagde den gamle, hun er vel væk nu?

– Hvad mener De, hun er jo i et pænt hus og har det godt.

– Og herren bryder sig ikke om hende længere, siden han har mistet hende.

– Hvilket?

– Ja, ser De, det var jo ikke ret af Dem sådan at gå og spille op for en fattig tøs.

– Spillede jeg op?

– Ja, hun gjorde sig da i hvert fald tanker, og vi sagde til hende, at hun skulle se sig godt for.

– Javel; men jeg kom hende ikke nær!

– Nå ja, hvis herren siger det, men hun mente i hvert fald, at der skulle blive et par af jer!

– Nej, men hvad er det dog, De siger; jeg talte aldrig om noget sligt til hende.

– Nok muligt, men Mari antydede ligesom, at herren endog havde talt om lysning.

St. Hans-ormen altså! Det havde man for at tale poetisk med den slags!

– Ja men hør nu, tante, fo'r Axel op, kan man ikke lege eller spille lidt op til, som De behager at kalde det, med en pige, uden at man straks har bundet sig? Hun legede jo også med jeres drenge her.

– Ja vel gjorde hun så, men hun siger at herren, herren han så så alvorlig og hæderlig ud, så hun mente det var rigtig alvor.

– Altså, mener tante, at hvis jeg var gået lige til sagen, ville hun have givet efter? Mener tante det?

– Æsch, man kender vel tøserne.

– Og sig så, tror tante, at hun også var i lag med drengene på gården her?

– Ja se, det kan jeg jo ikke sige, det.

Dette var en uventet oplysning for hr. Axel; og som om han netop var undsluppet en fare, tog han en dyb indånding. Pigen havde altså helt koldt og roligt sat en snare for ham, og det er ikke umuligt, at hvis hun, der ikke viste noget tegn på ømhed eller ild, havde bundet ham ved sit kød, så ville han være blevet hos hende, fordi han ikke kunne andet, og fordi han mente, hans ild var blevet besvaret. Men nu havde hun med kulde modtaget hans mandlige hyldest, hans artigheder, hans tjenester, og så bort med ham. Nå, det sidste var også det bedste, og han lovede sig selv en anden gang at tage pigerne på en anden måde.

I august havde bonden dans på øen, og Axel var med. Der var kun grimme piger, som ikke tiltrak ham, og han dansede ikke. Da aftenen faldt på, satte han sig på verandaen for at ryge ved skæret fra staldlygten, der var hængt ud som festbelysning.

Pludselig hørte han støj på bakken, og et fruentimmer viste sig, omringet af Axels kammerater, der ville byde hende op til dans. Kvindestemmen forekom ham bekendt, og i næste øjeblik stod Mari foran ham.

Hun var klædt i hat og kappe og så pyntet ud, havde fået manerer og faconer, og efter en kort, munter hilsen til Axel afviste hun herrernes tilbud for at tage malerens arm.

– Jeg vil danse med hr. Axel, sagde hun.

Og hr. Axel dansede med hende. Derpå stillede hende op foran kaminen, og så på hende. Hendes kinder var blevet fyldigere og havde en dårlig, rød, plettet farve, hendes før så vilde hår var glatkæmmet med pomade, og hendes faste barm var snøret ind i et korset.

Hun havde Maria Stuart-krave og manchetter, og drengene sværmede om hende som fluer, mens hr. Axel stod ganske uanfægtet og ventede på at blive givet fri.

Og mens han ventede, tænkte han på, hvor smuk hun var, den gang hun gik barfodet med hvide pufærmer og bar vand fra brønden – som han altid ilede til for at hjælpe hende med.

– Kom, så går vi ud, sagde Mari og viftede sig med lommetørklædet.

Axel gik med ud på verandaen, men vidste ikke, hvad han skulle sige, skønt månen skinnede og der havde været varmt i stuen.

– Skal vi gå i skoven? spurgte Mari og så på hr. Axel.

– Nej, det vil jeg ikke nu! svarede han. Sidste gang ville du ikke! Sådan kan det gå!

Mari gik ind igen og dansede hele aftenen med samme ro, som om hun havde båret vand ind eller renset fisk.

Året efter var hun forlovet med en hæderlig skomagersvend, og forsvandt ud af historien.

Seks år senere, efter et dansebal, sad en tidlig morgen på øen den unge bonde Albin, gift, med to børn, og den berømte maler Axel ***, også gift, med tre børn, over et glas glögg og sludrede. Da fruerne var kommet uden for hørevidde, drejede samtalen sig hen på gamle minder, herunder naturligvis piger.

– Hør, Albin, kan han huske Mari, spurgte hr. Axel, som under denne nats vågen havde fundet gamle indtryk frem af gemmerne.

– Jo, det gør jeg da nok!

– Det var en mærkelig pige, ikke sandt?

Albin fik pludselig et lumsk udtryk.

– Ja, dum var hun, for hvis hun ikke var gået i lag med herren, så havde hun været min hustru nu.

– Siger han det? Tror han da, jeg var hende nær?

– Ja, jeg tror, hvad jeg vil!

– Naturligvis ville jeg sige det, hvis det var sket, for nu behøver jeg ikke mere at lægge skjul på noget. Men det ejendommelige var, at det ikke skete.

Albin så sin rival dybt i øjnene:

– Ja, det var minsandten besynderligt!

– Hvordan det? Var han da det?

– Jeg, ja! Men jeg ville være det alene!

– Det forstår jeg nok, men ville han gifte sig med hende bagefter?

– Bagefter?

Det forstod Albin ikke noget af, men hr. Axel brød sig heller ikke om at få en forklaring; kun blev én tanke siddende som et søm i hans hjerne:

– Hun var sammen med ham, men ikke med mig!

Og da han havde funderet frem og tilbage over kvindens gådefulde natur, rejste han sig, ligesom befriet ved den tanke, at der ikke egentlig var noget gådefuldt, kun det man kalder for dumhed. Evne til at kunne beregne en handlings følger, men manglende forstand til at kunne gennemføre en plan, hvad der jo havde vist sig ved, at hun mistede begge lunser kød ved at slippe det ene for tidligt. Hun var bare dum! Dum!

Om "Klokkeren på Rånø"

Forfatter: August Strindberg (1849-1912).
Org.udgave: August Strindberg: *Skärkarlsliv. Berättelser.* Albert Bonniers förlag, Stockholm 1888.
(Novellen *Flickornas Kärlek* var udeladt af førsteudgaven, da den svenske forlægger fandt den umoralsk. Den udkom i stedet – på svensk – i det danske litteraturtidsskrift *Ny Jord*, november 1888, med en bemærkning om at den var udeladt af novellesamlingen mod forfatterens vilje.)
Denne udgave baseret på: August Strindberg: *Klokkeren paa Rånø og andre Skærgaardshistorier*. Autoriseret oversættelse ved V. Adler. Forlagt af I. H. Schubothes Boghandel, København 1889.
– *Pigernes kærlighed* er oversat til denne udgave af Kim N. Jensen.
Oversættere: Viggo Adler (1849-1921) og Kim N. Jensen (f. 1955).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter maleri af Helmer Osslund (1866-1938): *Afton i Ångermanälvens Västra Skärgård* (udateret).

ISBN 978-87-7628-255-4
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-492-4 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk